
Dokument nr. 12

(2007–2008)

Grunnlovsforslag

**Grunnlovsforslag fremsatt på det 152. storting
samt Norges grunnlov**

Beriktiget

Dokument nr. 12

(2007–2008)

Grunnlovsforslag

**Grunnlovsforslag fremsatt på det 152. storting
samt Norges grunnlov**

INNHold

	Side
1. Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Inge Lønning, Marianne Aasen Agdestein og Svein Roald Hansen.....	5
2. Grunnlovsforslag fra Øystein Djupedal, Ågot Valle og Hallgeir H. Langeland	7
3. Grunnlovsforslag fra Øystein Djupedal, Ågot Valle og Rolf Reikvam.....	9
4. Grunnlovsforslag fra Inga Marte Thorkildsen, Hallgeir H. Langeland og Karin Andersen.....	13
5. Grunnlovsforslag fra Karin Andersen, Hallgeir H. Langeland, May Hansen, Lars Peder Brekk og André N. Skjelstad.....	15
6. Grunnlovsforslag fra Heikki Holmås, Åsa Elvik, Inga Marte Thorkildsen og Odd Einar Dørum	18
7. Grunnlovsforslag fra Øyvind Korsberg, Hans Frode Kielland Asmyhr og Kåre Fostervold	21
8. Grunnlovsforslag fra Øyvind Korsberg, Hans Frode Kielland Asmyhr og Kåre Fostervold	27
9. Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Bård Hoksrud, Carl I. Hagen og Lodve Solholm	27
10. Grunnlovsforslag fra Torfinn Opheim, Anders Anundsen, Ine Marie Eriksen Søreide, Rolf Reikvam, Dagrun Eriksen, Rune J. Skjælaaen og Odd Einar Dørum	36
11. Grunnlovsforslag fra Lars Sponheim og Leif Helge Kongshaug	39
12. Grunnlovsforslag fra Odd Einar Dørum og Gunnar Kvasheim	41
13. Grunnlovsforslag fra Svein Roald Hansen, Tore Hagebakken, Berit Brørby, Ivar Skulstad, Øystein Djupedal, Bent Høie, Per-Willy Amundsen, Åge Starheim, Ib Thomsen, Ola T. Lånke, Lars Sponheim og Trygve Slagsvold Vedum	43
14. Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Djupedal, Hill-Marta Solberg, Olav Akselsen, Berit Brørby, Lodve Solholm, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad	45
15. Grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Carl I. Hagen, Inge Lønning, Berit Brørby, Ola T. Lånke og Olav Gunnar Ballo.....	54
16. Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Carl I. Hagen	56
17. Grunnlovsforslag fra Alvhild Hedstein og Anne Margrethe Larsen	72
18. Grunnlovsforslag fra Vera Lysklætt og Odd Einar Dørum	74
19. Grunnlovsforslag fra Odd Einar Dørum og Gunvald Ludvigsen	76
20. Grunnlovsforslag fra Alvhild Hedstein og Gunvald Ludvigsen.....	78
21. Grunnlovsforslag fra Berit Brørby, Carl I. Hagen, Steinar Gullvåg, Sonja Mandt-Bartholsen, Marianne Aasen, Tore Hagebakken, Eirin Faldet, Arne L. Haugen, Anne Marit Bjørnflaten, Sigrun Eng, Bendiks H. Arnesen, Inger Løite og Eirin Kristin Sund.....	79
22. Grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Laila Dåvøy, Line Henriette Holten Hjemdal og Dagfinn Høybråten	82
23. Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen	84
24. Grunnlovsforslag fra fra Rune J. Skjælaaen, Anna Ceselie Brustad Moe og Kari Mette Prestrud	86
25. Grunnlovsforslag fra Inger S. Enger, Trygve Slagsvold Vedum, Per Olaf Lundteigen, Anna Ceselie Brustad Moe og Kari Mette Prestrud	87
Kongeriget Norges Grundlov	89

Grunnlovsforslag nr. 1

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Inge Lønning, Marianne Aasen Agdestein og Svein Roald Hansen

Dokument nr. 12:1 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Inge Lønning, Marianne Aasen Agdestein og Svein Roald Hansen om endringer i Grunnloven § 93 med sikte på å åpne for at samtykke til suverenitetsoverføring kan gis med 2/3 flertall dersom det først er avholdt en rådgivende folkeavstemning

Til Stortinget

BAKGRUNN

§ 93 ble tatt inn for at Grunnloven ikke skal være et hinder for at Norge skulle kunne være en aktiv medspiller i en utvikling mot et sterkere og mer omfattende forpliktende samarbeid mellom land for å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden.

Den utviklingen vi har hatt siden andre verdenskrig, har skritt for skritt bygd opp internasjonale organer og avtaler, som i sterkere og sterkere grad forplikter landene som deltar. Det er en utvikling det har vært bred politisk enighet om at Norge skulle støtte helhjertet opp om i hele etterkrigstiden. En internasjonal rettsorden er særlig i små lands interesser. Det er samtidig en utvikling som begrenser det enkelte lands handlefrihet. Slik må det være. Det er ikke mulig å forplikte hverandre til i sterkere grad å handle sammen i felles interesse og samtidig beholde selvråderetten ubeskåret.

Norge har undertegnet rundt 900 internasjonale avtaler som i større eller mindre grad innsnevrer vårt handlingsrom. Når vi har gjort det, er det fordi det har vært i vår egen interesse.

De store, felles utfordringer internasjonalt, som klimatrusselen, fattigdomsbekjempelse og internasjonal kriminalitet og terror, skaper behov for mer og sterkere forpliktende samarbeid landene imellom.

Det krever at landene er villige til å overføre noe av sin suverenitet til felles, internasjonale organer som bygger på demokratiske prinsipper.

Kravet i Grunnloven for myndighetsoverføring etter § 93 er satt strengere enn kravet til endring i Grunnloven; 3/4 flertall. Dette kravet forstås i lys av reglene i § 112 om grunnlovsendringer. Som utgangspunkt vil et slikt vedtak altså måtte treffes etter reglene om grunnlovsendring, hvor det er tilstrekkelig med 2/3 flertall, men hvor forslag om slik endring må hvile over valg.

Det sistnevnte leddet i grunnlovsendringsprosedyren er prinsipielt viktig. I samsvar med grunnleggende tenkning om folkesuverenitet markerer det at Grunnloven er folkets eiendom, ikke Stortingets alene. Grunnlovens § 93 gjør det mulig å treffe vedtak om suverenitetsoverføring uten å vente til over neste valg. Kravet om 3/4 flertall skal kompensere for bortfallet av denne demokratiske garanti.

Folkeavstemning har vært brukt svært få ganger i rikspolitisk sammenheng. Det ble brukt da det skulle tas tilling til om Norge fortsatt skulle være et kongedømme eller bli en republikk og ved løsrivelsen fra Sverige i 1905. Når det gjelder vår utenrikspolitikk, har det vært benyttet to ganger, i tilknytning våre søknader om å bli med i EU-samarbeidet. Dette har skapt en sedvane. Hvis spørsmålet om EU-medlemskap igjen aktualiseres, er det tevrpolitisk enighet om at det ikke vil være aktuelt med en slik innmeldelse uten at man først har innhentet folkets råd.

Det er bred politisk enighet om at utfallet av en folkeavstemning skal respekteres, selv om den konstitusjonelt sett er rådgivende. Spørsmålet er om det ikke vil være riktig å la den vekt Stortinget bør tillegge en folkeavstemning, også komme til uttrykk ved at kravet til flertall da settes lik krav ved endringer i Grunnloven. En slik endring vil styrke folkeavstemningens vekt i beslutningsprosessen.

Når folket har fått mulighet til å gi Stortinget sitt råd, vil det politisk sett legges en avgjørende føring for behandlingen i Stortinget. Derfor bør det også komme til uttrykk ved at kravet til kvalifisert flertall blir noe mindre enn om det ikke har vært folkeavstemning.

Utfordringen blir altså å finne frem til en måte som gjør det mulig å sette flertallskravet i § 93 ned til et nivå som mange vil anse som mer rimelig, men uten å kaste vrak på den vel gjennomtenkte sammenheng som ligger i dagens system. Av hensyn til legitimiteten av det endelige resultat er det viktig å finne en slik balanse.

Løsningen er å beholde hovedreglene i § 93 slik paragrafen nå lyder, men legge til nytt annet ledd om at 2/3 flertall er tilstrekkelig under visse vilkår. Dermed åpnes det også for en valgmulighet som ikke finnes i dagens system.

På denne måten oppnår man for det første for å ta vare på dagens mulighet for å gå raskere frem enn etter § 112, men uten å gå veien om folkeavstemning. Denne adgangen ble benyttet for å åpne for norsk deltagelse i EØS. Men da vil det fortsatt være nødvendig med 3/4 flertall.

Samtidig innføres det et nytt ledd der flertallskravet er redusert til 2/3, men bare dersom det på forhånd er holdt rådgivende folkeavstemning. Stortingets adgang til å samtykke uten å vente til etter neste valg vil være den samme som etter paragrafens første ledd: Bortfallet av den demokratiske garanti som ligger i kravet om mellomliggende valg etter § 112, kompenseres imidlertid ved det element av direkte-demokrati som ligger i kravet om forutgående folkeavstemning av rådgivende karakter. Hvis en slik fremgangsmåte blir valgt, gir ikke lenger hensynet til folkesuvereniteten tilstrekkelig grunn til å beholde

den kompensasjon som i dag ligger i kravet om 3/4 flertall.

Forslaget forutsetter selvsagt at folkeavstemningen og stortingsvedtaket gjelder samme sakskompleks, at de alternativer som legges frem for velgerne, i det vesentligste er klare, og at saken avgjøres i Stortinget innen rimelig tid etter at resultatet av folkeavstemningen er klart. Mer detaljerte regler om disse spørsmål er det imidlertid ikke grunn til å ta inn i Grunnloven.

Forslaget fremmes i to alternativer der samme realitet er forsøkt uttrykt på to litt ulike måter.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Alternativ 1:

§ 93 nytt annet ledd skal lyde:

Saadant Samtykke kan alligevel gives med to Trediedeles Flertal, dersom Stortinget først har indhentet Folkets Raad.

Nåværende § 93 annet ledd skal være tredje ledd.

Alternativ 2:

§ 93 nytt annet ledd skal lyde:

To Trediedeles Flertal er alligevel tilstrækkeligt, dersom Stortinget først har indhentet Folkets Raad.

Nåværende § 93 annet ledd skal være tredje ledd.

20. juni 2008

Inge Lønning

Per-Kristian Foss

Marianne Aasen Agdestein

Svein Roald Hansen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 2

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øystein Djupedal, Ågot Valle og Hallgeir H. Langeland

Dokument nr. 12:2 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øystein Djupedal, Ågot Valle og Hallgeir H. Langeland om endringer i Grunnloven §§ 2, 4, 12 og 16 med sikte på å avskaffe Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen og grunnlovsfeste landets statsskikk og menneskerettighetsforpliktelser

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer med dette forslag om å oppheve de bestemmelsene i Grunnloven som direkte eller indirekte favoriserer den kristne lutherske religion foran andre religioner og livssyn. Det fremmes også alternativ tekst som har som siktemål å synliggjøre de viktigste sidene ved den norske statsforfatningen og Norges menneskerettighetsforpliktelser.

Forslagsstillerne mener at det vil være prinsipielt riktig å oppheve ordningen med statskirke. Norge har alltid vært og er fortsatt et samfunn med et religiøst mangfold. Staten bør derfor ikke fremme en spesiell religion eller stille krav til at personer i enkelte ansvarsposisjoner skal bekjenne seg til en spesiell religion.

Staten har ansvar for å sikre respekten for ethvert menneskes religionsfrihet, og en ordning med statskirke står etter undertegnedes oppfatning i motstrid med viktige demokratiske prinsipper som trosfrihet og livssynsmessig likeverd. Forslagsstillerne vil understreke det felles verdigrunnlag som finnes i menneskerettighetene, og at dette, og ikke en bestemt religion, bør danne et verdimessig utgangspunkt for staten.

Forslagsstillerne viser til at det ved kongelig resolusjon 14. mars 2003 ble oppnevnt et utvalg med oppgave å utrede forholdet mellom stat og kirke. For-

slagsstillerne mener denne utredningen er viktig for å underbygge en beslutning om statskirkeordningen, men ønsker med dette å fremme forslag knyttet til en prinsipiell oppfatning av forholdet mellom stat og religion.

Det foreslås å innføre en ny § 2 som har til hensikt å understreke de demokratiske verdiene som ligger i vår forfatning og i våre forpliktelser i forhold til menneskerettighetene.

Det mest vidtrekkende grunnlovsforslaget til endring av Grunnloven § 2 inneholder folkesuverenitetsprinsippet, maktfordelingslæren, parlamentarismen og statens generelle forpliktelser mht. menneskerettigheter, se alternativ 3. Forslaget fremmes i første rekke ut fra rene pedagogiske grunner fordi det er et gode at de viktigste rammene om konstitusjonen står beskrevet i Grunnlovens tekst tidlig i Grunnloven. I tillegg vil Grunnloven § 2 bli stående alene med kun én av flere menneskerettigheter, nemlig religionsfriheten, dersom bestemmelsene om statskirken ble opphevet. De to andre alternativene er noe mer modererte forslag til tekst.

Andre bestemmelser i Grunnloven favoriserer indirekte den kristen-lutherske religion. Disse bestemmelsene bør også opphøre når Grunnloven § 2 opphører.

Det fremmes derfor forslag om å oppheve Grunnloven § 4 om at Kongen må bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion. Det fremmes forslag om at bestemmelsen om at halvparten av regjeringsmedlemmene må være medlem av statskirken, oppheves, jf. Grunnloven § 12 andre ledd. Likeledes fremmes to alternativer for Grunnloven § 16 om Kongens myndighet over religionssaker. Alternativ 1 er forslag om å oppheve § 16, og alternativ 2 er forslag om at alle innbyggerne har rett til fri religionsutøvelse og at alle tros- og livssynsamfunn skal understøttes på lik linje.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Kapittel A overskriften skal lyde:

Om Statsformen og Menneskerettighetene.

§ 2 skal lyde:

Alternativ 1:

Al offentlig Magt i Norge udgaar fra Folket. Det norske Folkestyre hviler paa Individets frie Meningsdannelse og almindelig Stemmeret.

Denne Grundlov skal sikre Demokrati, Retsstat og Menneskerettighetene.

Alternativ 2 (som alternativ 1, men tillagt et tredje ledd):

Den lovgivende og bevilgende Magt er tillagt Storthinget. Den udøvende Magt er hos Kongen og

Regjeringen. Regjeringen må have Storthingets Tillid. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

§ 4 oppheves.

§ 12 annet ledd oppheves.

§ 16:

Alternativ 1:

§ 16 oppheves.

Alternativ 2:

§ 16 skal lyde:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Alle Tros- og Livssynssamfund skulle understøttes paa lige Linje.

20. juni 2008

Øystein Djupedal

Ågot Valle

Hallgeir H. Langeland

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 3

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øystein Djupedal, Ågot Valle og Rolf Reikvam

Dokument nr. 12:3 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øystein Djupedal, Ågot Valle og Rolf Reikvam om endringer i Grunnloven §§ 1, 3, 12–14, 16–22, 25–31, 62, 67–69, 74–81, 86 og 112, om opphevelse av Grunnloven §§ 4–9, 11, 23, 24, 32, 34–37, 39–41, 43–48, om ny § 113 og om endring av Grunnlovens overskrift. (Innføring av republikansk statsform)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer dette forslag til endringer i Grunnloven slik at Norge kan endre sin formelle styreform fra monarkisk til republikansk.

Vi er alle født med de samme rettigheter og plikter i samfunnet. Dette prinsippet bør være ledende for hvordan vi utformer samfunnet, også når det gjelder rollen som statsoverhode for Norge. Vervet som landets statsoverhode bør ikke kunne oppnås gjennom arv, men gjennom en demokratisk prosess. Utnevelsen kan skje på forskjellig vis, men den bør uansett ha en demokratisk forankring. Dette er forslagsstillernes prinsipielle utgangspunkt for forslaget, og er uavhengig av hvordan kongehuset skjøtter sine oppgaver.

Bare de strengt nødvendige endringene er tatt med i forslaget. De oppgavene som etter den någjeldende Grunnloven er lagt til Kongen, vil etter forslaget ligge hos regjeringen og eventuelt en president. En innføring av republikk forutsetter forutgående folkeavstemning fordi spørsmålet republikansk eller monarkisk statsform er av stor viktighet for folket og landet. Dette er en prosess som må skje i forkant og uavhengig av de nødvendige endringene i Grunnloven.

Dessuten ble landets nåværende monarki innført etter folkeavstemning. Folkeavstemning om landets

statsform må derfor kunne anses som en konstitusjonell sedvane.

Forslagsstillerne foreslår at en innføring av republikk skjer umiddelbart dersom den blir vedtatt. Kongen og hans familie må innrømmes rimelige økonomiske kompensasjonsordninger av Stortinget. Forslagsstillerne er av den oppfatning at en president kun bør tillegges titulære funksjoner tilsvarende de kongen har i dag. Valg av president kan skje i henhold til en egen lov for presidenten der presidenten velges i alminnelige valg, eller at Stortinget oppnevner vedkommende. Forslagsstillerne ser også for seg muligheten av ikke å ha president, fordi en visestatsminister, eventuelt også en viseutenriksminister tar seg av de mer titulære funksjoner ved representasjoner og lignende.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Overskriften endres fra "Kongeriget Norges Grundlov" til "Grundlov for Norges Rige".

§ 1 skal lyde:

Norge er en fri, selvstendig, udelelig og uafhængelig Republik.

Overskriften til kap. B skal lyde:

Om den udøvende Magt.

§ 3 skal lyde:

Alternativ 1:

Den udøvende Magt er hos Regjeringen.

Alternativ 2:

Den udøvende Magt er hos Regjeringen og Præsidenten. Nærmere Bestemmelser om Præsidenten gives ved Lov.

§§ 4, 5, 6, 7, 8, 9 og 11 oppeves.

§ 12 skal lyde:

Regjeringen skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Alle Regjeringens Medlemmer skulle være stemmeberettigede norske Borgere.

Af Regjeringens Medlemmer skulle over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion. Regjeringen fordeler Forretningerne iblandt sine Medlemmer, saaledes som den det for tjenligt eragter. Til at deltage i Regjeringens Møder kan Regjeringen ved overordentlige Leiligheder, foruden de sædvanlige Medlemmer, tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Stortinget. Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid være Medlemmer af Regjeringen.

§ 13 skal lyde:

Regjeringens Forretninger afgjøres ved Stemmegivning, hvorved, i Tilfælde at Stemmerne ere lige, Statsministeren eller, i dennes Fraværelse, det første af de tilstedeværende Medlemmer af Regjeringen har tvende Stemmer.

§ 14 skal lyde:

Regjeringen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Regjeringens Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Regjeringens Møder. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Regjeringen, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning Vedkommende bestemmer.

I §§ 16, 17, 18 og 19 erstattes "Kongen" med "Regjeringen".

§ 20 første ledd skal lyde:

Regjeringen har Ret til i Regjeringsmøder at be-naade Forbrydere, efterat Dom er falden. Forbryderen har Valget, om han vil modtage Regjeringens Naade, eller underkaste sig den ham tildømte Straf.

§ 21 skal lyde:

Regjeringen vælger og beskikker alle civile, geistlige og militære Embedsmænd. Disse skulle, før Beskikkelse finder Sted, sværge eller, hvis de ved Lov ere fritagne for Edsaflæggelse, høitideligen tilsi-ge Konstitutionen Lydighed og Troskab; dog kunne de Embedsmænd, der ei ere norske Borgere, ved Lov fritages for denne Pligt.

§ 22 første ledd første og andet punktum skal lyde:

Statsministeren og de øvrige Regjeringens Medlemmer samt Statssekretærene kunne, uden foregaaende Dom, afskediges af Regjeringen. Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Regjeringens Kontorer eller ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet, civile og geistlige Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe.

I § 22 andet ledd erstattes "Kongen" med "Regjeringen".

§§ 23 og 24 oppeves.

I §§ 25 og 26 erstattes "Kongen" med "Regjeringen".

§ 27 skal lyde:

Alle Regjeringens Medlemmer skulle, naar de ikke have lovligt Forfald, deltage i Regjeringsmøder, og maa ingen Beslutning tages der, naar ikke over det halve Antal Medlemmer ere tilstede. Medlem af Regjeringen, der ikke bekjender sig til Statens offentlige Religion, deltager ikke i Behandlingen af Sager, som angaa Statskirken.

§ 28 skal lyde:

Forestillinger om Embeders Besættelse og andre Sager af Vigtighed skulle foredrages i Regjeringsmøde af det Medlem, til hvis Fag de høre, og Sagerne af ham expederes overensstemmende med den af Regjeringen fattede Beslutning. Dog kunne egentlige militære Kommando-Sager i saadan Udstrækning som Regjeringen bestemmer, undtages fra Behandling i Regjeringsmøde.

§ 29 første ledd skal lyde:

Forbyder lovligt Forfald et Regjeringsmedlem at møde og foredrage de Sager, som henhøre under hans Fag, skulle disse foredrages af et andet Medlem som Regjeringen dertil konstituerer.

I § 29 andet ledd erstattes "Statsraadet" med "Regjeringen".

§ 30 skal lyde:

I Regjeringsmøde føres Protokol over alle de Sager, som der forhandles. De diplomatiske Sager, som af Regjeringen besluttet hemmeligholdte, indføres i en egen Protokol. Paa samme Maade forholdes med de militære Kommando-Sager, som af Regjeringen besluttet hemmeligholdte. Enhver, som deltager i Regjeringsmøde, er pliktig til med Frimodighed at sige sin Mening. Finder noget Medlem af Regjeringen, at Regjeringens Beslutning er stridende mod

Statsformen eller Rigets Love, eller øiensynligen er skadelig for Riget, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den, der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig i Regjeringens Beslutning, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af Odelstinget sættes under Tiltale for Rigsretten.

§ 31 skal lyde:

Alle Regjeringens Beslutninger udfærdiges i dens Navn. Beslutningerne underskrives af Statsministeren eller, om han ikke har været tilstede, af det første af Regjeringens tilstedeværende Medlemmer, og medunderskrives af Regjeringssekretæren.

§§ 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47 og 48 oppheves.

I § 62 erstattes "Statsraadets" med "Regjeringens" og "Statsraadet" med "Regjeringen".

I § 67 går "Kongeriget" ut.

I §§ 68 og 69 erstattes "Kongen" med "Regjeringen".

§ 74 første ledd oppheves.

§ 74 annet ledd blir første ledd og skal lyde:

Naar Stortinget har konstitueret sig, have Statsministeren og Regjeringens øvrige Medlemmer Ret til at møde i Stortinget samt i begge dets Afdelinger og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af vedkommende Thing maatte tilstedes.

§ 74 annet ledd skal lyde:

Paa det første Møde i Stortingsaaaret efterat Stortinget har konstitueret sig, afgiver Statsministeren en Redegjørelse for Rigets almindelige Tilstand og de af Regjeringen paatenkte Foranstaltninger.

I § 75 gjøres følgende endringer:

Bokstav e oppheves.

I bokstav f erstattes "Statsraadets" med "Regjeringens".

I bokstav g erstattes "Kongen" med "Regjeringen".

Bokstav h skal lyde:

At kunne fordre Enhver til at møde for sig i Stats-sager;

I § 76 første ledd erstattes "en Statsraad" med "et av dens Medlemmer".

I §§ 77 og 78 erstattes "Kongen" med "Regjeringen" og "hans" med "dens".

I § 79 skal lyde:

Er en Lovbeslutning bleven uforandret antagen af to Storthing, sammensatte efter to forskjellige paa hinanden følgende Valg og indbyrdes adskilte ved mindst to mellemliggende Storthing, uden at afvigende Lovbeslutning i Mellemtiden fra den første til den sidste Antagelse af noget Storthing er bleven fattet, og den da forelægges Regjeringen, saa vorder den Lov, om end Regjeringens Sanktion ikke paafølger inden Stortinget adskilles.

§ 80 tredje ledd skal lyde:

Inden denne Tid meddeler Statsministeren Regjeringens Bestemmelse om de ikke allerede forinden afgjorte Lovbeslutninger (jf. §§ 77–79), ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som ikke udtrykkeligen ere blevene antagne, ansees som forkastede.

§ 81 skal lyde:

Alle Love (de i § 79 undtagne) udfærdiges i Regjeringens Navn, under Norges Riges Segl og i følgende Udtryk: "Den Norske Regjering gjør vitterligt, at der er os bleven forelagt Stortingets Beslutning, af Dato saalydende: (her følger Beslutningen). Denne Beslutning have vi godkjendt, og vi stadfæste den som Lov ved vor Underskrift og Rigets Segl".

I § 86 første ledd erstattes "Statsraadets" med "Regjeringens".

I § 112 gjøres følgende endringer:

"Kongeriget" går ut i første og annet ledd.

I annet ledd erstattes "Kongen" med "Regjeringen".

§ 113 (ny) skal lyde:

De som paa det Tidspunkt ere Medlemmer af Statsraadet, overtage Regjeringens Funktioner efter den forandrede Grundlov. Hvor der i gjældende Love tillægges Kongen nogen Myndighed, tilfalder denne fremtidig Regjeringen.

20. juni 2008

Øystein Djupedal

Ågot Valle

Rolf Reikvam

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 4

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Inga Marte Thorkildsen, Hallgeir H. Langeland og Karin Andersen

Dokument nr. 12:4 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Inga Marte Thorkildsen, Hallgeir H. Langeland og Karin Andersen om ny § 110 d alternativt ny § 110 e i Grunnloven (retten til bolig)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede vil med dette fremsette forslag om å grunnlovsfeste retten til bolig.

I den norske rettsstaten påhviler det staten ulike plikter som skal legge til rette for at den enkelte borger skal inneha og ha tilgang til de mest fundamentale rettigheter som er avgjørende for å fungere som en likeverdig borger. Rettene som er fastlagt i Grunnloven dreier seg både om demokratiske rettigheter slik som stemmerett, yrings- og næringsfrihet, rettsikkerhet, og materielle rettigheter som rett til arbeid og til et rent miljø som sikrer sunnhet og naturens produksjonsevne. I tillegg finnes bestemmelser om innskrenkninger i myndigheters rett til inngripen i enkeltmenneskers liv. Grunnloven pålegger staten å respektere menneskerettighetene.

Dette viser at mennesket og de menneskelige behovene står i sentrum for samfunnsbygging og de institusjoner Grunnloven fastsetter. Dette er et verdivalg for samfunnet og det nedfelles i Grunnloven gjennom de ulike bestemmelsene.

De områdene som har fått egne bestemmelser i Grunnloven må anses som det samfunnet og myndighetene mener er av avgjørende betydning for å kunne ivareta både samfunnets og enkeltmenneskets interesser, og at dette er helt grunnleggende og nødvendige faktorer som må være på plass for å realisere målsettingene.

Bolig er et nødvendig gode ingen i Norge kan klare seg uten. Uten et sted å bo er en ikke sikret å kunne bruke verken sine demokratiske rettigheter, kunne gjøre seg nytte av skole- og helsestell, eller ha noen form for privatliv. Bolig må ses på som en forutsetning både for å få og fungere i en jobb, ha mulighet til å stifte familie og til å kunne ta vare på helsa. I tillegg er klimaet så strengt i Norge at behovet for en bolig er udiskutabelt. Det er rett og slett livsfarlig å ikke ha et sted å bo.

Trygghet og likeverdighet for alle borgere i samfunnet er avhengig av tilgang til en bolig av rimelig og nøktern kvalitet for alle. Et samfunn som ikke har nok boliger til borgere som enten varig eller i en fase av livet har dårlig råd, vil preges av store og økende sosiale forskjeller og av at økonomiske eller sosiale problemer forsterkes. Andelen personer som blir låst fast i en avmaktssituasjon med varig utestenging fra å kunne ta del i samfunnslivet på like vilkår vil øke. Samfunnets innsats på områder som helse, omsorg og skole vil ikke fungere effektivt overfor personer uten bolig.

Det faktum at det i Norge i mange år har vært flere tusen bostedsløse og at stadig flere verken har råd til å kjøpe eller leie bolig, viser at grunnleggende og elementære behov ikke blir dekket. Dette dreier seg både om et alvorlig velferdsproblem for den enkelte, et anstendighetsproblem i fordelingspolitikken og et demokratisk problem for samfunnet.

Det er uverdige at mennesker i ett av verdens rikeste og kaldeste land må bo på gata eller på hospits. Utover samfunnets og fellesskapets ansvar for å legge forholdene til rette slik at den enkelte kan gjøre seg nytte både av sine demokratiske rettigheter og sine sosiale rettigheter, ligger det en stor samfunnsinteresse i å hindre nød og uverdige levekår hos innbyggerne.

Økte forskjeller og mangel på elementære goder skaper store konflikter og sosial uro og bidrar til at samfunnets menneskelige ressurser ikke blir utnyttet.

Boligsektoren er en av de viktige infrastrukturene i samfunnet. Boligsektorens sammensetning, volum og pris, bestemmer livskvalitet og levekår for den enkelte. I Norge er nesten hele boligsektoren overlatt til markedet og den enkelte. Markedet vil aldri kunne fremskaffe nok rimelige boliger til folk med dårlig råd, fordi det ikke vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt å bygge eller leie ut til en tilstrekkelig lav pris. Markedet vil ikke avspeile den reelle etterspørsel fordi ingen priser er lave nok for de med lavest betalingssevne.

Skal en sikre at mennesker med dårlig råd eller liten egenkapital har en akseptabel bolig, må staten og myndighetene forpliktes å føre en sosial boligpolitikk som sikrer bolig til alle.

Bolig er et grunnleggende og helt uunnværlig gode i Norge. Derfor er det riktig at retten til bolig nedfelles i Grunnloven § 110 som et nytt punkt. § 110 i Grunnloven dreier seg om retten til arbeid, et annet grunnleggende gode som anses så viktig både for den enkelte og for samfunnet at det omfattes av Grunnlovens bestemmelser. Retten til arbeid er avgrenset gjennom ordlyden "ethvert arbeidsdyktig menneske". For å presisere hvem som skal ha en rett til bolig, må begrepet "enhver Borger" forstås slik at retten gis til alle som har lovlig opphold, arbeids- og bosettingstillatelse i Norge.

I og med at bolig er en materiell ting, en gjenstand som kan fremskaffes gjennom politiske vedtak, er det mulig for staten å organisere, gi lover og på annen praktisk måte sørge for å sikre en slik rett. Det skulle derfor ikke være tungtveiende praktiske grunner som skulle tale imot et slikt forslag. En grunnlovsfesting av retten til bolig vil være et viktig bidrag til å bygge ut og forsterke det norske velferdssamfunnet og gi enkeltmennesker et vern mot å bli bostedsløse. Ulike boligløsninger kan være aktuelle. I reglene for bostøtte står det at bostøtten skal gis til personer som fyller kriteriene i ordningen og at bostøtten skal gjøre det mulig å anskaffe en god, hensiktsmessig og nøk-

tern leie- eller eiebolig som vedkommende skal ha mulighet til å bli boende i. Det vil derfor være aktuelt å gi begrepet "bolig" en definisjon som tilsvarer den en finner i reglene om bostøtten.

Nedenfor er formulert to ulike tekster til tillegg til Grunnloven – Alternativ A og B. Begge tekstene har samme intensjon, den at staten gjennom lovgivning må sikre retten til bolig.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Forslag A

Ny § 110 d skal lyde:

Alternativ 1:

Enhver Borger har Ret til en Bolig. Nærmere Bestemmelser om Gjennomførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

Alternativ 2:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette saaledes, at enhver Borger har Ret til en Bolig. Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

Forslag B

Ny § 110 e skal lyde:

Alternativ 1:

Enhver Borger har Ret til en Bolig. Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

Alternativ 2:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette saaledes, at enhver Borger har Ret til en Bolig. Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

20. juni 2008

Inga Marte Thorkildsen

Hallgeir H. Langeland

Karin Andersen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 5

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Karin Andersen, Hallgeir H. Langeland, May Hansen, Lars Peder Brekk og André N. Skjelstad

Dokument nr. 12:5 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Karin Andersen, Hallgeir H. Langeland, May Hansen, Lars Peder Brekk og André N. Skjelstad om innføring av en egen grunnlovsbestemmelse om vern mot diskriminering på grunn av kjønn og diskriminering av minoriteter

Til Stortinget

BAKGRUNN

Selv om formell likestilling langt på vei er på plass i den ordinære lovgivningen, skjer diskriminering fortsatt. Vernet mot diskriminering pga. kjønn, hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse, språklig eller religiøs tilhørighet, funksjonshemming, seksuell legning, leveform eller orientering, alder eller annet forhold, slik det er formulert i FNs Menneskerettighetserklæring og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, er ikke nedfelt i Grunnloven. Dette er en svakhet som forsøkes rettet opp ved dette forslaget.

Forslagsstillerne anser det som mest praktisk at diskriminering av minoriteter og diskriminering pga. kjønn reguleres i samme bestemmelse slik som de overnevnte konvensjoner gjør, og slik det er gjort i grunnlovene for Sverige, Finland og Island. Forslagsstillerne finner det videre naturlig at grunnlovsbestemmelsen plasseres i en ny § 110 d etter menneskerettighetsbestemmelsen i § 110 c, og som en viktig utdyping og presisering av § 110 c.

I høringsrunden før forslag til lov om likestilling mellom kjønnene ble lagt fram i Ot.prp. nr. 33 (1974–1975), ble det påpekt at en bestemmelse om forbud mot diskriminering på grunn av kjønn burde tas inn i Grunnloven. Det norske Arbeiderpartiet Kvinnesekretariat, Aksjon for sann reklame, Fri

rettshjelp for kvinner og Norske kvinners Nasjonalråd støttet dette i sine hørings svar. Departementet mente den gang at en egen lov om likestilling ville gjøre det mindre aktuelt med en egen grunnlovsbestemmelse. Utviklingen har vist at til tross for at Norge regnes som ett av verdens mest likestilte land og langt på veg har formell likestilling, er det ennå et godt stykke igjen til reell likestilling mellom kvinner og menn. Fortsatt er lønnsforskjellene mellom kvinner og menn store.

Kvinnens lønnsinntekt er om lag 65 prosent av menns lønnsinntekt. Når det kontrolleres for arbeidstid utgjør kvinners lønn om lag 85 prosent av menns lønn, ifølge Likelønnskommissjonen (NOU 2008:6 Kjønn og lønn). Valget i 2007 ga en kvinneandel i landets kommunestyre på 37,5 prosent, om lag lik kvinneandelen for Stortinget 2005–2009.

Vold mot kvinner er et stort samfunnsproblem. Makt- og demokratiutredningen har dokumentert hvordan ressurser og makt, både økonomisk og politisk, er systematisk skjevt fordelt mellom kvinner og menn i dagens Norge. Utredningen påpeker klare svakheter ved dagens likestillingsrettslige vern. Analysen av norsk likestillingspolitikk konkluderer med å fremheve betydningen av et grunnlovsfestet vern mot kjønnsdiskriminering.

Likestillingsombudet finner det naturlig at prinsippet om likestilling mellom kjønnene nå blir nedfelt i Grunnloven, og har i en artikkel i Dagsavisen 10. mars 2002 påpekt at

"den vil virke som en prinsipperklæring som tilsier at spørsmål om likestilling gis høy prioritet. En grunnlovsbestemmelse vil også kunne være et juridisk argument for at likestillingsloven skal gis forrang framfor andre lover i tilfeller av motstrid."

Forslagsstillerne støtter dette synspunktet.

Verdikommisjonen tok opp spørsmålet om minoriteter og Grunnloven. I kommisjonens sluttrapport er det bl.a. gitt uttrykk for følgende:

"Fra Verdikommisjonens synsvinkel har det i de senere år skjedd ytterligere en viktig utvikling i det norske samfunn som ikke gjenspeiles i vår Grunnlov. Norge har gjennom tilslutning til internasjonale konvensjoner offisielt gitt flere grupper status som nasjonale minoriteter i landet. Dette er en endring av formell status for grupper som gjennom historien har vært en del av landets tradisjonelle kulturelle mangfold. I tillegg kommer alle de nye kulturelle impulsene vårt land har fått gjennom innvandring i etterkrigstiden. Norges situasjon som flerkulturelt og flerreligiøst land har utviklet seg sterkt i denne perioden. Dette er en situasjon vi som nasjon må forholde oss aktivt og bevisst til – slik at alle de aktuelle kulturene og religionene får en avklart status i vårt samfunn. Denne utviklingen må gjenspeiles i Grunnloven."

Flere internasjonale organisasjoner har påpekt overfor Norge at det ville være hensiktsmessig å gi grunnlovsmessig vern mot etnisk diskriminering. Blant annet har FNs Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD) påpekt dette i sine rapporter. Videre har Europarådets Kommissjon mot rasisme og intoleranse (ECRI) i flere rapporter anbefalt slik grunnlovsfesting, senest i en rapport datert juli 2003:

"ECRI gjentar sin anbefaling til norske myndigheter om å styrke Grunnloven for å gi bedre beskyttelse mot diskriminering. I denne sammenheng minner ECRI norske myndigheter om sin generelle anbefaling nr. 7 om Nasjonal lovgivning for å bekjempe rasisme og rasediskriminering, hvor det anbefales at Grunnloven bør sikre prinsippet om lik behandling, statens forpliktelse til å fremme likhet, samt enkeltpersoners rett til ikke å bli diskriminert på grunnlag av rase, hudfarge, språk, religion, nasjonalitet eller nasjonal eller etnisk opprinnelse."

Senter mot etnisk diskriminering, SMED, støtter aktivt en grunnlovsfesting av vern mot diskriminering av minoriteter.

Norges Handikapforbund støtter videre en grunnlovsfesting av forbud mot diskriminering, fordi dette kan hjelpe til juridisk når formell lovgivning står i motstrid til Grunnlovens prinsipp. Forslagsstillerne støtter forbundet i denne tilnærmingen. Da FNs Menneskerettighetserklæring ble vedtatt, var det et poeng å gjøre den rekke av diskrimineringsgrunnlag som skulle beskyttes og omfattes av Art. 2 utvidende i sin tolkning, slik at den ville omfavne samfunnsutvikling frem i tid. Det ble derfor på slutten av den oppramsende første setningen i Art. 2 inkludert formuleringen "eller annet forhold".

I løpet av de siste 20–25 årene har man også i FN-sammenheng hatt et økt fokus på lesbiske og homo-

file og diskriminering på grunn av seksuell legning. Dette ble bekreftet i en avgjørelse fra 1994 fra Menneskerettighetskomiteen, som ivaretar klager i forhold til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. I saken Toonen v. Australia, (Communication No. 488/1992, U.N. Doc CCPR/C/50/D/488/1992) uttalte komiteen formelt for første gang at definisjonen også omfattet diskriminering på grunn av seksuell legning. Senere har komiteen også behandlet saken Young v. Australia (Communication No 941/2000: Australia. 18/09/ 2003. CCPR/C/78/D/941/2000. (Jurisprudence)), som stadfester at familiebegrepet også omfatter par av samme kjønn. I tillegg har flere av FNs Special Rapporteurs til ulike komiteer, bl.a. Menneskerettighetskomisjonen, rapportørene i forhold til helse, tortur, menneskerettighetsforvarere m.fl., fokusert på den utstrakte diskriminering og de overgrep som finner sted i mange land på grunnlag av seksuell orientering og behovet for å styrke vernet også for denne gruppen. Det har også i tillegg siden den første dommen i 1981 i den Europeiske Menneskerettighetsdomsstolen blitt opparbeidet en bred rettspraksis der på ulike områder, som privatliv, familie, arbeidsliv og barn, knyttet til terminologien seksuell orientering.

En økende rekke andre land i flere verdensdeler har gått foran Norge i å inkludere seksuell orientering i grunnlovsbestemmelser. Disse er blant annet Sverige, Sør-Afrika, Portugal, Fiji og Ecuador.

Det foreslås to alternativer til ny grunnlovstekst. Det første forslaget går ut på at ingen skal utsette andre for diskriminering. Det andre grunnlovsforslaget går ut på at det er statens oppgave å sikre at diskriminering ikke finner sted. Alternativ 1 favner videre enn alternativ 2. Alternativ 2 vil imidlertid korrespondere bedre med bestemmelsen foran i Grunnloven § 100 c. Alternativ 2 vil også korrespondere best med Norges rapporteringsplikt overfor de FN-kommisjonene som er opprettet i henhold til de internasjonale konvensjonene som Norge har ratifisert.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Ny § 110 d skal lyde:

Alternativ 1:

Ingen maa udsættes for Diskriminering paa Grund af Kjønn, Hudfarve, national eller etnisk Oprindelse, sproglig eller religiøs Tilhørighed, Funktionshemning, sexuel Orientering, Kjønsidentitet, Alder eller Status forøvrig.

Alternativ 2:

Det paaligger Statens Myndigheter at sikre at ingen udsættes for Diskriminering paa Grund af Kjønn, Hudfarve, national eller etnisk Oprindelse, sproglig

eller religiøs Tilhørighed, Funktionshemning, sexuel Orientering, Kjønsidentitet, Alder eller Status forøvrig.

20. juni 2008

Karin Andersen

Hallgeir H. Langeland

May Hansen

Lars Peder Brekk

André N. Skjelstad

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 6

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Heikki Holmås, Åsa Elvik, Inga Marte Thorkildsen og Odd Einar Dørum

Dokument nr. 12:6 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Heikki Holmås, Åsa Elvik, Inga Marte Thorkildsen og Odd Einar Dørum om endringer i Grunnloven §§ 12, 50 og 61 (innføring av stemmerettsalder 16 år ved stortingsvalg)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Stemmeretten er blant demokratiets mest grunnleggende borgerrettigheter. Når borgerne gjennom valg utpeker de som skal styre landet, understreker dette det grunnleggende prinsipp om at all makt utgår fra folket. Denne retten må omfatte alle som anses voksne nok til på fritt grunnlag å gjøre seg opp en mening om hvordan staten bør styres.

Folkesuverenitetsprinsippet – tanken om at folkets vilje var statens eneste mulige legitime grunnlag – stod sentralt da den norske grunnloven ble til i 1814. Eidsvollsmennene var selv utsendt for å representere sine hjembygder, og i Grunnloven § 50 slo de fast at den lovgivende og bevilgende myndighet skulle ligge hos folket gjennom folkets representanter. Dette prinsippet har stått uforandret siden – men ideen om hvem som er folket har endret seg drastisk siden den gang. Fra 1814 måtte man være mann på minst 25 år (8 år eldre enn Riksforsamlingens yngste medlem Thomas Konow) med eiendom for å anses meningsberettiget.

Det skulle gå nærmere 100 år før stemmeretten omfattet alle menn og kvinner over en viss alder.

Stemmerettsalderen har gradvis blitt senket, siste endring ble foretatt i 1980 da kravet ble endret fra å være 18 år på valgdagen til å være 18 år i valgåret. Med dette fjernet man den automatiske koblingen mellom stemmerettsalder og myndighetsalder.

Det er i Norge i dag en rekke plikter og rettigheter som tildeles på bakgrunn av alder. Fra man som seks-åring får rett og plikt til skolegang og fram til at verneplikten (for menn) inntre det året man fyller 19 år og begrensningene i forhold til kjøp av alkoholholdige drikkevarer opphører ved fylte 20 år, innføres gradvis de rettigheter og plikter som tilkommer en norsk borger. Flest mulig bør ha stemmerett i et samfunn som ønsker å ha et demokratisk styresett. Det er da to måter å tilnærme seg spørsmålet om når den enkelte bør få stemmerett. Den ene er å ta utgangspunkt i de ulike plikter og rettigheter og ta stilling til hvilke plikter som naturlig hører sammen med stemmeretten. Den andre er å forsøke å finne ut hvor tidlig borgerne ønsker å ha denne retten.

Den mest sentrale av disse to innfallsvinklene er den første – hvilke plikter og rettigheter hører naturlig sammen med stemmeretten? Dagens 16-åringer har en rekke plikter og rettigheter. Blant annet kan nevnes:

- Plikten til å forstå og følge landets lover (uttrykt gjennom kriminell lavalder).
- Retten til selv å velge politisk og religiøst ståsted gjennom å melde seg inn og ut av foreninger og kirkesamfunn.
- Retten til abort uavhengig av foreldrenes syn og til å bli betraktet som voksen i forhold til seksualitet (uttrykt gjennom seksuell lavalder).

Ut fra det demokratiske grunnprinsipp om at flest mulig skal ha stemmerett, kan det være naturlig å se stemmeretten i sammenheng med retten og evnen til å ta selvstendige standpunkter, uttrykt i det andre av punktene over. Videre er det grunn til å se stemmerettsalder og kriminell lavalder i en sammenheng. Den som er gammel nok til å dømmes etter landets

lover, bør også ha den rett å være med å velge den lovgivende forsamling.

Den andre innfallsvinkelen, å spørre seg om hvor tidlig borgerne vil ha interesse for å stemme ved valg, kan det neppe finnes ett fasitsvar på. Det finnes ingen aldersgruppe med 100 prosent valgdeltakelse. Dessuten må en kunne anta at samfunnets holdning til hvem som kan og bør stemme – uttrykt gjennom stemmerettsalder – kan påvirke den enkeltes syn på verdien av eget bidrag.

En rekke land i verden har satt ned stemmeretten til 16 eller 17 år. I Europa har vi først og fremst erfaringer fra fem delstater i Tyskland som har senket stemmerettsalderen til 16 år ved kommunevalg. Det første kommunevalget med en stemmerettsalder på 16 år ble gjennomført i 1996 i Niedersachsen.

I en rapport fra Ungdomsstyrelsen i Sverige gjennomgår erfaringene fra de delstatsvalgene i Tyskland der stemmerettsalderen har vært 16 år. Studien viser at gruppen 16–18 år har en større valgdeltakelse enn andre aldersgrupper helt opp til 45 år. Aldersgruppen 18–25 år har en meget lav valgdeltakelse. I studien påpekes det at den lavere stemmerettsalderen veldig raskt ble akseptert som normalt. Det er ikke lenger noen offentlig debatt om stemmerettsalderen.

Den østerrikske nasjonalforsamlingen vedtok den 5. juni 2007 å innføre stemmerett for 16-åringere for valg på alle nivåer – fra lokale valg til nasjonale valg og folkeavstemninger. Det første nasjonale valget der også 16-åringere har stemmerett vil bli valget til Euro-parlamentet i juni 2009.

Forskningsresultater gir støtte til at det er fornuftig med lavere stemmerettsalder enn 18 år. Mark Franklin argumenterer i boka "Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies since 1945" for at 18 år er et uheldig tidspunkt å begynne som velger på. Franklin mener at velgere på 18 år verken hadde fullført sin utdanning, ikke etablert seg i et yrke og i mange tilfelle også befinner seg i et miljø der man ikke har knyttet til seg kontakter (på college/høyskole).

En uavhengig kommisjon i Storbritannia (the Power commission) som la fram sin innstilling i slutten av februar 2006, gikk inn for å senke stemmerettsalderen fra 18 til 16 år. Også i denne sammenheng ble det trukket fram at ungdom i 16- og 17-års alder fortsatt var i en utdanningssituasjon der debatter omkring valg og politikk finner sted. Når ungdommen har forlatt utdanningsstedet er man mindre eksponert for debatter omkring hvorfor det er viktig å stemme.

Lokaldemokratikommisjonen som la fram sin innstilling 4. april 2006, drøftet også spørsmålet om stemmerettsalder ved lokalvalg. Mindretallet i kom-

misjonen, representanter fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Kystpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, gikk inn for at stemmerettsalderen ble satt til 16 år ved lokalvalg. Det står i innstillingen:

"Desse medlemene legg avgjerande vekt på at stemmeretten er ein demokratisk rett, og at stemmerett for 16-åringar kan medverke til større politisk engasjement blant ungdom."

Barneombud Reidar Hjermand tok i en artikkel i juli 2007 til orde for prøveprosjekter med stemmerett for 16- og 17-åringere ved lokalvalget i 2011:

"Gir vi 16-åringene en stemme, vil vi stimulere politikerne til å lytte og kommunisere mer til ungdommen, undervisning i samfunnsfag i ungdomsskolen vil få større relevans, valgkampen bane seg vei i den videregående skolens korridorer og ungdommen blir vekket politisk på et tidligere tidspunkt. Dette vil i sin tur gi høyere valgdeltakelse blant unge velgere."

I en artikkel i Dagbladet i mai 2005 gikk forskerne Guro Ødegård ved NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst og aldring) og Rune Karlsen ved Institutt for Samfunnsforskning inn for en stemmerettsalder på 16 år:

"Gjennom FNs barnekonvensjon har Norge forpliktet seg til å øke denne gruppens makt og innflytelse. Å gi 16-åringere stemmerett, som også var anbefalingen fra flertallet i Ungdommens Demokratiforum (2001), vil være et håndslag i riktig retning. Fem delstater i Tyskland har det siste tiåret praktisert stemmerett for denne aldersgruppen ved kommunevalgene. Resultatene har vært positive."

Det finnes med andre ord ikke grunnlag for å nekte 16-åringere stemmerett ved å vise til at en slik rett ikke er ønsket eller svekker den demokratiske deltakelsen. Tvert om gir erfaringene særlig fra Tyskland og forskningen en god begrunnelse for å senke stemmerettsalderen.

Det kan i parlamentarisk sammenheng både nasjonalt og internasjonalt oppstå problemer knyttet til funksjonsdyktigheten til ikke myndige stortingsrepresentanter. Dette kan være en god begrunnelse for å sette aldersgrensen for valgbarhet til 18 år selv om 16 år innføres som aldersgrense for stemmerett.

I Østerrike som har innført 16-års aldersgrense ved nasjonale valg, er ikke 16- og 17-åringere valgbar. Her er grensen for å bli valgt 18 år. For å kunne være valgbar til president i Østerrike må man være 35 år. Valgreformen i Østerrike viser hvordan det er fullt mulig å skille mellom aldersgrensene for stemmerett og valgbarhet.

FORSLAG

Det fremmes derfor følgende

f o r s l a g :

§ 12 første ledd skal lyde:

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar.

§ 50 første ledd skal lyde:

Stemmeberettigede ved Storthingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 16 Aar.

§ 61 skal lyde:

Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være stemmeberettiget og senest i det Aar, Valgthinget holdes, har fyldt 18 Aar.

20. juni 2008

Heikki Holmås

Inga Marte Thorkildsen

Åsa Elvik

Odd Einar Dørum

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 7

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øyvind Korsberg, Hans Frode Kielland Asmyhr og Kåre Fostervold

Dokument nr. 12:7 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øyvind Korsberg, Hans Frode Kielland Asmyhr og Kåre Fostervold om endringer i Grunnloven § 75 med sikte på å legge til rette for en større grad av stabilitet og klarhet i politikken og i rammebetingelsene for norsk næringsliv

Til Stortinget

BAKGRUNN

Fra mange hold har det vært påpekt et behov for å sikre mer stabile rammebetingelser av vesentlig betydning for norsk næringsliv. Det er en økende forståelse for at større grad av forutsigbarhet er nødvendig for å legge til rette for langsiktige investeringer i Norge. I andre sammenhenger har det i debatten vært påpekt at en høyere grad av politisk stabilitet vil være av stor betydning både for den enkelte borger og for tilliten til det demokratiske styringssystemet i Norge.

I hvilken grad slike behov vil bli ivaretatt, kommer i første rekke an på den politiske vilje og evne til å fastholde politiske beslutninger uten hyppige skifter. Det henger også sammen med større politisk-konstitusjonelle spørsmål, slik som valget mellom proporsjonalitet og styringsdyktighet i utformingen av valgordningen og mulighetene for å få etablert stabile flertallskonstellasjoner. Men med ett unntak (plenarvedtak om såkalte "instrukser" fra Stortinget til regjeringen) vil slike spørsmål ikke bli tatt opp her. I stedet konsentrerer vi oss om behovet for konstitusjonelle redskaper for å sikre en viss langsiktighet i den grad den politiske viljen til dette er til stede på det enkelte område.

Spørsmålet blir dermed om det er behov for redskaper som gjør det mulig å låse politiske valg for noe lengre tid enn det som i dag er mulig gjennom

vanlige flertallsvedtak i Stortinget (lov- eller plenarvedtak, f.eks. skattebeslutninger), og hvordan slike redskaper eventuelt bør utformes. En mulighet kan være å låse politiske kompromisser gjennom endringer i Grunnloven selv, slik som når det gjelder valgordningen. Men dette vil slett ikke alltid være ønskelig på f.eks. det økonomiske området, der forholdene kan endre seg raskere enn grunnlovsendringsprosedyren gjør det mulig å henge med. Dersom man vil ha en mulighet for større grad av rettslig binding av den politiske handlefrihet fra sak til sak, må den altså etableres gjennom andre slags konstitusjonelle grep.

I de siste år har ønsker om konstitusjonelle redskaper for å bidra til større langsiktighet kommet til syne i offentlige utredninger på flere områder. Spørsmål av denne karakter har bl.a. blitt reist i rapportene fra Andreassen-utvalget om bedre budsjettering i staten (NOU 2003:6) og Skauge-utvalget om nytt skattesystem (NOU 2003:9 med vedlegg).

Verdt å nevne er også en rekke bestemmelser i Stortingets forretningsorden som etter sin ordlyd gjennom krav om kvalifisert flertall, forslag fra stortingspresidenten eller annet for å vedta avvik – setter grenser for flertallets rett til å innrette Stortingets arbeid slik det selv vil. Slike regler må forstås som utslag av et ønske om å begrense Stortingets handlefrihet på de aktuelle punkter. Det samme gjelder reglene for budsjettbehandlingen i Stortinget, som nettopp forutsetter at Stortinget i senere faser av saksbehandlingen må holde seg innenfor de budsjetttrammer som er fastsatt tidligere i løpet.

I Sverige – som flere hovedtrekk av budsjettreformen er hentet fra – er hovedreglene fastsatt i riksdagsordningen, som ikke kan endres eller fravikes av Riksdagen med simpelt flertall. I Norge blir Forretningsordenen derimot vedtatt med simpelt flertall. Dermed står den konstitusjonelle hovedregel – som samtidig ivaretar et grunnkrav i demokratiske sty-

ringssystemer – om at Stortingets vedtak kan oppheves eller endres i samme form som de selv er truffet, i veien for at nasjonalforsamlingen (rettslig sett) kan binde seg selv.

Det at Forretningsordenen ser ut til stort sett å fungere greit under normale forhold, er ikke nok til å skjule at et flertall i Stortinget når som helst kan endre eller fravike de bestemmelsene vi finner der. Dermed gir heller ikke den noe pålitelig redskap for å sikre større langsiktighet i politikken.

Vedtaksformens betydning

Spørsmålet blir altså om det er behov for nye former for politiske vedtak som kan bidra til å sikre større langsiktighet enn vedtak som er utmyntet i ordinær lov eller plenarvedtak, men som ikke har de ulemper når det gjelder muligheten for rask endring som kan følge av grunnlovsfesting.

I et overordnet konstitusjonelt perspektiv er "lov" og (bindende) "plenarvedtak" ett og det samme; det norske skillet på dette punkt må vesentlig forstås i lys av det nå antikverte skillet mellom vedtak i odelsting og lagting på den ene siden, og i Stortinget i plenum på den annen. Som vi allerede har vært inne på, blir vanlige lov- og plenarvedtak truffet med simpelt flertall og kan altså endres i samme form. Dertil kommer at slike vedtak i økende grad ser ut til å bli ansett som en måte å "nedfelle" den politiske flertallsviljen på slik den til enhver tid ser ut, snarere enn som uttrykk for normer som skal ha en viss varighet og som – i denne forstand – forplikter også de som har truffet dem.

Selvsagt representerer ikke tanken om lover som politiske vedtak i seg selv noe galt. Det er heller ikke noe galt i at lovbestemmelser kan endres gjennom nye politiske vedtak. Det er tvert imot et kjernepunkt i demokratiske styringssystemer at maktforholdene skal kunne skifte over tid – utfallet av ett valg skal ikke bestemme over det neste, heller ikke skal et storting kunne binde det neste, osv. Problemet er bare at tanken om loven som noe (relativt) varig – at det forplikter for fremtiden at en lov sier A i stedet for B, og at det skal sterke grunner for etter kort tid å gå over fra A til B – på denne måten går tapende ut. Og når endringstakten er høy, gir det mindre mening å bruke lovbestemmelser som politisk redskap for å sikre en viss langsiktighet.

Det som nettopp er sagt om hvorfor lovformen ikke gir noe sterkt redskap for å sikre langsiktighet, gjelder tilsvarende for plenarvedtak. På den annen side møter vi her tidsbegrensningen for skattevedtak og systemet med ettårige budsjetterminer (om enn med mulighet for å stille midler til disposisjon for bruk også i senere budsjettår). Men dette reiser noen egne spørsmål som vi snart skal komme litt tilbake til.

Det eneste redskap som norsk rett i dag tilbyr dersom staten gjennom sine egne vedtak (avtaler med private mv. holder vi utenfor her) ønsker å binde seg sterkere, er vedtak i form av grunnlovsendringer. Slike vedtak er vanskeligere å treffe enn vanlige lov- og plenarvedtak (særlig frist for å fremme forslag, ventetid og kvalifisert flertall, se Grunnloven § 112). Nettopp denne "stivheten" kan gjøre Grunnloven særlig egnet som politisk redskap: Det som først er bestemt i denne form, er vanskeligere å endre enn andre typer av politiske vedtak.

Om Grunnloven faktisk får sterk gjennomslagskraft som redskap til å realisere politiske mål, kommer ikke an bare på vedtaksformen. I tillegg må vi se på bestemmelsenes innhold (er de klare og presise eller er det snarere tale om politiske deklarasjoner, slik som f.eks. i Grunnloven § 110?), hvor lett det er å omtolke dem slik at innholdet "passer" til det embetsverket eller andre ønsker seg til enhver tid, og håndhevingens effektivitet (i siste instans ved domstolene). Vedtak i grunnlovs form gir altså ikke i seg selv noen tilstrekkelig garanti for at det aktuelle mål vil bli oppnådd. Men denne vedtaksformen gir iallfall et utgangspunkt, og det er lite som taler for at Stortinget aktivt ønsker å sette seg utover det Grunnloven bestemmer; det blir snarere spørsmål om hva den betyr til enhver tid.

På denne bakgrunn bør det overveies om Grunnloven selv kan brukes til å sikre større langsiktighet i f.eks. rammevilkårene for norsk næringsliv. At tankegangen ikke uten videre kan avvises følger allerede av at en rekke bestemmelser om menneskerettigheter er av betydning også for næringsvirksomhet; dette gjelder bl.a. vernet mot retroaktiv (tilbakevirkende) lovgivning og for eiendomsrett (se nå Grunnloven §§ 97 og 105). Men nettopp disse bestemmelsene illustrerer samtidig at bestemmelser om materielt vern for økonomiske posisjoner må veies mot statens behov for kontroll med statsfinansene under hensyn til skiftende konjunkturer og syn på det politisk ønskelige. Mange eksempler (fra regler om forbud mot budsjettunderskudd til problemene med "stabilitetspakten" i Eurosonen) er egnet til å illustrere noen av de problemene som kan oppstå.

På denne bakgrunn er det ikke bestemmelser av denne karakter som vil bli foreslått her. Det finnes tungtveiende argumenter mot en såpass vidtgående løsning på områder der det også kan være behov for en viss fleksibilitet (slik som når det gjelder sentrale deler av økonomien). Dessuten gir Grunnlovens status og den måte som den har vært brukt på gjennom mange år (bortsett fra når det gjelder valgordningen), liten grunn til å tro at dette alternativet vil bli brukt svært aktivt.

En annen mulighet er å vedta grunnlovsbestemmelser om tidsgrenser, dvs. regler om at visse typer av vedtak ikke kan treffes med virkning for mindre

eller mer enn et nærmere angitt tidsrom. I dag gir Grunnloven ett eksempel av denne typen, nemlig § 75 bokstav a om at vedtak om "Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder" ikke gjelder "udover 31 December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes". I sin tur har dette konsekvenser for avgrensingen av det ordinære budsjettåret.

Ut fra behovet for langsiktighet kan man tenke seg å endre den sistnevnte bestemmelsen med sikte på å utvide maksimaltiden (jf. NOU 2003:6 kap. 8.7 og vedlegg 2) eller (eventuelt) for å innføre en minste virketid. Men de hensyn som bærer dagens regler om tidsbegrensning taler samtidig mot en slik reform, iallfall når det gjelder skattevedtak. Dessuten er det jo alt i dag adgang til å gi bevilgningsvedtak rettslig virkning utover vedkommende budsjettår (i form av fullmakt til å bruke pengene i et senere år).

Det viktigste her er likevel at adgang til å treffe vedtak som etter sitt innhold skal gjelde for mer enn ett år, ikke avskjærer Stortinget fra senere å ombestemme seg. Her gjelder fortsatt det sikre utgangspunkt at et vedtak gjelder inntil det blir endret eller opphevet gjennom nytt vedtak i samme fonn. Dette gir en skrøpelig garanti for langsiktighet. Slik de mange "planer" for forsvar, vei osv. illustrerer, er det intet i veien for at Stortinget ombestemmer seg underveis i planperioden (så langt staten ikke har bundet seg i forhold til tredjemenn, f.eks. private entreprenører). Dette gjelder selv om vedtaket skulle være fonnet som en "bevilgning" for en lengre periode enn ett år (noe som bare unntaksvis er tilfellet).

En semikonstitusjonell vedtaksform

Den mekanisme som ligger i å ha ulike fonner for vedtak, kan imidlertid brukes til å sikre større langsiktighet. Det som peker seg ut, er konstitusjonelle bestemmelser om en annen vedtaksprosess enn de Grunnloven i dag gir anvisning på. Tiden er inne til å diskutere behovet for et mellomnivå mellom grunnlov og lov.

Mange andre land kjenner et slikt nivå: Det er altså tale om vedtak som står over og binder ordinær lov, men som samtidig er underordnet Grunnloven og derfor må holde seg innenfor de grenser som settes der. En slik plassering nær toppen av rettssystemet gjør det rimelig å betegne en slik vedtakskategori som semikonstitusjonell.

Det som skiller grunnlovsformen fra vanlig lov, er de særlige krav som gjelder til saksbehandlingen. På samme måte vil skillet i forhold til vanlige lov- eller plenarvedtak måtte trekkes på grunnlag av ulikhetene i kravene til saksbehandlingen. For et nytt semikonstitusjonelt nivå er det mulig å tenke seg en lang rekke varianter av slike krav (kvalifisert flertall, en viss ventetid, særlige krav til saksforberedelsen ...). I norsk sammenheng er det mest nærliggende å tenke

på krav om kvalifisert flertall (f.eks. 2/3), men uten krav om ventetid, slik som for grunnlovsendringer.

Grunnlovsbestemmelser som åpner for vedtak av semikonstitusjonell karakter kan brukes til ulike formål (fastsettelse av hovedregler i skattesystemet, særlig viktige regler for Stortingets saksbehandling osv.). Mer generelt kan formen brukes hvis man ønsker å gi et vedtak muligheten til et lengre liv enn det som sikres gjennom vedtak etter hovedregelen om at simpelt flertall er nok.

Det man ikke kan oppnå ved bruk av semikonstitusjonelle teknikker, er absolutt sikkerhet for økt langsiktighet. Også slike vedtak vil bare gjelde inntil de blir endret eller opphevet gjennom nye vedtak i minst like krevende fonn (eller inntil formålet er realisert). Hvor lenge et vedtak blir stående, vil også her komme an på den politiske vilje (og den politiske kultur) og dessuten på faren for uthuling gjennom kreativ tolkning og svak kontroll. Men bruk av en vedtaksfonn som gjør det vanskeligere å få til endring vil i det minste øke sannsynligheten for økt stabilitet. Vi fremmer forslag i samsvar med dette.

Nærmere om forslagene

A – Semikonstitusjonell vedtaksform

Forslagene på dette punkt gjelder grunnlovsendringer som åpner veien for å bruke en semikonstitusjonell vedtaksfonn der endringer bare er mulig etter en mer krevende prosedyre enn den som gjelder for vanlige lov- og plenarvedtak. Forslagene bør innpasse i Grunnloven § 75, som opplister Stortingets særlige kompetanser. Siden forholdet til lovgivningsprosedyren reiser særlige problemer, er de begrenset til visse spørsmål som blir avgjort av Stortinget i plenum, nemlig skattevedtak, bevilgninger mv. (virkeområdet er i størst mulig grad angitt ved hjelp av ord og uttrykk som allerede finnes i § 75). Men dette er samtidig spørsmål av stor betydning for de formål vi her forfølger, ikke minst for å sikre en større langsiktighet i rammene for næringsvirksomhet.

Den første gruppen av alternative vedtaksforslag gjelder en ny bestemmelse i Grunnloven § 75 b (eventuelt b–c eller b–d). Men for å gi Stortinget valgmuligheter på dette punkt, fremmes det også forslag om å ta tilsvarende formuleringer inn i § 75 f (eventuelt f–g eller f–h).

AD ALTERNATIV 1

Formuleringene om hva slike semikonstitusjonelle bestemmelser kan gjelde, er hentet fra § 75 a. Hvis denne vedtaksformen benyttes, vil f.eks. et bevilgnings- eller skattevedtak gjelde for den tid som følger av vedtakets innhold (utover det enkelte budsjettår) dersom ikke Stortinget senere bestemmer noe annet med tilsvarende, kvalifisert flertall. Et krav om 2/3 flertall fremstår som passende strengt i forhold til ut-

gangspunktet om at Stortinget treffer sine vedtak med simpelt flertall. Vedtaksformen avviker fra de krav som gjelder for grunnlovsendringer fordi det ikke er nødvendig å vente til etter neste valg, og det foreslås ikke andre regler om minste deltagelse i avstemningen (quorum) enn det som følger av Grunnloven § 73 for vanlige lov- og plenarvedtak.

AD ALTERNATIV 2

I dette alternativet er en "solnedgangsbestemmelse" lagt til det som ellers følger av alternativ 1. Den innebærer at vedtaket kan utstyres med en tidsbegrensning (f.eks. åtte år) og at nytt vedtak må til dersom bestemmelsens innhold skal bli videreført etter tidsgrensens utløp. Hvis bestemmelsen blir utstyrt med en slik tidsbegrensning, reduseres faren for at den binding som ligger i kravet om 2/3 flertall skal gi uønskede resultater etter noen år. Samtidig vil uttrykkelig angivelse av en slik grense skape en rimelig grad av sikkerhet for at vedtakets realinnhold vil bli stående til utløpet av tidsbegrensningen. Næringslivet og andre vil kunne innrette seg i samsvar med dette.

AD ALTERNATIV 3

Alternativet tilsvarende alternativ 1, men slik at området for vedtak av semikonstitusjonell karakter er utvidet til også å gjelde de deler av Stortingets forretningsorden som er av en slik karakter at det er behov for å binde stortingsflertallet (ordet "Orden" er hentet fra Grunnloven § 66). Slike bestemmelser i dagens forretningsorden som krever f.eks. kvalifisert flertall eller andre særlige prosedyrer for endring (se ovenfor), bør finne sin plass her. Det samme gjelder de deler av reglene om budsjettprosedyren som tar sikte på å binde Stortinget til vedtak om budsjetttrammer mv. som er truffet tidligere i samme sesjon.

AD ALTERNATIV 4

Alternativet tilsvarende alternativ 2, men med tillegg av bestemmelsen om Stortingets forretningsorden.

AD ALTERNATIV 5–8

Som alternativene 1–4, men slik at bestemmelsene er foreslått innpasset i § 75 litra f (for å komme etter reglene om bevilgningsmyndighet i dagens § 75 litra d og e).

AD ALTERNATIV 9

Innholdsmessig tilnærmet identisk med alternativ 3. Men bestemmelsene om skatt, toll osv. og om Stortingets forretningsorden er fordelt på to bokstaver, og hele Stortingets "Orden" tatt med, ikke bare de deler av Forretningsordenen som ikke skal kunne endres

med simpelt flertall. Men intet vil hindre Stortinget i å vedta de sentrale bestemmelsene i denne form, og overlate ("delegere") det til Stortinget med simpelt flertall å fastsette regelverket for øvrig.

AD ALTERNATIV 10

Innholdsmessig tilnærmet identisk med alternativ 4, men slik at bestemmelsene om skatt, toll osv. og om Stortingets forretningsorden er fordelt på to bokstaver (om det siste, se nærmere i kommentarene til alternativ 9). Dessuten er bestemmelsen om adgang til å fastsette en maksimal virketid i dette alternativ begrenset til å gjelde for bestemmelsene om skatt, toll osv.

AD ALTERNATIV 11–12

Som alternativ 9–10, men slik at bokstavnummeret er justert (se om alternativene 5–8).

B – Bestemmelsen om Stortingets adgang til å vedta "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner"

Stortingets rett til å vedta henstillinger e.l. til regjeringen eksisterer allerede i kraft av det klare utgangspunkt at Stortinget rettslig sett kan vedta alt som ikke står i strid med regler av overordnet karakter (konstitusjonelle regler eller – for vanlige plenarvedtak – regler i lovgivningen). Den følger også av langvarig praksis.

Det er ikke tvilsomt at slike vedtak etter omstendighetene kan ha storpolitisk betydning. Men det har lenge vært noe uklart i hvilken grad de er rettslig bindende for regjeringen (såkalte "instrukser"). Av flere grunner er spørsmålet av liten praktisk betydning, og det er i beste fall uklart hvilke andre følger enn de politisk parlamentariske det kan ha om regjeringen klart skulle bryte med slike pålegg. Dessuten reiser en slik lære en rekke spørsmål om hvordan stortingsvedtak rettet til regjeringen skal utformes og tolkes. En rekke av disse spørsmålene får liten eller ingen praktisk betydning dersom behovet for å skille mellom vedtak som er "rettslig" bindende og rene "henstillinger" e.l. tenkes bort.

Usikkerheten på dette punkt bidrar til å skape usikkerhet om det rettslige rammeverk som regjeringen arbeider innenfor – og dermed også for næringslivet og andre som er avhengig av konsesjoner osv. I manges øyne blir usikkerheten forsterket av de tendenser til "stortingsregjereri" som mindretallsparlamentarismen åpner for og den mulighet for usikkerhet om politikkenes innhold (uavhengig av hvem som sitter i regjering) som ligger i dette.

På denne bakgrunn foreslår vi å ta en bestemmelse om Stortingets adgang til å vedta "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner" inn i Grunnloven § 75. For adgangen i seg selv vil ikke dette represen-

tere noe nytt (men det vil være en fordel at også denne delen av Stortingets oppgaver kommer til uttrykk i Grunnlovens tekst). Men en slik bestemmelse vil gjøre det klart at det er tale om nettopp "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner". Dermed vil det bli avklart at vedtakene ikke er rettslig bindende og altså ikke påvirker det rettslige rammeverket for næringsvirksomhet mv. I stedet må politisk uenighet om regjeringen har tatt tilstrekkelig hensyn til Stortingets syn avklares i den politiske sfære der slike spørsmål i alle tilfelle hører hjemme, nemlig i og omkring Stortinget selv.

De tre alternative forslag som er fremlagt på dette punkt, avviker utelukkende fra hverandre ved ordvalget (enten "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner"). Ellers er det tale om valg mellom ulike bokstaver innenfor § 75 selv: § 75 b kan velges dersom ingen av forslagene om bestemmelser av semikonstitusjonell karakter under samme bokstav ikke skulle føre frem (se ovenfor), hvis en slik bestemmelse blir tatt inn som § 75 b, kan bestemmelsen om "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner" vedtas som § 75 c, osv. På denne måten oppgår summen av formelt avvikende alternativer til 15.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

A – Semikonstitusjonell vedtaksform

Alternativ A.1:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. med to Trediedeles Flertal at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d osv.

Alternativ A.2:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. med to Trediedeles Flertal at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar; i Beslutningen kan bestemmes, at den udelukkende skal have Virkning for en nærmere angiven Periode;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d osv.

Alternativ A.3:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. med to Trediedeles Flertal at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar, samt fastsætte de Dele af Stortingets Orden, der ikke kunne ændres eller fraviges ved simpelt Flertal;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ A.4:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. med to Trediedeles Flertal at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar, samt fastsætte de Dele af Stortingets Orden, der ikke kunne ændres eller fraviges ved simpelt Flertal; i Beslutningen kan bestemmes, at den kun skal have Virkning for en bestemt Periode;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ A.5.–A.8:

Som alternativ A.1–A.4, men slik at bestemmelsen innpasses som § 75 litra f, og slik at nåværende § 75 litra f skal være litra g, nåværende litra g skal være litra h, osv.

Alternativ A.9:

Ny § 75 litra b og c skal lyde:

- b. med to Trediedeles Flertal at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have virkning udover det enkelte Budgetaar;
- c. at med to Trediedeles Flertal fastsætte Stortingets Orden;

Nåværende § 75 litra b skal være litra d, nåværende litra c skal være litra e, osv.

Alternativ A.10:

Ny § 75 litra b og c skal lyde:

- b. med to Trediedeles Flertal at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have virkning udover det enkelte Budgetaar; i Beslutningen kan bestemmes, at den kun skal have Virkning for en bestemt Periode;
- c. med to Trediedeles Flertal at fastsætte Stortingets Orden;

Nåværende § 75 litra b skal være litra d, nåværende litra c, skal være litra e, osv.

Alternativ A.11–A.12:

Som alternativ A.9–A.10, men slik at bestemmelse innpasses som § 75 litra f og g, og slik at nåværende § 75 litra f skal være litra h, nåværende litra g skal være litra i, osv.

B – Bestemmelse om Stortingets adgang til å vedta "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner"

Alternativ B.1:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at fremsætte Anmodninger til Regjeringen;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ B.2:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at fremsætte Henstillinger til Regjeringen;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ B.3:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at fremsætte Resolusjoner til Regjeringen;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ B.4–B.6:

Som alternativ B.1–B.3, men slik at bestemmelse innpasses som § 75 litra c, og slik at nåværende § 75 litra c skal være litra d, nåværende litra d skal være litra e, osv.

Alternativ B.7–B.9:

Som alternativ B.1–B.3, men slik at bestemmelse innpasses som § 75 litra d, og slik at nåværende § 75 litra d skal være litra e, nåværende litra e skal være litra f, osv.

Alternativ B.10–B.12:

Som alternativ B.1–B.3, men slik at bestemmelse innpasses som § 75 litra g, og slik at nåværende § 75 litra g skal være litra h, nåværende litra h skal være litra i, osv.

Alternativ B.13–B.15:

Som alternativ B.1–B.3, men slik at bestemmelse innpasses som § 75 litra h, og slik at nåværende § 75 litra h skal være litra i, nåværende litra i skal være litra j.

22. september 2008

Øyvind Korsberg

Hans Frode Kielland Asmyhr

Kåre Fostervold

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 8

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øyvind Korsberg, Hans Frode Kielland Asmyhr og Kåre Fostervold

Dokument nr. 12:8 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Øyvind Korsberg, Hans Frode Kielland Asmyhr og Kåre Fostervold om opphevelse av Grunnloven § 107 (Odels- og Aasædesretten må ikke opphæves)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Forslagsstillerne fremmer i dette dokument forslag om opphevelse av Grunnloven § 107, slik at det blir mulig å oppheve Odels- og Aasædesretten.

I den tid som har gått siden denne grunnlovsbestemmelsen ble vedtatt har samfunnsforholdene blitt betydelig endret, noe som gjør det påkrevet at bestemmelsen oppheves. Situasjonen i norsk landbruk har også blitt betydelig endret. Landbruket står i dag overfor svært store omstillinger hvor kravene til effektivitet og rasjonalisering vil være styrende for hvordan utviklingen i landbruket skal være i årene som kommer. Dersom man skal få den ønskede utviklingen i landbruket må alle lover og forskrifter som unødvendig hindrer en riktig utvikling i landbruket, oppheves. Myndighetenes viktigste bidrag til en fremtidsrettet utvikling i landbruket er å bidra til en avbyråkratisering av landbrukssektoren og forenkling av det regelverk som setter rammene for næringen. I tillegg er det helt avgjørende at det skjer en effektivisering av bruksstrukturen. Den tekniske utviklingen i landbruket har ført til at dagens bruksstruktur som er tilpasset en annen tid ikke er rasjonell og tilstrekkelig lønnsom, slik at det blir for få

av aktørene i næringen som har eiendommer med tilstrekkelig lønnsomhet til å skape en arbeidsplass. Odelsinstituttet er en betydelig hindring for å sikre trygge arbeidsplasser i landbruksnæringen. Forslagsstillerne mener det er unaturlig at vi i dagens samfunn skal ha et regelverk som gir enkeltpersoner en fortrinnsrett til å overta en eiendom på grunn av slektskap. Videre er det ikke hensiktsmessig at eieren av en eiendom ikke har friheten til å kunne selge eiendommen til hvem han måtte ønske, og at heller ikke faglige kvalifikasjoner skal være avgjørende for hvem som skal overta eiendommen. Odelsinstituttet gjør det også svært vanskelig for nykommere å etablere seg innen landbruksnæringen selv om de har de nødvendige faglige kvalifikasjonene, interessen for faget, og næringen og kapital til å kjøpe en eiendom. Med dagens odelslovgivning er det nærmest praktisk umulig å få kjøpt en landbrukseiendom i det frie markedet.

I det regjeringsoppnevnte Odelslovutvalget var det et mindretall som gikk inn for opphevelse av odelsloven. I en høringsuttalelse om Odelslovutvalgets innstilling til Landbruksdepartementet uttaler Statens Landbruksforvaltning følgende:

"På bakgrunn av de erfaringer SLF har med odelsretten og dennes betydning for utnyttningen av landbruksressursene, mener vi at en god del argumenter taler for å oppheve instituttet. Tilsvarende tilsier vår erfaring at det ikke eksisterer noen argumenter for å beholde odelsretten som er så tungtveiende at det er formålstjenlig å videreføre rettsinstituttet. SLF anbefaler derfor at odelsretten avskaffes."

Etter forslagsstillernes oppfatning er dette en rimelig klar anbefaling fra en av de viktigste faginstansene innen norsk landbruk. Statens Landbruksforvaltning vektlegger i sin høringsuttalelse i hovedsak de samme synspunkter som forslagsstillerne i dette dokument.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 107 oppheves.

22. september 2008

Øyvind Korsberg

Hans Frode Kielland Asmyhr

Kåre Fostervold

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 9

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Bård Hoksrud, Carl I. Hagen og Lodve Solholm

Dokument nr. 12:9 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Bård Hoksrud, Carl I. Hagen og Lodve Solholm om oppheving av Grunnloven § 12 første ledd, § 12 tredje ledd, § 18, § 19, § 20 første ledd, § 21, § 22, § 25 første ledd og § 26 første ledd

Til Stortinget

BAKGRUNN

Instruksjonsretten¹ og grensen for instruksjonsretten har vært omstridt i juridiske og politiske kretser. Instruksjonsretten er etablert som konstitusjonell sedvane og har således Grunnlovs rang.² Det er stadig færre som argumenterer mot at instruksjonsretten er blitt konstitusjonell sedvanerett. Stortingets utenriks- og konstitusjonskomité skriver i Innst. S. nr. 277 (1976–1977) om Stortingets instruksjonsrett, foruten på prerogativenes områder:

"Etter at det parlamentariske system har trengt igjennom i norsk statsliv og blitt en del av vår konstitusjonelle virkelighet, har Stortinget i vid utstrekning ansett seg berettiget til å gripe inn på forvaltningens område med lover og plenumsvedtak uten hinder av Grunnlovens § 3. Utviklingen må sies å ha stadfestet at Regjeringen er rettslig forpliktet til å følge de bestemmelser Stortinget fatter."

I tradisjonell juridisk teori har prerogativene vært ansett for å sette skranker for instruksjonsretten. Prerogativ er en førsterett eller særrett til å styre eller fatte beslutning. Prerogativene i denne sammenheng er bestemmelser i Grunnloven som legger konkrete og

spesifiserte oppgaver inn under Kongen³, og som gir Kongen slik særrett eller førsterett til å fatte beslutning. Det er lagt til grunn at Stortinget ikke kan fatte rettslig bindende vedtak på prerogativenes område. Prerogativenes stilling i norsk statsrett er sterkt svekket og mange vil hevde at de i stor grad har mistet sin konstitusjonelle kraft etter innføringen av parlamentarismen.

Prerogativene var alle opprinnelig Kongens personlige. Det preger innretningen på dem. I dag skilles det mellom de resterende personlige prerogativene og prerogativene tillagt Kongen i statsråd. De personlige prerogativene finnes i Grunnloven § 23 om tildeling av kongelig orden, § 24 om tilsetting og avsetting av det kongelige hoff og § 36 om retten til å samtykke til arveberettiget prins eller prinsesses ekteskap. Kongens personlige prerogativer omfattes ikke at dette grunnlovsforslaget.

Prerogativene for øvrig er nedfelt i Grunnloven slik:

- § 12 første ledd (oppnevning av statsrådets medlemmer)
- § 12 tredje ledd (opprettelse og nedleggelse av departementer, samt saksfordelingen mellom dem)
- § 16 (om kirkelige anordninger)
- § 18 (retten til innkreving av skatter og avgifter pålagt av Stortinget)
- § 19 (ansvar for forvaltning av statens eiendommer mv.)
- § 20 første ledd (benådning av forbrytere)
- § 21 (utnevning av embetsmenn)
- § 22 (retten til avskjedigelse av embetsmenn, statsråder og statssekretærer)
- § 25 første ledd (beordringsretten over militære mannskaper)
- § 26 første ledd (utenrikspolitikken)

¹ Her: Stortingets rett til å instruere Regjeringen.

² Se bl.a. Innst. S. nr. 277 (1976–1977). Spørsmålet er ikke omstridt i juridisk teori.

³ I dagens statsskikk er Kongen i statsråd unntatt for de personlige prerogativene.

Det er klart at Kongen i statsråd og statsrådets medlemmer er rettslig forpliktet til å følge vedtak fattet av Stortinget. Det innebærer at regjeringens medlemmer som ikke følger Stortingets vedtak kan bli utsett for rettslig forfølgning gjennom påtale og dom i Riksrett. Et spørsmål er om statsrådets medlemmer fritt kan se bort fra Stortingets vedtak på prerogativenes område, uten å pådra seg straffeansvar eller om en kan tenke seg at instruksjonsretten på enkelte områder er så utviklet at det kan sette eksisterende prerogativer til side. Et annet spørsmål er om en i det hele tatt er tjent med denne typen ansvarsform i et parlamentarisk system, eller om hensikten med og bakgrunnen for prerogativene og Grunnlovens beskyttelse av Kongens myndighet er anakronismer som ikke hører til vår statsskikk i dag.

Formålet med dette grunnlovsforslaget er å bidra til en mulig opprydding i forholdet til prerogativene på en slik måte at de prerogativene Stortinget mener skal være bestemte skranker for egen instruksjon bør opprettholdes, mens prerogativer som tilhører fortiden og er erstattet av det parlamentariske styringssystem foreslås fjernet. En slik opprydding vil ha betydning for den fremtidige maktbalansen mellom Storting og regjering. Gjennomgangen i forslaget er relativt kortfattet i forhold til de problemstillingene som trekkes opp, men det foretas noen henvisninger til aktuell litteratur i begrunnelsene.

En kan argumentere for at alle prerogativene bør fjernes fordi Stortingets instruksjonsrett i vårt parlamentariske system har gjort Sverdrups ord mer sanne enn han kunne forestille seg da ordene om samling av all makt i Stortingets sal, falt. På den annen side kan enkelte av prerogativene fremstå som en fornuftig arbeidsdeling mellom Storting og regjering slik at enkelte av dem bør bli stående.

Siden parlamentarismen ble innført i Norge har det blitt stilt spørsmålsteget ved prerogativenes plass i forholdet mellom Storting og regjering. I tiden rundt 1960–1970-tallet var flere ledende jurister⁴ av den oppfatning at prerogativenes rettslige rolle i stor grad var bortfalt og at Stortinget kunne gi regjeringen rettslig bindende instruks også på prerogativenes område.

Under Stortingets behandling av Innst. S. nr. 227 (1976–1977) gav imidlertid Stortingets flertall⁵ støtte til den tradisjonelle prerogativlæren. Det medførte at den generelle oppfatningen av prerogativlæren endret seg fordi Stortingets egen oppfatning av prerogativenes rettslige betydning nødvendigvis må tillegges vesentlig vekt.

Det er likevel grunn til å tro at Stortinget under denne behandlingen i for liten grad foretok en reell vurdering av forholdet, i det omtalen av spørsmålet er

særdeles kort og som del i en langt større innstilling med et svært bredt saksefelt.

I det følgende vil forslagsstillerne kort gjennomgå de ulike prerogativene. Forslagsstillerens fremstilling er kort, men ment som bidrag til å skape debatt om prerogativenes rolle i norsk forfatningsrett i dag. På denne måten kan Stortinget foreta den gjennomgangen av problemstillingen helhetlig og grundig.

OPPNEVNING AV STATSRADETS MEDLEMMER, JF. GRL. § 12 FØRSTE LEDD

Bestemmelsen

"Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere."

Utnevnelse av medlemmer til statsrådet skjer i statsråd og ikke av Kongen personlig⁶. Ved regjeringsskifte er det således avtroppende regjering som er konstitusjonelt ansvarlig⁷ for oppnevning av den nye regjeringen. Det gjelder uavhengig av årsaken til regjeringsskiftet.

Det er vedkommende som får regjeringsoppdraget av Kongen som i praksis avgjør statsrådets sammensetning, men altså den avtroppende regjeringen som formelt utnevner den. Det gjelder også utnevning av statsminister.

Bestemmelsen må leses i lys av at den tilhører en annen forfatningstid og ble innført i Grunnloven i 1814. Bestemmelsens innhold har derfor endret seg i betydelig grad etter innføringen av parlamentarismen.⁸

Utgangspunktet i Grunnloven var at Kongen selv utpekte sitt råd. Myndigheten utledes direkte av Grunnloven og verken regjeringen som sådan, statsminister eller enkeltstatsråder stod til ansvar for andre enn Kongen. I dette opprinnelige maktfordelingsystem stod Kongen/regjeringen på egne selvstendige føtter og konflikter mellom Storting og regjering av konstitusjonell art, ble løst gjennom riksrettssystemet. Stortinget, det vil si Odelstinget, kunne sette statsminister og statsråder under tiltale som påtalemyndighet i riksrettssaker⁹.

Kongen/regjeringen utledet sin makt direkte av Grunnloven og det folkevalgte Storting kunne ikke sette andre grenser for Kongens/regjeringens virksomhet enn den Grunnloven la opp til. Stortingets virksomhet var således konsentrert om å gi lover og å vedta budsjetter. Dersom Stortinget beveget seg inn på prerogativenes område, stod det regjeringen fritt til å se bort fra vedtakene med henvisning til Grunnloven.

⁴ Johs Andenæs, Statsforfatningen i Norge, 4. utg. 1976, s. 276.

⁵ Alle partier unntatt Sosialistisk Venstreparti.

⁶ Se Arne Fillet, Grunnloven kommentarutgave 2005, s. 114.

⁷ Se Arne Fillet, grunnloven kommentarutgave, 2005, s. 114–115.

⁸ Stavan, Per; Stortinget og Regjering, 1999, s. 237.

⁹ Jf. Grl. § 86.

Etter at det parlamentariske styringssystem¹⁰ fikk innpass i norsk forfatning har dette bildet endret seg. Regjeringen utleder ikke lenger sin makt direkte fra Grunnloven eller fungerer i praksis som Kongens råd. Regjeringen er etter 1884¹¹ avhengig av å ikke møte mistillit i Stortinget. Det skrives på den måten fordi det best gir et korrekt bilde av den faktiske situasjonen. Det er en misforståelse at Regjeringen er avhengig av Stortingets tillit. I Norsk konstitusjonell rett finnes ikke investitur¹² og Regjeringen er derfor kun avhengig av å ikke bli møtt med aktiv mistillit.

Det kan fremstå som en oppkonstruert problemstilling, men en kan tenke seg at et avgående storting på sitt siste møte før nytt storting trer i kraft, kunne vedta at en bestemt person fra et bestemt parti skal få regjeringsoppdraget, til tross for at flertallet i det nye storting er et annet enn det avgående storting. På den måten instruerer Stortinget Kongens valg.

Et annet eksempel kan utledes av Stortingets behandling av den såkalte Kings-Bay-saken, hvor Sosialistisk Folkeparti (SF) var på vippen med sine to stortingsmandater. Arbeiderpartiets Einar Gerhardsen var statsminister. SF stemte for et mistillitsforslag fra den borgelige opposisjonen, og Gerhardsen måtte levere inn sin søknad om avskjed. SF fremmet imidlertid et forslag som tillegg til mistillitsforslaget fra de bergelige partiene: *"Stortinget uttaler at den oppståtte regjeringskrise best kan løses ved at det søkes dannet en ny regjering med utgangspunkt i Arbeiderpartiets stortingsgruppe."*¹³ Forslaget er ikke formulert som et direkte pålegg til Kongen, men som en uttalelse som Kongen, hvis det var blitt vedtatt, kunne følt seg bundet av. Dersom Arbeiderpartiet hadde stemt for forslaget, ville det fått flertall, og Stortinget hadde direkte involvert seg i Kongens myndighet etter § 12 første ledd. Slik gikk det imidlertid ikke.

I slike situasjoner vil det være sannsynlig at Kongen og hans råd (den avtoppende regjering) ikke ville føye seg etter et eventuelt pålegg fra Stortinget. Det finnes også eksempler på at Kongen går mot anbefalingen fra sitt råd om hvem som bør overta,¹⁴ men det vil ikke være avgjørende for Stortingets eventuelle rett til å gi bindende pålegg. Kongen er bundet til å følge det råd den avtoppende regjering gir i første omgang.¹⁵

^{10.} Konstitusjonell sedvane inntil 2007 da Grunnloven ble endret.

^{11.} Parlamentarismen ble innført ved riksrettsdommen mot regjeringen Selmer i 1882–1884, men utviklet seg i realiteten over tid, etter 1884.

^{12.} Investitur: Innsetningsvedtak hvor et flertall i parlamentet må slutte seg til regjeringen med aktiv tillit. Kombineres nær sagt alltid med oppløsningsrett, slik at nyvalg kan utskrives om parlamentet ikke enes.

^{13.} Stortingets referat, Gustavsen, Finn, Stortingstidende 1962–63, s. 4315.

^{14.} Kongen pekte på Arbeiderpartiets Christopher Hornsrud, mot statsminister Ivar Lykkes klare anbefaling i 1928.

^{15.} Stavang, Per, Stortinget og regjering, 1999, s. 281.

I realiteten vil Kongen alltid måtte forholde seg til hvordan Stortinget er sammensatt ved utnevning av statsminister. Spørsmålet er derfor om bestemmelsen i dag har noe tjenelig innhold eller om det parlamentariske system har erstattet Kongens makt på dette området. Forslagsstillerne mener bestemmelsen ikke har noen reell betydning i dagens parlamentariske styringssystem.

Forslagsstillerne fremmer derfor følgende forslag:

"Grunnloven § 12 første ledd oppheves."

OPPRETTELSE OG NEDLEGGELSE AV DEPARTEMENTER, SAMT SAKSFORDELINGEN MELLOM DEPARTEMENTENE, JF. GRL. § 12 TREDJE LEDD

Bestemmelsen

"Kongen fordeles Forretningerne iblandt Statsraadets Medlemmer saaledes, som han det for tjenlig eragter."

Av teksten fremkommer at Kongen har rett til å fordele saker og ansvar for saksområder fritt. Det er imidlertid lagt til grunn i statsrettslig teori at bestemmelsen også gir Kongen eksklusiv rett til å organisere regjeringskontorene.¹⁶

Retten er avgrenset i den grad endringer av departementsstrukturen eller lignende medfører økte kostnader. Organiseringen etter Grl. § 12 tredje ledd må skje innenfor de økonomiske rammer fastsatt av Stortinget.¹⁷ Stortinget har gjennom denne begrensningen, god mulighet til å hindre en vesentlig økning av antall statsråder, utvidelse av departement mv., men kan ikke konkret gå inn med bindende vedtak om hvordan Kongen best bruker tildelte midler.

Bestemmelsen har ikke i nevneverdig grad vært utsatt for konstitusjonelt press fra Stortingets side, og en kan i hovedsak si at bestemmelsens opprinnelige rettsstilling er lik opprinnelsen. Det er imidlertid spørsmål om hvorvidt en regjering under dagens konstitusjonelle situasjon, likevel kunne bli utsatt for et Storting som vil instruere regjeringen i hvordan bestemte saker skal behandles eller fordeles mellom departementene. Det kan også tenkes en situasjon hvor Stortinget ber Kongen opprette et nytt departement.

En slik innblanding vil etter all sannsynlighet kun representere unntakstilfeller. Ved innblanding i departementsstrukturen forvitrer også noe av ansvaret for resultatene som Stortinget liker å ha liggende på regjeringen. Dersom Stortinget velger å fatte konkrete vedtak om departementsstruktur vil regjeringen være parlamentarisk forpliktet til å følge vedtaket uavhengig av Grunnlovens bestemmelser. En regje-

^{16.} Castberg, Frede, Norges statsforfatning.

^{17.} Jf. Grl. § 75 litra a.

ring som velger å se bort fra en henstilling fra Stortinget om dette, risikere å bli avsatt ved mistillit. Det er derfor ikke noen bestemt grunn til å opprettholde en grunnlovsmessig beskyttelse mot Stortingets eventuelle ønske om innblanding i departementsstruktur.

Forslagsstillerne fremmer på den bakgrunn følgende forslag:

"Grunnloven § 12 tredje ledd oppheves."

ANSVARET FOR KIRKELIGE ANORDNINGER, JF. GRL. § 16

Bestemmelsen

"Kongen anordner al offentlig Kirke- og Guds-tjeneste, alle Møder og Forsamlinger om Religions-sager, og paaser, at Religionens offentlige Lærere folker de dem foreskrevne Normer."

Som følge av det historiske kirkeforliket, hvor alle Stortingets partier (2005–2009) har gått sammen om en ny kirkeordning, er bestemmelsen foreslått opphevet av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

RETTE TIL INNKREVIING AV SKATTER OG AVGIFTER PÅLAGT AV STORTINGET, JF. GRL. § 18

Bestemmelsen

"Kongen lader i Almindelighet indkræve de Skatter, og Afgifter, som Storthinget paalegger."

Innkrevning av skatter og avgifter etter de regler Stortinget har fastsatt må anses for å være en ren forvaltningsoppgave. Således dekkes oppgavetildelingen til regjeringen godt av Grunnloven § 3 i dag. Opprinnelig hadde bestemmelsen med en formulering om at statskassen skulle være i Norge og at dens inntekter kun skulle benyttes i Norge. Denne bestemmelsen ble endret¹⁸ ved unionsoppløsningen med Sverige.

Begrunnelsen for bestemmelsen var å anordne en forpliktelse for Kongen til å innkreve de skatter og avgifter Stortinget påla. I førparlamentarisk tid¹⁹ var den utøvende makt betydelig friere i sin stilling. For at den utøvende makt ikke skulle unnlate å kreve inn skatter, eller for den saks skyld pålegge strengere skattebyrder enn stortingsvedtak hjemlet, var bestemmelsen en antatt nødvendighet for å sikre Stor-

tinget, som bevilgende myndighet, inntektssiden i budsjettet.

I dagens konstitusjon er bestemmelsen i liten grad relevant og det kan ikke oppstilles noe behov for Stortinget å sikre seg regjeringens utførelse av oppgaven, ut over det som ligger i Grunnloven § 3 og det parlamentariske ansvaret.

Forslagsstillerne fremmer på den bakgrunn følgende forslag:

"Grunnloven § 18 oppheves."

ANSVARET FOR FORVALTNINGEN AV STATENS EIENDOMMER MV., JF. GRL. § 19

Bestemmelsen

"Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den af Storthinget bestemte og for Almenvæsenet nyttigste Maade."

Det har vært flere tilfeller hvor Stortinget på ulikt vis har instruert eller forsøkt å instruere regjeringen i forvaltningen av statens eiendommer. I dagens parlamentariske styringssystem er det utenkelig at en regjering vil motsette seg pålegg fra Stortinget også i konkrete instruksjoner på eiendomsforvaltningens område. Det at bestemmelsen inneholder en henvisning til at forvaltningen skal skje på den "av Storthinget bestemte" måte er også et uttrykk for at Stortinget står friere enn tilfellet er ved andre prerogativer. Det har vært omstridt om Grunnloven § 19 var ment å være et prerogativ for regjeringen, men Stortinget har selv sett på bestemmelsen som det.

Bakgrunnen for bestemmelsen var sannsynligvis at Stortinget skulle sikre seg mot at regjeringen forvaltet statens eiendommer på en uforsvarlig måte ved å selge rimelig eller underutvikle statens eierinteresser.

Etter forslagsstillernes oppfatning er bestemmelsen i dag av liten praktisk betydning og bidrar til å vanskeliggjøre behandlingen av saker som reelt sett kan underlegges Stortingets instruksjon. Det er unaturlig å ha en egen grunnlovsmessig beskyttelse av regjeringens myndighetsutøvelse og beslutningsmyndighet på eiendomsforvaltningens område.

På denne bakgrunn fremmer forslagsstillerne følgende forslag:

"Grunnloven § 19 oppheves."

BENÅDNING AV FORBRYTERE, JF. GRL. § 20 FØRSTE LEDD

Bestemmelsen

"Kongen har Ret til i Statsraadet at benaade Forbrydere, efterat Dom er falden. Forbryderen har Val-

¹⁸. Stortingsbeslutning 18. november 1905, jf. beslutning 7. juni 1905.

¹⁹. Før regjeringen var avhengig av Stortingets tillit for å regjere.

get om han vil modtage Kongens Naade, eller underkaste sig den ham tildømte Straf.

I de Sager, som af Odelstinget foranstaltet anlagte for Rigsretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted."

Under denne formuleringen i Grunnloven er Stortinget avskåret fra å påvirke utøvelsen av regjeringens benådningspraksis, både generelt og spesielt. Stortinget kan ikke ved lov begrense eller påvirke en regjeringens benådningspraksis. Regjeringen har på denne måten en særrett til å overstyre beslutninger tatt av domstolene etter lov vedtatt av Stortinget. Benådningsinstituttet i seg selv er av en slik karakter at det må utøves med varsomhet av hensyn til maktfordelingsprinsippet og forholdet mellom statsmaktene.

Utgangspunktet til forslagsstillerne er at det er en fornuftig arbeidsdeling at Stortinget ikke blander seg inn i konkrete benådningssaker. Imidlertid finnes det tilfeller hvor Stortingets representanter har tatt skritt for å hindre benådning. I forbindelse med benådningsen av landsforræderen Arne Treholt ble det i 1992 samlet inn underskrifter fra Stortingets representanter for å påvirke regjeringens behandling av benådningssøknaden. Det ble ikke behandlet noen sak eller tilsvarende i Stortinget i sakens anledning, fordi benådningsretten er et prerogativ.

Det vil sannsynligvis fortsatt være en fornuftig arbeidsordning mellom Storting og regjering at benådningsretten i utgangspunktet er tillagt regjeringen. Imidlertid er det et visst demokratisk og rettslig misforhold i hele benådningsinstituttet når Grunnloven hindrer Stortinget i å gi generelle retningslinjer for praktiseringen av benådning.

Stortinget er, gjennom sin representative sammensetning, det øverste valgte organ i Norge. Der som Stortinget opplever at rettssystemet gradvis uthules av en regjering som utnytter benådningsinstituttet for lettvinnt og hyppig, er det en nesten udemokratisk konstruksjon at Stortinget ikke skal kunne gi regjeringen retningslinjer for utøvelsen av benådningsmyndigheten. Riktignok vil sannsynligvis en regjering som benytter seg uforholdsmessig av muligheten til å benåde forbrytere, risikere å bli felt gjennom bruk av parlamentarisk makt fra Stortingets side, men det kan foreligge tilfeller hvor tilliten til en slik regjering samlet sett likevel overstiger tilliten til alternativet. At lovgivende myndighet da blir avskåret fra å gi retningslinjer på grunn av prerogativet, synes urimelig.

Benådningsinstituttet er svært gammelt og stammer fra tiden med enevælde. Den tiden er forbi og instituttet bør kunne underlegges en viss demokratisk kontroll av Stortinget.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Grunnloven § 20 oppheves."

UTNEVNING AV EMBETSMENN, JF. GRL. § 21

Bestemmelsen

"Kongen vælger og beskikker, efter at have hørt sit Statsraad, alle civile, geistlige og militære Embedsmænd."

Denne bestemmelsen utelukker ikke Stortinget fra innflytelse på utnevning av embetsmenn. Stortinget kan gi retningslinjer om saksbehandlingen. Stortinget kan også gi pålegg om krav til kvalifikasjoner for embetsmenn i bestemte embeter. Det er også ganske sikkert rett for at Stortinget kan vedta opprettelse av embetsstillinger, eksempelvis gjennom øremerking av lønnsmidler i budsjettet til bestemt embetsstilling.

Stortinget kan imidlertid ikke, etter bestemmelsen, instruere regjeringen i å utnevne personer som for eksempel oppnår flest stemmer i tilsetningsutvalg eller organ eksempelvis i Den norske kirke ved utnevning av biskoper. Et forslag om dette ble avvist av Stortinget i 1998.

Stortinget kan heller ikke selv pålegge regjeringen å utnevne bestemte personer til et embete. Imidlertid kan Stortinget sannsynligvis i budsjettssammenheng stille lønnsmidler til rådighet for et bestemt embete under forutsetning av at en bestemt person blir tildelt embetet. Forutsetningen for en slik innblanding er imidlertid at betingelsene fremstår som lojal og forenlig med de oppgaver og vilkår som er knyttet til det enkelte embetet.²⁰

Det er bestridt om Stortinget kan instruere regjeringen til å iverksette avskjedssak mot en embetsmann. Dette omtales kort senere i forslaget.

Dette kan underbygges av at Stortinget realitetsbehandlet et forslag om at direktørstillingen i Utlendingsdirektoratet skulle være en embetsstilling²¹. I debatten om saken var det ingen talere som gjorde et poeng av at Stortinget skulle holde seg unna denne typen problemstillinger.

Forslagsstillerne mener bestemmelsen allerede er svært uthulet og at Stortingets eneste egentlige begrensning i forhold til påvirkning i dag gjelder konkret utnevning av bestemte personer i et bestemt eksisterende embete. På bakgrunn av at embetsmenn er direkte underlagt regjeringens forvaltningsansvar og skal rapportere til den, kan det hevdes at det er unaturlig å fjerne regjeringens enerett til embetsutnevninger. Særlig tatt i betraktning at Stortinget i dagens konstitusjonelle situasjon må sies å kunne utøve betydelig makt og påvirkning i forhold til forholdene rundt utnevning av embetsmenn.

På den annen side kan det tenkes at Stortinget vil opprette konkrete stillinger som embetsstillinger og selv foreta utnevningen av dem. Et eksempel på det

²⁰ Filflet, Arne, Grunnloven, kommentarutgave (2005), s. 151.

²¹ Jf. Innst. S. nr. 237 (2005–2006).

kan være ulike ombud. For eksempel er det ikke utenkelig at Sivilombudsmannen og Ombudsmannen for Forsvaret, som i dag oppnevnes av Stortinget etter særlov og som ikke er embetsmenn, eller barneombud (oppnevnes i dag av regjeringen, men er ikke embetsmann) og eventuelle andre ombud bør kunne oppnevnes som embetsmenn direkte av Stortinget om Stortinget skulle ønske det. Bestemmelsen i Grunnloven § 21 hindrer i dag en slik ordning.

Forslagsstillerne mener det er gode grunner for å opprettholde Kongens enerett til utnevning av embetsmenn, men legger til grunn at Stortinget aktivt bør ta stilling til spørsmålet.

På den bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Grunnloven § 21 oppheves."

RETT TIL AVSKJEDIGELSE AV STATS- RÅDER, STATSSEKRETÆRER OG EMBETS- MENN, JF. GRL. § 22

Bestemmelsen

"Statsministeren og de øvrige Statsraadets medlemmer samt Statssekretærene kunne, uden foregaaende Dom, afskediges af Kongen, efterat han derom har hørt Statsraadets Betænkning. Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Statsraadets Kontorer eller ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet, civile og geistlige Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe."

Bestemmelsen deler embetsmenn inn i to grupper: Avsettelige og uavsettelige. Inndelingen er noe søkt, for alle embetsmenn kan avsettes, men noen kan avsettes direkte av Kongen, mens andre må avsettes ved dom²².

I dag må embetene som statsminister, statsråder og andre såkalt politiske embeter, anses for å ha endret karakter i forhold til den opprinnelige ordning. Etter innføringen av parlamentarismen kan en legge til grunn at Kongens rett til å ikke avskjedige slike embetsmenn er innskrenket, siden statsminister og statsrådene er avhengig av Stortingets tillit for å inneha stillingene. En statsråd eller en regjering som blir møtt med mistillit i Stortinget er konstitusjonelt forpliktet til å gå av. Disse embetsstillingene må anses for å være i en særstilling.

Stortinget har ved en anledning instruert en avskjedssak mot en embetsmann. I den såkalte Smedal – Omstedsaken fra 1929 gikk Stortinget til det uvanlige steg. I juridisk litteratur er dette sakskomplekset ofte sett på som saken hvor Stortinget avstod fra å instruere, men det må bero på en misforståelse.

På bakgrunn av overstående og argumentasjonen under omtalen av Grunnloven § 21, hvor mange av de samme momenter er gjeldende i forhold til Grunnloven § 22, fremmer forslagsstillerne følgende forslag:

"Grunnloven § 22 oppheves."

BEORDRINGSRETTE OVER MILITÆRE MANNSKAPER, JF. GRL. § 25 FØRSTE PUNKTUM

Bestemmelsen

"Kongen har Høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt."

Det er åpenbart at regjeringen har ansvaret for styringen av Norges militærmakt, på lik linje med at den har ansvaret for den øvrige statsforvaltningen. Bestemmelsens praktiske betydning er imidlertid liten, i det Stortinget vil kunne utøve vesentlig innflytelse ved å legge premisser for utøvelsen av slik myndighet og gjennom bevilgninger i statsbudsjettet.

Det er et særskilt spørsmål om det skal være Kongen som bør ha endelig høyeste befal over nasjonens militære kapasiteter. Det taler for en slik ordning at en i konkrete situasjoner har klare og konkrete kommandolinjer. Det taler også mot endring av bestemmelsen at Stortingets innflytelse på området med dagens konstitusjonelle situasjon allerede er formidabel.

På den annen side er det Stortinget som er den øverste folkevalgte myndighet, og i dagens parlamentariske system utleder Kongen/regjeringen sin makt fra Stortinget og ikke av Grunnloven direkte. Det bør derfor være grunnlag for en debatt om hvorvidt det er nødvendig å presisere regjeringen som høyeste befal, når en fra før kan legge Grunnlovens generalklausul for styringen av forvaltningen, Grl. § 3, til grunn her som på andre områder.

Prerogativet hindrer naturligvis Stortinget i å fatte vedtak som fratår Kongen myndighet på dette området og for eksempel legge den inn under en bestemt sammensatt komité eller lignende. Det hindrer også Stortinget i å utnevne forsvarssjef eller på annen måte blande seg inn i den direkte styringen av Forsvaret.

Forslagsstillerne mener det kan være gode argumenter for å beholde bestemmelsen som et prerogativ for Kongen/regjeringen, og enkelte argumenter for å fjerne bestemmelsen med henvisning til den generelle styringsretten regjeringen har over forvaltningen, herunder Forsvaret. Imidlertid vil et slikt prerogativ under parlamentarismen ha liten om noen betydning i praksis. Det taler for å oppheve bestemmelsen.

Forslagsstillerne mener Stortinget også bør vurdere disse forholdene nøyer og ha mulighet til å fjerne det dersom Stortinget ønsker. Derfor fremmes følgende forslag:

"Grunnloven § 25 første punktum oppheves."

²² Lov av 4. mars 1983 nr. 3 (tjenestemannsloven).

UTENRIKSPOLITIKKEN, JF. GRL. § 26 FØRSTE LEDD

Bestemmelsen

"Kongen har Ret til at Sammenkalde Tropper, begynde Krig til Landets Forsvar og slutte Fred, indgaa og ophæve Forbund, sende og motage Gesandter."

Hele utenrikspolitikken er tillagt regjeringen som prerogativ etter denne bestemmelsen. Realiteten er at Stortinget utøver sterk innflytelse på utenrikspolitikens område. Gjennom Stortingets utvidede utenrikskomité utøver Stortinget stor innflytelse på utenriksfeltet, og det er heller ingen skranke for at Stortinget kan gi generelle og spesielle retningslinjer for Kongens utøvelse av myndigheten etter Grl. § 26.

Stortinget har historisk sett hatt et ikke helt rettlinjeformet forhold til dette prerogativet og foretatt ulike vurderinger av grensen mellom det Stortinget kan instruere og det som er eksklusivt tillagt Kongen. Det er imidlertid ikke omstridt at Stortinget gjennom lov kan bestemme utøvelse av myndighet på utenriksfeltet. Det er videre lagt til grunn at Stortinget gjennom plenarvedtak kan fatte generelle instruksjoner på utenriksområdet, men ikke instruere rettslig bindende i enkeltsaker.

Det prinsipielle spørsmålet er om det er nødvendig å tillegge Kongen eksklusiv rett på utenriksfeltet ut over den ordinære representasjonsretten Kongen har etter internasjonal rett og alminnelig utøvende myndighet etter Grunnloven § 3.

Etter forslagsstillernes oppfatning vil en i et parlamentarisk system kunne felle en regjering som ikke utfører politikk på utenriksfeltet som er i tråd med

stortingsflertallets ønske. Imidlertid kan det også i slike situasjoner være formålstjenlig å kunne gi bindende pålegg gjennom instruksjonsretten uten hinder av Grl. § 26, fordi spørsmålet ikke har så stor betydning at en vil felle regjeringen på den aktuelle saken. Så får det eventuelt være opp til regjeringen å stille kabinettsspørsmål dersom den mener saken er så avgjørende for deres arbeid.

I praksis har det i flere år vært stor enighet om norsk utenrikspolitikk, og samspillet mellom Storting og regjering har vært ganske godt på utenriksfeltet. Det er derfor gode argumenter i begge retninger, men for å få frem en debatt om Stortingets innflytelse på utenriksfeltet vil forslagsstillerne fremme følgende forslag:

"Grunnloven § 26 oppheves."

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Grunnloven § 12 første ledd oppheves.
Grunnloven § 12 tredje ledd oppheves.
Grunnloven § 18 oppheves.
Grunnloven § 19 oppheves.
Grunnloven § 20 oppheves.
Grunnloven § 21 oppheves.
Grunnloven § 22 oppheves.
Grunnloven § 25 første punktum oppheves.
Grunnloven § 26 oppheves.

22. september 2008

Anders Anundsen

Carl I. Hagen

Bård Hoksrud

Lodve Solholm

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 10

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Torfinn Opheim, Anders Anundsen, Ine Marie Eriksen Søreide, Rolf Reikvam, Dagrun Eriksen, Rune J. Skjælaaen og Odd Einar Dørum

Dokument nr. 12:10 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Torfinn Opheim, Anders Anundsen, Ine Marie Eriksen Søreide, Rolf Reikvam, Dagrun Eriksen, Rune J. Skjælaaen og Odd Einar Dørum om endringer i Grunnloven §§ 2, 4, 12, 16, 21, 22 og 27 med sikte på ny organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke

Til Stortinget

BAKGRUNN

Forslagsstillerne fremmer forslag om grunnlovsendringer på bakgrunn av Stortingets behandling av St.meld. nr. 17 (2007–2008) Staten og Den norske kirke, jf. Innst. S. nr. 287 (2007–2008) fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

Det vises til politisk avtale inngått 10. april 2008 mellom Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre om forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Avtalen lyder som følger:

Avtalepartene, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har inngått følgende avtale.

Alle dens punkter gjelder ut stortingsperioden 2009–2013.

Alle punkter i denne avtalen henger sammen og består av en helhet.

Nødvendige utredninger, lovforberedelser og lovteknisk gjennomgang som følger av avtalen gjennomføres så snart som mulig.

Endringer kan kun gjøres om alle avtalepartene er enige om det.

Denne avtalen er ikke til hinder for at partiene i merknader i komitéinnstillingen gir uttrykk for sine

primærstandpunkter, eller at representanter fremmer primære grunnlovsforslag.

1. Utnevning av biskoper og proster, demokratireform

Avtalepartene er enige om at det igangsettes en prosess hvor partenes felles mål er at utnevning av biskoper og proster overføres fra kirkelig statsråd til kirkelig organ som kirkemøte eller bispedømmeråd.

I samarbeid med Den norske kirke skal det gjennomføres en demokratireform, slik også kirken har tatt til orde for, slik at kirkens organer får en sterkere demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene. Reformen gjennomføres med utgangspunkt i Bakkevig-utvalgets innstilling. Reformen skal inneholde etablering av reelle valgmuligheter, økt bruk av direktevalg og kirkevalg samtidig med offentlige valg. Det bør gjennomføres forsøk med ulike ordninger som evalueres i samarbeid med kirkens organer, før Stortinget vedtar endelig ordning for valg til Kirkemøtet og bispedømmeråd. Det legges til grunn at en tilfredsstillende demokratireform ut fra overnevnte forhold er gjennomført i Den norske kirke i løpet av 2011.

2. Kirkelig statsråd og kirkeordning

Når prosessen i punkt 1 er gjennomført, vil det ikke lenger være behov for vedtak i kirkelig statsråd. Grunnloven § 12 annet ledd og § 27 annet ledd kan derved oppheves.

Partene er enige om at bl.a. følgende vesentlige elementer i statskirkeordningen skal videreføres:

1. Den norske kirke skal ha særskilt forankring i Grunnloven, jf. ny § 16.
2. Den norske kirkes organisering og virksomhet skal fortsatt reguleres ved en egen kirkelov, uten at kirken defineres som eget rettssubjekt.

3. Staten skal fortsatt lønne og ivareta arbeidsgiveransvaret for biskoper, proster, prester og andre som tilsettes i kirkelige stillinger av regionale og sentrale kirkelige organer, dvs. at disse fortsatt skal være statstjenestemenn.
4. Den regionale og sentrale kirkelige administrasjonen skal fortsatt være en del av statsforvaltningen.
5. Forvaltningsloven og offentlighetsloven skal fortsatt gjelde for lovbestemte kirkelige organer.
6. Staten skal fortsatt sørge for at kommunene har lovbestemt plikt til å finansiere den lokale kirkes virksomhet.
7. Den kommunale representasjonen i kirkelig fellesråd videreføres som i dag.

3. Grunnlovsendringer

Når prosessen i punkt 1 er gjennomført, gjøres følgende endringer i Grunnloven: Se under forslag.

4. Finansiering

Dagens finansieringsordninger for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn videreføres. Det innebærer blant annet at det ikke innføres medlemsavgift i Den norske kirke.

5. Gravferdsforvaltning

Dagens lovgivning på området videreføres. Samtidig gjøres det tilpasninger som ivaretar minoritetene.

6. Livssynsnøytrale seremonier

Det skal igangsettes en utredning med sikte på lovfesting av et kommunalt ansvar for at livssynsnøytrale seremonirom finnes til bruk ved gravferd og ved ekteskapsinngåelse. Utredningen skal blant annet utrede spørsmålet om finansiering.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Overskriften til kapittel A skal lyde:

A. Om *Statsformen*

§ 2 skal lyde:

Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokrati- et, Retsstaten og Menneskerettighetene.

Overskriften til kapittel B skal lyde:

Om den udøvende Magt, om Kongen og den kongelige Familie og om Religionen.

§ 4 skal lyde:

Kongen skal stedse bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion.

§ 12 annet ledd oppheves.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir annet og tredje ledd.

§ 16 skal lyde:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten. Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsættes ved Lov. Alle Tros- og Livssynssamfund skulle understøttes paa lige Linje.

§ 21 første punktum skal lyde:

Kongen vælger og beskikker, efter at have hørt sit Statsraad, alle civile og militære Embedsmænd.

§ 22 første ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Statsraadets Kontorer eller ved Diplomatiet eller Konsulatvæsenet, civile Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe.

§ 27 annet ledd oppheves.

30. september 2008

Torfinn Opheim

Rolf Reikvam

Anders Anundsen

Dagrun Eriksen

Odd Einar Dørum

Ine Marie Eriksen Søreide

Rune J. Skjælaaen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 11

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Lars Sponheim og Leif Helge Kongshaug

Dokument nr. 12:11 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Lars Sponheim og Leif Helge Kongshaug om endringer i Grunnloven § 107 (odels- og åsetesretten)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer med dette forslag om å oppheve grunnlovsvernet av odelsretten jf. Grunnloven § 107.

Den 23. oktober 2003 avga Odelslovutvalget sin innstilling til statsråd Lars Sponheim. To av utvalgets medlemmer (lederen Thor Falkanger og Merethe Storødegård) gikk inn for å avvikle odelsretten med følgende begrunnelse (side 173–174):

"Odelsretten er en viktig del av vår rettslige kulturarv, men dette gir i seg selv ikke tilstrekkelig grunnlag for å opprettholde odelsretten i våre dagers samfunn.

Det kan pekes på en rekke fordeler ved odelsretten. Noen er rimelig sikre, andre er av en slik art at det er vanskelig å føre noe eksakt bevis for de samfunnsmessige gunstige virkninger. I så henseende er det flere forhold i drøftelsen foran som mindretallet finner grunn til å knytte noen bemerkninger til:

a. Det er fremholdt - etter mindretallets syn med rette - at "det sosiale livet til bondefamilien er tett sammenvevd med næringsvirksomheten" (side 209). Det er ingen klare skiller mellom arbeidsplass og hjem, og mellom arbeidstid og fritid. Og dette preger naturlig nok tilknytningen til gården. Spørsmålet er om odelsretten styrker denne tilknytning på en slik måte at man får et økt samfunnsmessig utbytte av landbruket. Under punkt 12.3.2 bokstav a om "bedre landbruk", jf. også punkt 12.3.3, gies det uttrykk for at det ikke er sannsynlig at odelsretten har noen stor betydning for et bedre landbruk, sammenlignet med det vi

ville hatt uten odelsretten. Men det pekes også på at "de sosiokulturelle holdninger og erfaringer spiller en rolle" - uten at det klargjøres hva som ligger i disse begreper og den innflytelse odelsretten har hatt og har i så måte.

b. Bo- og driveplikt fremholdes en rekke ganger som viktige elementer i odelsretten, med betydningsfulle, gunstige samfunnsmessige virkninger. Mindretallet vil her minne om at boplikten er et forholdsvis nytt element ved samfunnets kontroll med utnyttelsen av fast eiendom. Den ble innført i vår lovgivning ved odelsloven og konsesjonsloven, begge av 1974. Og det samme gjelder driveplikten som en personlig forpliktelse for eieren (når det sees bort fra de særlige regler som var knyttet til odelsløsningstilfellene, jf. skjønnsloven av 1. juni 1917 nr. 1 § 76 slik bestemmelsen lød inntil odelsloven av 1974 trådte i kraft).

Etter mindretallets oppfatning kan de hensyn som ligger bak odelslovens bo- og drivepliktregler like godt varetas gjennom konsesjonslovsystemet.

Også når det gjelder samfunnets kontroll med eiendomsstruktur og eierforhold mener mindretallet at det som er samfunnsmessig ønskelig, kan varetas gjennom konsesjonslov sammen med jord og skoglov. Her har samfunnet de nødvendige instrumenter, og det er da et politisk spørsmål i hvilken utstrekning kontroll- og reguleringsmulighetene skal utøves.

c. Landbruket har en lang tradisjon for fellesskap i arbeid. Kontrasten til den rettslige ulikhet det etter odels- og åseteslovgivningen har vært mellom kjønnene, er således stor. Mindretallet deler fullt ut det syn at det var betydningsfullt at likestilling i prinsippet ble kjempet igjennom i 1974, og at de siste rester av forskjellsbehandling forsvinner dersom Utvalgets forslag legges til grunn. Men en lovbestemmelse om likestilling - med den signaleffekt den gir - er etter mindretallets syn ikke en faktor som i våre dager kan tillegges vesentlig betydning når det spørres om det odelsrettslige system bør opprettholdes.

På den annen side er det ikke vanskelig å peke på at odelsretten i mange henseender voldrer problemer og kan skape skarpe konflikter. Slik må det i noen utstrekning bli med et regelverk Dokument nr. 12 – 2003-2004 som skal dekke livsforhold som er meget uensartede.

Ved den endelige standpunkttagen til odelsrettsinstituttet mener mindretallet at det er nødvendig å løfte seg litt over detaljene. Det må aksepteres at det med et omfattende lovverk alltid vil kunne bli tale om løsninger som kan oppfattes som urimelige eller urettferdige. Og mangt av det som det i dag rettes kritikk mot, vil forsvinne eller bli mindre betydningsfullt dersom de forslag som er fremsatt foran i avsnitt B, blir gjennomført. På dette vis kan man høvle og høvle, og få bort i alle fall endel skarpe kanter - som en fortsettelse av det som skjedde i 1974. Men - før eller siden - stilles man overfor spørsmålet om høvlingen skal fortsette, eller om øksen skal tas frem.

Ved den totalvurdering som således må foretas, er det mindretallets oppfatning at det i dag ikke lar seg forsvare at - hvis man legger Landbruksdepartementets tall til grunn - oppimot 80 pst. av landbrukseiendommene, med dyrket jord og store skog og utmarksstrekninger - skal være odelsjord. Det vil si at det gjennom fødsel er en stadig snevrere krets av personer med en fortrinnsrett til disse verdier.

Mindretallet aksepterer - uten at det er nødvendig å foreta noen nærmere kvantifisering - at odelsretten har gunstige effekter, men disse kan ikke være tilstrekkelige til å rettferdiggjøre bruddet på likestillingsprinsippet. I særdeleshet gjelder dette fordi mange av de påberopte fordeler på en prinsipielt riktigere og på en mer systematisk og effektiv måte kan ivaretas gjennom andre virkemidler av økonomisk og lovmessig karakter. Fra den siste kategori nevnes især

konsesjonsloven som gir mulighet for kontroll med erverv av landbruksjord og priser på landbruksjord så vel som etablering av bo- og driveplikt for slik eiendom."

Odelslovutvalget har videre knyttet noen bemerkninger til åsetesretten (innstillingens s. 171–172), men uten å foreta noen prinsipiell drøftelse av åsetesrettens berettigelse siden det ikke var bedt om det i mandatet.

Undertegnede mener det er viktig å opprettholde grunnlovsvernet for åsetesretten dersom odelsrettens grunnlovsvern oppheves. Reglene er nær beslektet selv om bakgrunnen for instituttene er noe ulik (odelsretten er først og fremst en slektsrett, mens åsetesretten skal motvirke oppdeling (den eldstes rett til ved dødsboskifte å overta eiendommen udelt).

Under henvisning til dette fremmes forslaget.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 107 skal lyde:

Aasædesretten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den, til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen, skal vedblive, fastsættes af Storthinget.

30. september 2008

Lars Sponheim

Leif Helge Kongshaug

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 12

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Odd Einar Dørum og Gunnar Kvasheim

Dokument nr. 12:12 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Odd Einar Dørum og Gunnar Kvasheim om endringer i Grunnloven § 100 (om ytringsfrihet og religion)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Balansen mellom ytringsfrihet og krenkelser av personers integritet vil alltid være et tema for debatt. Ulike personer og samfunnsinteresser kan ha forskjellige interesser og vurderinger, alt etter den enkelte sak og situasjon.

For et demokratisk samfunn er det av avgjørende betydning at ytringsfriheten er reell, og at maktpolitiske hensyn ikke kan brukes for å kvele fri debatt. Lovgivningen må ha sterkest vekt på dette hensyn, mens det mer bør være et spørsmål om samfunnets debattklima, takt og tone osv., hvordan man balanse- rer ytringsfriheten mot respekt for integritet og tro i det daglige og de enkelte tilfeller. Temaet er aktualisert i forbindelse med karikaturstriden, men har relevans langt ut over den.

Det er viktig at tro og livssyn kan framtre i det offentlige rom, og at samfunnet har stor grad av toleranse både for fremme av religiøse ytringer og for kritikk av religion. Alle har krav på respekt for sin overbevisning, men ingen personer eller overbevisninger kan påberope seg rett til å være fritatt for kritikk. Norsk rett må legge ytringsfriheten til grunn

som en viktigere verdi enn retten til ikke å bli krenket for sin tro.

I Venstres program for inneværende stortingsperiode heter det blant annet:

"Venstre ønsker å avskaffe blasfemiparagrafen, og endre Grunnloven slik at frimodige ytringer blir tillatt også når de omhandler religion."

Det kan hevdes at dagens § 100 også sikrer dette, ved at religion kan defineres under "hvilken som helst anden Gjenstand". Etter forslagsstillernes syn er det imidlertid slik at religion er i en annen stilling enn mye annet – særpreget ved troens karakter, dens store personlige betydning for mange mennesker og dens evne til å bevege. Det er derfor viktig å tydeliggjøre at ytringsfriheten også omfatter retten til religionskritikk.

Under henvisning til dette fremmes forslaget om å legge til ordet "Religion" i Grunnloven § 100 tredje ledd første punktum.

FORSLAG

Det fremmes følgende

for s l a g :

§ 100 tredje ledd første punktum skal lyde:

Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen, Religion og hvilken som helst anden Gjenstand ere Enhver til- ladte.

30. september 2008

Odd Einar Dørum

Gunnar Kvasheim

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 13

(2007–20308)

Grunnlovsforslag fra Svein Roald Hansen, Tore Hagebakken, Berit Brørby, Ivar Skulstad, Øystein Djupedal, Bent Høie, Per-Willy Amundsen, Åge Starheim, Ib Thomsen, Ola T. Lånke, Lars Sponheim og Trygve Slagsvold Vedum

Dokument nr. 12:13 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Svein Roald Hansen, Tore Hagebakken, Berit Brørby, Ivar Skulstad, Øystein Djupedal, Bent Høie, Per-Willy Amundsen, Åge Starheim, Ib Thomsen, Ola T. Lånke, Lars Sponheim og Trygve Slagsvold Vedum om tillegg i Grunnloven § 49 om grunnlovsfesting av lokaldemokratiet

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede vil med dette legge fram forslag om tillegg i Grunnloven § 49 om grunnlovsfesting av lokaldemokratiet.

I de fleste demokratiske land i Europa gir Grunnloven bestemmelser om det lokale demokrati eller lokalt selvstyre. Blant 26 europeiske konstitusjoner er den norske grunnloven den eneste som ikke har en bestemmelse om dette.

Europarådet har i sitt arbeid med å bygge og konsolidere demokratiet i Europa satt det kommunale selvstyret sentralt. Dette kommer til uttrykk bl.a. ved at Europarådet satte tilslutning til Charteret om lokalt selvstyre av 15. oktober 1985 som betingelse for medlemskap for de nye demokratiene i Sentral- og Øst-Europa på linje med tilslutning til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen etter Sovjetunionens fall.

Norge har med Stortingets enstemmige samtykke ratifisert Charteret om lokalt selvstyre den 26. mai 1989. Det ble ikke tatt noe forbehold for noen del av

traktaten. Dette innebærer at Norge har påtatt seg de plikter som springer ut av Charteret artikkel 2, som lyder:

"The principle of local self-government shall be recognised in domestic legislation, and where practicable in the constitution."

Gjennom årene har tanken om grunnlovsfesting av kommunalt selvstyre fått støtte av bl.a. kommune- og valglovutvalget (se NOU 1990:13 s. 335–339) og av valglovutvalgets flertall (se NOU 2001:3 s.101–102).

Forslag om grunnlovsfesting av det kommunale selvstyret er med ulik ordlyd blitt framsatt en rekke ganger. Forslag om dette er blitt behandlet og avvist i 1998, i 1999, i 2003 og sist i 2007. Begrunnelsen for avvissingen har blant annet vært at det kan diskuteres om begrepet lokalt selvstyre er et tilstrekkelig presist begrep for det lokale demokratis stilling i forhold til statsmakten. Det er blitt anført at en grunnlovsfesting av det lokale selvstyre kan begrense statens handlingsfrihet og fleksibilitet, fordi det implesitt i en slik grunnlovsfesting vil ligge at statlige myndigheter vil måtte bli mindre detaljstyrende overfor kommuner og fylkeskommuner.

I de 25 land som har en bestemmelse i grunnloven om dette, brukes ulike uttrykk. En mulighet som omgår problemstillingen knyttet til en begrensning i statens handlingsfrihet, er å grunnlovsfeste lokaldemokratiet. Dette vil innebære at det lokale folkevalgte nivå får en forankring i Grunnloven og at Norge derved oppfyller sine forpliktelser i forhold til Charteret om lokalt selvstyre.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 49 annet ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Innbyggerne har rett til å styre anleggenger som er av lokal karakter gjennom lokale organer som er utpekt ved direkte og frie valg. Slike organer kan pålegges bestemte oppgaver ved lov eller avtale.

Nærmere bestemmelser om geografisk avgrensning, om stemmerett og om valg fastsettes ved lov.

Alternativ 2:

Indvaanerne have Ret til at styre Anleggenger der ere af lokal Karakter, gennem lokale Organer udpegede ved direkte og frie Valg. Slige Organer kunne paalægges bestemte Opgaver ved Lov eller Aftale.

Nærmere Bestemmelser om geografisk Afgrænsning, om Stemmeret og om ens Valg fastsættes ved Lov.

30. september 2008

Svein Roald Hansen

Ivar Skulstad

Per-Willy Amundsen

Ola T. Lånke

Tore Hagebakken

Øystein Djupedal

Åge Starheim

Lars Sponheim

Berit Brørby

Bent Høie

Ib Thomsen

Trygve Slagsvold Vedum

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 14

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Djupedal, Hill-Marta Solberg, Olav Akselsen, Berit Brørby, Lodve Solholm, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad

Dokument nr. 12:14 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Djupedal, Hill-Marta Solberg, Olav Akselsen, Berit Brørby, Lodve Solholm, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad med sikte på å innføre en ordning med oppløsningsrett og positiv parlamentarisme (investitur)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Norge har tradisjon for at mange og aktive partier stiller lister ved valg til Stortinget, noe som kan gjøre det vanskelig å etablere flertallsregjeringer (ettparti-regjeringer eller koalisjoner). Siden 1961 har mindretallsregjeringer vært vanlig. En regjering som må søke vekslende flertall fra sak til sak, vil nødvendigvis få sin handlekraft svekket.

For å få handlekraftige regjeringer som er i stand til å ivareta landets interesser, er et minimum av autoritet overfor nasjonalforsamlingen nødvendig. Det er Stortinget selv som må gi regjeringen slik autoritet. Dersom denne autoriteten svekkes eller faller bort, har det oppstått en situasjon hvor folkeviljen på ny bør kunne komme til uttrykk gjennom valg.

En regjering som er dannet uten støtte fra et definert flertall, bør ikke kunne oppløse nasjonalforsamlingen i tilfelle konflikt. Konflikter mellom Stortinget og en slik regjering vil kunne være regelen mer enn unntaket.

Hvis regjeringen får rett til å oppløse Stortinget, bør det altså til gjengjeld innføres et krav om at et flertall i nasjonalforsamlingen stiller seg bak en nydannet regjering, slik at det oppstår et synlig og definert parlamentarisk grunnlag for regjeringen. Ved at regjeringen dannes på et slikt grunnlag, blir det klart

at nasjonalforsamlingen ønsker nettopp denne regjering og har utstyrt den med nødvendig autoritet.

Rett til å utskrive nyvalg etter de retningslinjer som her er formulert, fører ikke til at regjeringen kan styre på tvers av folkeviljen. Det blir tvert imot mulig å la velgerne avgjøre i en situasjon der det oppstår en uløselig konflikt mellom storting og regjering.

Forslaget går i hovedtrekk ut på at ingen kan bli statsminister før Stortinget eksplisitt har gitt sin støtte til den kandidat som er foreslått av stortingspresidenten. Omvendt kan Kongen i statsråd vedta å oppløse Stortinget dersom flertallets støtte svikter på en slik måte at regjeringen blir møtt med mistillit eller taper en avstemning etter å ha stilt kabinettspørsmål. Ifølge forslaget kan oppløsning likevel bare vedtas dersom regjeringen på forhånd har gitt beskjed om at dette vil bli resultatet dersom den taper avstemningen.

Forslaget rommer alternativer som innebærer at det nyvalgte storting enten skal sitte bare frem til neste ordinære stortingsvalg fire år etter det forrige, i henhold til dagens ordning, eller sikres en viss minstetid til å gjennomføre det nye flertallets og den nye regjeringens politikk. I forlengelsen av dette legges det frem forslag om en viss videreutvikling av prosedyren for grunnlovsending.

Det er lagt inn en mulighet for å utsette iverksettelsen av grunnlovsendingene til etter valget i 2013.

I det følgende blir hvert hovedelement i forslaget kort gjennomgått. Sist i hvert avsnitt følger forslag til grunnlovsending på vedkommende punkt. Til slutt er forslagene samlet og oppstilt i nummerrekkefølge, sammen med ulike varianter av hovedforslagene (justering av angitte perioder mv.).

I grunnlovsendingsforslagene innfelt i teksten er ny tekst samt de deler av den eksisterende teksten som foreslås endret, markert med *kursivert skrift*. I det samlede forslag er disse markeringene tatt ut.

I - INNSETTINGSVEDTAK (INVESTITUR)

Regler om innsetningsvedtak (investitur) bør utformes med sikte på to typesituasjoner:

- A) Den sittende regjering ønsker å fortsette etter et valg.
- B) Den sittende regjering har søkt avskjed.

ad A)

For at systemet skal henge sammen, er det viktig at enhver stortingsperiode innledes med en avklaring av om regjeringen har stortingsflertallets støtte. Dette vil også bidra til å sikre god sammenheng mellom valgresultatet og regjeringens politiske sammensetning.

Avklaringen kan skje på den måten at den sittende regjering innen en uke etter at et nyvalgt storting har konstituert seg, *enten* søker avskjed *eller* avklarer om den har den nødvendige støtte.

Hvis regjeringen ikke i første omgang velger å søke avskjed, kan kravet om å avklare Stortingets støtte tenkes utformet etter to modeller:

- Statsministeren legger frem en *erklæring* om hvilken politikk som vil bli ført, og ber det nyvalgte storting om å votere over erklæringen.
- Statsministeren ber om flertall for å *fortsette som statsminister*.

Den sistnevnte modellen har den fordel at statsministerens nøkkelrolle blir den samme uansett situasjon; dermed blir systemet enklere totalt sett. Dessuten vil det neppe bli særlig forskjell i praksis, siden det uansett vil være naturlig at den som ønsker å fortsette som statsminister, sier noe om den politikk som regjeringen vil føre. Dette legges til grunn for grunnlovsforslaget.

Votering må holdes ved avslutningen av det møtet der statsministeren ber om flertall for å fortsette eller kort tid (f.eks. to dager) deretter.

Hvis han eller hun får stortingsflertallets støtte, kan regjeringen fortsette med den sammensetning den hadde før valget eller med de endringer som statsministeren anmoder Kongen om å foreta. Hvis positivt flertall ikke oppnås, må regjeringen søke avskjed.

Både dersom regjeringen søker avskjed uten først å ha søkt å oppnå Stortingets tillit og når den søker avskjed etter at et slikt forsøk ikke har ført frem, er den videre prosess som i situasjon B).

ad B)

Når regjeringen av en hvilken som helst grunn, f.eks. valgnederlag eller som følge av mistillitsvotum, har søkt avskjed, bør Stortingets syn på hvem som bør danne regjering komme til uttrykk gjennom

en votering over forslag på statsministerkandidat. Forslaget skal i så fall fremmes av stortingspresidenten etter at råd er innhentet fra den avgående statsminister og fra de parlamentariske lederne.

Når en statsministerkandidat har fått Stortingets støtte, gir stortingspresidenten meddelelse om dette til Kongen. Kongen kjenner da Stortingets vilje og gir kandidaten i oppdrag å danne regjering.

Dersom en foreslått kandidat ikke får flertall, skal stortingspresidenten fortsette å fremme forslag, men slik at prosessen skal avbrytes når i alt fire forslag er fremmet uten å få Stortingets tilslutning. Dersom dette skjer, skal presidenten straks, men senest 30 dager etter at den sittende regjering har søkt avskjed, initiere oppløsning av Stortinget og etterfølgende nyvalg (se IV nedenfor).

Felles:

Hovedreglene om regjeringsdannelse foreslås samlet i Grunnloven kap. C om Stortinget mv. Plasering i forlengelsen av reglene om Stortingets konstituering mv. vil være naturlig. For å få en best mulig systematikk uten bruk av tilleggsparagrafer (a, b osv.) bør det samtidig foretas den opprydding at paragrafnumrene 70 og 72, som i dag er tomme, tas i bruk.

En slik løsning gjør det samtidig mulig å begrense behovet for endringer i kap. B, som primært handler om den utøvende makt. Den eneste endring i kap. B som er nødvendig, foreslås inntatt i § 12 første ledd om regjeringsdannelse.

Når § 12 først skal endres, er det dessuten nærliggende samtidig å gjøre den mer oversiktlig ved å samle bestemmelsene om regjeringens sammensetning i de første delene av paragrafen. Forslaget om å oppheve tredje ledd (alternativ 1) forutsetter at kravet om kirkemedlemskap for en del av regjeringens medlemmer allerede er fjernet som følge av forliket om endringer i forholdet mellom stat og kirke. Alternativ 2 (om å oppheve fjerde ledd) ser bort fra denne muligheten.

Forslag

§ 12 første ledd skal lyde (bare tredje pkt. er nytt):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. *Førend Embedet som Statsminister besættes, bør Kongen fra Storthingets Præsident have faaet Meddelelse om Storthingets Opfatning, om hvem der bør vælges.*

§ 12 annet ledd skal lyde:

Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søsken maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 12 tredje ledd oppheves (alternativ 1).

§ 12 fjerde ledd oppheves (alternativ 2).

[Nåværende § 71 skal være § 70 og får endret innhold, se V nedenfor]

Nåværende § 73 skal være § 71.

Nåværende § 74 skal være § 72.

§ 73 (ny) skal lyde:

Dersom ikke Statsministeren inden een Uge, efter et nyvalgt Storting er aabnet, har meddelt Stortinget at Regjeringen vil ansøge om Afsked, skal han inden Udløbet af samme Frist anmode om Stortingets Tillid til hans Person. Afstemning afholdes senest to Søndage efter Anmodningens Fremsættelse. Saafremt Anmodningen ikke vinder Stortingets Bifald, forholdes videre saaledes, som bestemt i § 74.

§ 74 (ny) skal lyde:

Dersom Regjeringen ansøger om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens og Partigruppeledernes Opfatning om, hvem der bør blive ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at udtrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

Bliver intet Forslag antaget, skal Stortingets Præsident snarest, og senest tredive Dage, efterat Regjeringen har ansøgt om Afsked, anmode Kongen om at udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting.

II – RETT FOR KONGEN TIL Å UTSKRIVE NYVALG FØR VALGPERIODENS UTLØP

Dersom det parlamentariske grunnlaget for en regjering som er dannet med støtte av et flertall i Stortinget, forsvinner eller svekkes så mye at det ikke lenger kan sies å stå et parlamentarisk flertall bak regjeringen, kan spørsmålet om oppløsning av Stortinget være aktuelt. Det samme gjelder dersom en koalisjonsregjering går i oppløsning.

Adgang for Kongen i statsråd til å utskrive nyvalg før valgperiodens utløp, vil som utgangspunkt bety en styrking av regjeringens autoritet i forhold til Stortinget. Blant parlamentariske demokratier er Norge antakelig alene om ikke å ha noen mulighet til å utskrive nyvalg til sin nasjonalforsamling.

Selv om det vanlige altså er å ha bestemmelser om dette, varierer det sterkt hvordan de konstitusjonelle bestemmelsene om dette er utformet og i hvilken grad de blir brukt. Vårt forslag innebærer ikke rett til

å utskrive nyvalg bare fordi regjeringen finner det politisk opportunt. Nyvalg vil bare kunne utløses når de følgende to betingelser samtidig er oppfylt:

- Retten til å utskrive nyvalg inntre bare dersom regjeringen lider nederlag i votering over et forslag om mistillit eller i en sak hvor det er fremsatt kabinettsspørsmål.
- Nyvalg kan bare utskrives dersom statsministeren eller dennes stedfortreder før voteringen har meddelt Stortinget at dette vil bli resultatet dersom voteringen går regjeringen imot.

Kongens beslutning om nyvalg må treffes innen en bestemt frist etter voteringen (f.eks. to hverdager) og straks meddeles Stortinget. Nyvalg skal avholdes tidligst tre og senest ni uker etter at beslutningen er meddelt Stortinget. Se nærmere i pkt. III.

Det foreslås klargjort at regjeringens plikt til å søke avskjed som følge av mistillit (se § 15) ikke får anvendelse dersom vedtaket om mistillit fører til at Stortinget blir oppløst. I så fall vil det i stedet være valgfallet og den etterfølgende stortingsbehandling (se forslaget til § 73) som avgjør regjeringens videre skjebne.

Forslag

§ 54 annet ledd (nytt) skal lyde:

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, som skal afløse det tidligere valgte Storting, før dettes Funktionstid er omme, dersom Stortinget har udtrykt Mistillid til Regjeringen, eller en Beslutning er truffet, efterat Regjeringen udtrykkelig har modsat sig den, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før vedkommende Afstemning har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt den faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil akceptere. Bestemmelserne i § 15 om Regjeringens Afsked som Følge af Mistillid faa ikke Anvendelse.

III – PLIKT FOR STORTINGS-PRESIDENTEN TIL Å INITIERE NYVALG

Dersom ingen statsministerkandidat har fått flertall innen utløpet av den ovenfor nevnte frist, skal stortingspresidenten snarest, men senest 30 dager etter at regjeringen har søkt avskjed, meddele Kongen at det skal utskrives nyvalg. Kongens beslutning om nyvalg må treffes innen en bestemt frist etter at presidenten har gitt melding om resultatet, og Stortinget skal straks underrettes. Nyvalg skal avholdes tidligst tre og senest ni uker etter at beslutningen er meddelt Stortinget.

Forslag

§ 54 tredje ledd (nytt) skal lyde:

Extraordinært Valg til nyt Storting bør ogsaa udskrives efterat Kongen har faaet Meddelelse om, at intet Forslag til ny Statsminister er blevet antaget af Stortinget inden Udløbet af den for dette gjældende Frist.

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 1):

Kongens Beslutning om at udskrive extraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest to Søgnedage efter Afstemningen, eller efterat Storthingspræsidentens Anmodning er given, og strax meddeles Stortinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre Uger og senest ni Uger efterat Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 2):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "to Søgnedage" erstattes med "tre Søgnedage"

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 3):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "to Søgnedage" erstattes med "fire Søgnedage"

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 4):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "to Søgnedage" erstattes med "fem Søgnedage"

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 5):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "tre Uger" erstattes med "fire Uger"

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 6):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "tre Uger" erstattes med "fem Uger"

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 7):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "ni Uger" erstattes med "otte Uger"

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 8):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "ni Uger" erstattes med "syv Uger"

IV – FUNKSJONSTID FOR STORTING VALGT VED EKSTRAORDINÆRT VALG

Storting valgt ved ekstraordinært valg skal som hovedregel fungere frem til neste ordinære valg. Forslaget innebærer dermed at et slikt storting alltid vil ha kortere funksjonstid enn de fire år som normalt følger av ordinært valg.

En slik ordning innebærer imidlertid at den forsterkning av regjeringens stilling i forhold til Stortinget som ligger i trusselen om å utskrive nyvalg, blir gradvis redusert som følge av at tiden frem til neste valg blir stadig kortere. Tilsvarende vil den nyvalgte forsamlingen, og den regjering som springer ut av den, få stadig mindre tid til å sette sin egen politikk ut i livet.

På denne bakgrunn kan det alternativt komme på tale å bestemme at et storting som er valgt ved ekstraordinært valg i samsvar med reglene i forslaget til § 54 annet ledd (mistillit eller nederlag etter kabinettspørsmål) og som ikke selv blir oppløst etter de samme reglene, skal sitte i en minste periode på to, tre eller fire år, men slik at periodens lengde påvirkes av at den nåværende hovedregelen om valg i september måned beholdes.

Den tilsvarende argumentasjon gjelder ikke når Stortinget blir oppløst fordi det viser seg umulig å få flertall for en statsministerkandidat (se forslaget til § 54 tredje ledd). Her er det tvert imot ikke ønskelig å oppmuntre til en atferd som etter så kort tid fremprovoserer nyvalg.

I alle tilfelle skal det storting som er valgt ved ekstraordinært valg, tre sammen senest to uker etter at valget er gjennomført.

Forslag

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 1):

Efter et extraordinært Valg skal næste ordinære Valg afholdes paa den Tid, som følger af Bestemmelsen i denne Paragrafs første Led.

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 2):

Efter et extraordinært Valg skal næste ordinære Valg afholdes paa den Tid, som følger af Bestemmelsen i denne Paragrafs første Led. Næste ordinære Valg efter et extraordinært Valg, som er besluttet i Overensstemmelse med Bestemmelserne i denne Paragrafs andet Led, skal dog afholdes i den anden September Maaned efter Udgangen af den Maaned, i hvilken det extraordinære Valg er afholdt, men ikke tidligere end det, som vilde have fulgt af denne Paragrafs første Led, dersom intet extraordinært Valg var afholdt.

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 3):

Som alternativ 2, bortsett fra at ordene "den anden September Maaned" erstattes med "den tredie September Maaned"

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 4):

Som alternativ 2, bortsett fra at ordene "den anden September Maaned" erstattes med "den fjerde September Maaned".

§ 68 annet ledd (nytt) skal lyde:

Efter et ekstraordinært Valg sammentræder det nyvalgte Storting dog senest to Uger efterat Valgthingene ere tilendebragte.

§ 70 skal lyde:

Om intet Andet følger af Bestemmelserne i Paragraf 54, fungere Stortingets Medlemmer som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar.

V – STORTINGETS FUNKSJON I PERIODEN FRA EKSTRAORDINÆRT NYVALG ER BESLUTTET TIL NYTT STORTING TRER SAMMEN. SÆRLIG OM PROSEDYREN FOR GRUNNLOVSENDRING

Det sittende storting skal fortsatt fungere i perioden fra Kongen har truffet bestemmelse om nyvalg til nytt storting trer sammen, etter de regler om dette som gjelder ved ordinære valg. Særskilt bestemmelse er neppe nødvendig.

Prosedyren for grunnlovsendringer må derimot justeres allerede som følge av primærforslaget om å fastholde ordinære valg hvert fjerde år, slik som i dag. Enklest vil det i så fall være å beholde hovedtrekkene i dagens ordning, men slik at tidsfristene for henholdsvis forslag og vedtak om grunnlovsendring knyttes til kalenderen, ikke til vedkommende stortingsnummer i fireårsperioden, slik som i dag (se alternativ 1–2).

Dersom systemet blir endret på en slik måte at det storting som blir valgt etter ekstraordinært valg får en minste funksjonsperiode uten hensyn til når neste ordinære valg ellers skulle ha vært holdt, blir det mindre opplagt at de ordinære stortingsvalgene bør beholdes som systemets grunnlag. Men etter begge hovedalternativer vil tidspunktet for neste ordinære valg, det vil si valg som ikke springer ut av særskilt vedtak om å oppløse Stortinget, fortsatt være kjent så lang tid i forveien at det gir plass for slike krav til forslag og kunngjøring i god tid før valget som må til for at velgerne skal ha en mulighet til å avgi stemme under hensyn til bl.a. kandidatenes og partienes syn på grunnlovsforslag som er fremmet. Unntak fra dette gjelder bare muligheten for (nytt) vedtak om oppløsning og nyvalg, som under enhver omstendighet vil bli truffet så kort tid før det ekstraordinære valget at det ikke gir plass for den type ventetid mellom forslag og valg som følger av § 112.

De beste grunner taler derfor for fortsatt å ta utgangspunkt i ordinære valg. Dermed blir regelen fortsatt at forslag må fremmes senest ett år før ordinært stortingsvalg, med kunngjøring snarest mulig etterpå. Uten hensyn til

a) om det ordinære valget blir holdt som planlagt,

b) Stortinget blir oppløst og ekstraordinært valg avholdt etter at forslaget er fremsatt, men før det ordinære valg som forslagsfristen tar utgangspunkt i, eller

c) den forsamling som er valgt ved det ordinære valget blir oppløst før forslaget om grunnlovsendring er avgjort, vil forslaget måtte behandles og avgjøres innen utløpet av en bestemt frist (to, alternativt tre år etter det første valget som blir holdt etter at forslaget er fremsatt). Dette gjelder uten hensyn til hvilken forsamling som til enhver tid sitter. Den motsatte løsning ville i gitte tilfelle kunne føre til at lovlig fremsatte grunnlovsforslag ble liggende urimelig lenge eller overhodet ikke kom opp til avstemning.

Systemet for grunnlovsendringer forutsetter i dag at den avgjørende votering over forslagene skjer i det storting som er valgt etter at forslagene er kunngjort. Dette tilsies også av at det er de valg som følger etter kunngjøringen av fremsatte grunnlovsendringsforslag som skal avgjøre hvem som kan delta under de etterfølgende voteringer i Stortinget.

Etter at oppløsningsrett er innført, kan det likevel – dersom vi ser bort fra den uakseptable muligheten av å gi regjeringen adgang til å blokkere hvilende forslag gjennom å utskrive nyvalg – ikke garanteres at dette blir resultatet. For å øke sannsynligheten for at systemets forutsetning på dette punkt blir oppfylt, bør altså fristen for endelig votering over hvilende grunnlovsforslag reduseres fra tre år etter valget, som i dag, til to år (alternativ 1). Dette vil uansett gi tilstrekkelig tid til forsvarlig behandling av forslagene i Stortinget. – Dersom alternativ 2 blir valgt, vil forslagene fortsatt kunne hvile i henimot tre år, slik som i dag.

Endelig foreslås det klargjort at kravet om særskilt *quorum* ved behandlingen av forslag om grunnlovsendringer ikke gjelder når grunnlovsforslag blir referert i Stortinget, se forslaget om endring i § 73.

Forslag

Nåværende § 73 (ny § 71) skal lyde:

Stortinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. *Dog kunne ikke Grundlovsforslag, kundgjorte saaledes, som bestemt i § 112, behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.*

§ 112 første og andre punktum skal lyde (alternativ 1):

Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes senest *inden Udløbet af September*

Maaned i Aaret før et ordinært Valg og kundgjøres ved Trykken. Men først efter det paafølgende ordinære eller extraordinære Valg, og senest inden Udløbet af September Maaned høist to Aar derefter, tilkommer det Stortinget at bestemme, om den foreslaede Forandring bør finde Sted.

§ 112 første og andre punktum skal lyde (alternativ 2):

Som alternativ 1, men slik at ordene "to Aar derefter" erstattes av "tre Aar derefter".

VI – IKRAFTTREDEN

Dersom annet ikke er bestemt i forbindelse med et vedtak om grunnlovsendring, trer endringen i kraft straks (jf. også § 112 annet ledd om kunngjøring). Umiddelbar ikrafttreden av vedtak om grunnlovsendring i samsvar med de ovenstående forslag er også forslagsstillernes primære ønske. For ordens skyld understreker vi likevel at dette ikke vil få umiddelbare konsekvenser for den regjering som sitter på den tid da vedtaket blir truffet og kunngjort. Slike konsekvenser inntreer først når denne regjeringen av andre grunner har søkt avskjed, eller (senest) etter neste stortingsvalg.

For å gi noe større handlefrihet under saksforberedelsen i Stortinget, foreslås det imidlertid subsidiært at ikrafttredenen kan utsettes til etter neste ordinære stortingsvalg. Siden det er uklart hvilke deler av det samlede forslag som vil bli vedtatt, fremmes dette forslaget i to alternativer.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I.

I Grunnloven gjøres følgende endringer:

§ 12 første ledd skal lyde (alternativ 1):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Førind Embedet som Statsminister besættes, bør Kongen fra Stortingets Præsident have faaet Meddelelse om Stortingets Opfatning om, hvem der bør vælges.

§ 12 første ledd skal lyde (alternativ 2):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Førind Embedet som Statsminister besættes, bør

Stortingets Præsident have meddelt Kongen, hvem der ifølge Stortingets Opfatning bør vælges.

§ 12 første ledd skal lyde (alternativ 3):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Førind Embedet som Statsminister besættes, bør Stortingets Præsident have meddelt Kongen, hvem der ifølge Stortinget bør vælges.

§ 12 annet ledd skal lyde:

Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 12 tredje ledd oppheves (alternativ 1).

§ 12 fjerde ledd oppheves (alternativ 2).

§ 54 annet ledd skal lyde (alternativ 1):

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, dersom Stortinget har uttrykt Mistillid til Regjeringen, eller en Beslutning er truffet, efterat Regjeringen uttrykkelig har modsat sig den, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før vedkommende Afstemning har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt den faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil akseptere. Bestemmelserne i § 15 om Regjeringens Afsked som Følge af Mistillid faa ikke Anvendelse.

§ 54 annet ledd skal lyde (alternativ 2):

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, som skal afløse det tidligere valgte Storting, før dettes Funktionstid er omme, dersom Stortinget har uttrykt Mistillid til Regjeringen, eller en Beslutning er truffet, efterat Regjeringen uttrykkelig har modsat sig den, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før vedkommende Afstemning har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt den faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil akseptere. Bestemmelserne i § 15 om Regjeringens Afsked som Følge af Mistillid faa ikke Anvendelse.

§ 54 tredje ledd skal lyde:

Extraordinært Valg til nyt Storting bør ogsaa udskrives, efterat Kongen har faaet Meddelelse om, at intet Forslag til ny Statsminister er blevet antaget i Stortinget inden Udløbet af den for dette gjældende Frist.

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 1):

Kongens Beslutning om at udskrive ekstraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest to Søgnedage efter Afstemningen, eller efterat Storthingspræsidentens

Anmodning er given, og strax meddeles Stortinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre Uger og senest ni Uger efterat Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 2):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "to Søgne-
dage" erstattes av:
tre Søgnedage

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 3):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "to Søgne-
dage" erstattes av:
fire Søgnedage

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 4):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "to Søgne-
dage" erstattes av:
fem Søgnedage

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 5):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "tre Uger"
erstattes av:
fire Uger

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 6):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "tre Uger"
erstattes av:
fem Uger

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 7):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "ni Uger"
erstattes av:
otte Uger

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde (alternativ 8):

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "ni Uger"
erstattes av:
syv Uger

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 1):

Efter et extraordinært Valg skal næste ordinære
Valg afholdes paa den Tid, som følger af Bestemmel-
sen i denne Paragrafs første Led.

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 2):

Efter et extraordinært Valg skal næste ordinære
Valg afholdes paa den Tid, som følger af Bestemmel-
sen i denne Paragrafs første Led. Næste ordinære
Valg efter et extraordinært Valg, som er besluttet i
Overensstemmelse med Bestemmelserne i denne Pa-
ragrafs andet Led, skal dog afholdes i den anden Sep-
tember Maaned efter Udgangen af den Maaned, i
hvilken det extraordinære Valg er afholdt, dog ikke
tidligere end det, som vilde have fulgt af denne Para-

grafs første Led, dersom intet extraordinært Valg var
afholdt.

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 3):

Som alternativ 2, bortsett fra at ordene "den anden
September Maaned" erstattes av:
den tredie September Maaned

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde (alternativ 4):

Som alternativ 2, bortsett fra at ordene "den anden
September Maaned" erstattes av:
den fjerde September Maaned

§ 68 annet ledd skal lyde:

Efter et extraordinært Valg sammentræder det ny-
valgte Storting dog senest to Uger efterat Valgthin-
gene ere tilendebragte.

Nåværende § 71 skal være § 70.

Nåværende § 73 skal være § 71. Bestemmelsen skal
lyde:

Stortinget udnævner en Præsident, fem Vice-
Præsidenter og to Sekretærer. Storting kan ikke hol-
des, medmindre mindst Halvdelen af det Medlemmer
ere tilstede. Dog kunne ikke Grundlovsforslag, kund-
gjorte saaledes, som bestemt i § 112, behandles,
medmindre mindst to Trediedele af Stortingets
Medlemmer ere tilstede.

Nåværende § 74 skal være § 72.

§ 73 skal lyde (alternativ 1):

Dersom ikke Statsministeren inden een Uge, ef-
ter et nyvalgt Storting er aabnet, har meddelt Stor-
thinget at Regjeringen vil ansøge om Afsked, skal
han inden Udløbet af samme Frist anmode om Stor-
thingets Tillid til hans Person. Afstemning afholdes
senest to Søgnedage efter Anmodningens Fremsæt-
telse. Saafremt Anmodningen ikke vinder Storthing-
gets Bifald, forholdes videre saaledes, som bestemt i
§ 74.

§ 73 skal lyde (alternativ 2):

Dersom ikke Statsministeren inden een Uge, ef-
ter et nyvalgt Storting er aabnet, har meddelt Stor-
thinget at Regjeringen have ansøgt om Afsked, skal
han inden Udløbet af samme Frist anmode om Stor-
thingets Tillid til hans Person. Afstemning afholdes
senest to Søgnedage efter Anmodningens Fremsæt-
telse. Saafremt Anmodningen ikke vinder Storthing-
gets Bifald, forholdes videre saaledes, som bestemt i
§ 74.

§ 73 skal lyde (alternativ 3):

Som alternativ 1, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:
tre Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 4):

Som alternativ 2, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:
tre Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 5):

Som alternativ 1, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:
fire Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 6):

Som alternativ 2, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:
fire Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 7):

Som alternativ 1, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:
fem Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 8):

Som alternativ 2, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:
fem Søgnedage

§ 74 første ledd skal lyde (alternativ 1):

Dersom Regjeringen ansøker om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens og Partigruppeledernes Opfatning om, hvem der bør bli-
ve ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at uttrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

§ 74 første ledd skal lyde (alternativ 2):

Dersom Regjeringen ansøker om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens og Partigruppernes Opfatning om, hvem der bør bli-
ve ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at uttrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal

Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

§ 74 første ledd skal lyde (alternativ 3):

Dersom Regjeringen ansøker om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens Opfatning om, hvem der bør bli-
ve ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at uttrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

§ 74 annet ledd skal lyde (alternativ 1):

Bliver intet Forslag antaget, skal Stortingets Præsident snarest, og senest tredive Dage, efterat Regjeringen har ansøgt om Afsked, anmode Kongen om at udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting.

§ 74 annet ledd skal lyde (alternativ 2):

Bliver intet Forslag antaget, skal Stortingets Præsident snarest anmode Kongen om at udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting.

§ 112 første og andre punktum skal lyde (alternativ 1):

Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes senest inden Udløbet af September Maaned i Aaret før et ordinært Valg og kundgjøres ved Trykken. Men først efter det paafølgende ordi-
nære eller ekstraordinære Valg, og senest inden Udløbet af September Maaned høist to Aar derefter, tilkommer det Stortinget at bestemme, om den foreslaaede Forandring bør finde Sted.

§ 112 første og andre punktum skal lyde (alternativ 2):

Som alternativ 1, men slik at ordene "to Aar derefter" erstattes av:
tre Aar derefter

II.

Ikrafttreden

Grunnlovsendringer vedtatt i samsvar med forslag i del I trer i kraft 1. oktober 2013.

30. september 2008

Carl I. Hagen
Olav Akselsen
Svein Roald Hansen

Øystein Djupedal
Berit Brørby

Hill-Marta Solberg
Lodve Solholm
Ivar Skulstad

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 15

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Carl I. Hagen, Inge Lønning, Berit Brørby, Ola T. Lånke og Olav Gunnar Ballo

Dokument nr. 12:15 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Carl I. Hagen, Inge Lønning, Berit Brørby, Ola T. Lånke og Olav Gunnar Ballo, om endringer i Grunnloven §§ 30, 61, 100 og 106 (retting av språklige feil)

Til Stortinget

BAKGRUNN

I september 2004 fremmet vi en rekke forslag til retting av språklige feil i Grunnloven. Forslagene ble vedtatt til fremsettelse av Jørgen Kosmo og Kjell Engebretsen og er trykt i Dokument nr. 12:8 (2003–2004). De ble enstemmig anbefalt av kontroll- og konstitusjonskomiteen, jf. Innst. S. nr. 74 (2005–2006), og enstemmig vedtatt av Stortinget 2. februar 2006.

Grunnloven er skrevet på et språk som i dag virker alderdommelig. Ifølge tradisjonen skal forslag til grunnlovsendringer formuleres i samme språkform. Grunnlovens ortografi har – i motsetning til hva mange har trodd – ikke stått uendret siden 1814. I 1903 ble det gjennomført en moderat modernisering av skrivemåten av en rekke ord.

Språkformen fra 1903 må betraktes som normen for utforming av grunnlovsforslag i dag. Denne er etter hvert blitt fremmed for dem som utformer grunnlovsforslag. Dette har ført til at forslag, og dermed vedtatte grunnlovsendringer, har inneholdt språklige feil. Dels er moderne rettskrivning og grammatikk brukt i tilfeller der dette strider mot 1903-normen, dels forekommer "hyper-arkaiseringer", altså formuleringer som ser gammeldagse ut, men som ikke er korrekte ifølge normen.

Mange feil ble rettet gjennom forslaget nevnt foran. Bakgrunnen er nærmere framstilt i Dokument nr.

12:8 (2003–2004). En detaljert beskrivelse av språklige aspekter ved Grunnloven er å finne i Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning: Om språket i Grunnloven*, utarbeidet på oppdrag fra Stortingets presidentskap og utgitt av Stortinget i 2002.

Likevel er ikke gjeldende tekst feilfri. Dels er det kommet inn nye feil i endringer vedtatt etter september 2004, dels ble et par feil oversett i forrige runde.

Grunnloven er både det øverste rettslige grunnlaget for vårt statsstyre og et viktig nasjonalt symbol. Etter vårt syn er det ikke akseptabelt at denne teksten inneholder åpenbare språklige feil. Dette standpunktet har Stortinget sluttet seg til ved å vedta våre forslag fra 2004.

Det må understrekes at vi her ikke tar opp forslag om språklig modernisering av Grunnloven. Slike forslag blir eventuelt fremmet separat. I denne sammenhengen er poenget at så lenge man holder fast ved Grunnlovens alderdommelige språkform, bør den gjennomføres konsekvent.

Forslagene innebærer ingen realitetsendring. Det kan synes unødvendig å gå gjennom den omfattende, formelle prosedyren for grunnlovsendring for å få vedtatt noe som innholdsmessig ikke er ment som endring. Denne prosedyren bør – kan det hevdes – være forbeholdt substansielle endringer.

I 1903 gjennomførte man den språklige revisjonen av Grunnloven uten formelt grunnlovsvedtak, og også siden er feil blitt rettet på samme måte. I 2004 uttalte imidlertid Stortingets presidentskap at "også rent språklige endringer i Grunnlovens tekst [krever] fremsettelse av formelt grunnlovsforslag og behandling i samsvar med § 112". Kontroll- og konstitusjonskomiteen har sluttet seg til dette, jf. Innst. S. nr. 74 (2005–2006), side 4. Retting av feil må derfor skje som formell grunnlovsendring.

Oversikt over forslagene

Det dreier seg om separate forslag, som kan vedtas eller forkastes uavhengig av hverandre. Følgende fire feil er foreslått rettet:

I samband med revisjonen av riksrettsordningen i 2007 ble også § 30 endret. Preposisjonen "mot" fikk da denne moderne formen, mens det etter normen skal være "mod".

I § 61 er adjektivet "stemmeberettiget" uten grunn skrevet med stor forbokstav.

Da § 100 om ytringsfrihet ble revidert i 2004, ble formen "Grændser" brukt i tredje ledd. Dette er en hyper-arkaisering. Korrekt ifølge normen er "Grænser". Denne formen forekommer for øvrig i § 25, som sist ble endret i 1917.

I § 106 første punktum forekommer et verb i entall, "skal", der subjektet står i flertall; jf. andre punktum i samme paragraf, der korrekt form er brukt.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Forslag A:

§ 30 tredje ledd første punktum skal lyde:

Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mod Statsformen eller Rigets

Love, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen.

Forslag B:

§ 61 skal lyde:

Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være stemmeberettiget.

Forslag C:

§ 100 tredje ledd andre punktum skal lyde:

Der kan kun sættes slige klarlig definerede Grænser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.

Forslag D:

§ 106 første punktum skal lyde:

Saaavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skulle blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme.

2. september 2008

Aanund Hylland

Finn-Erik Vinje

Vedtatt til fremsettelse

30. september 2008

Carl I. Hagen

Inge Lønning

Berit Brørby

Ola T. Lånke

Olav Gunnar Ballo

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 16

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Carl I. Hagen

Dokument nr. 12:16 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Carl I. Hagen, om språklig fornyelse av Grunnloven

Til Stortinget

BAKGRUNN

Grunnloven foreligger i et foreldet språk, og teksten kan av den grunn være vanskelig tilgjengelig for mange mennesker i dag. Dette gjelder ikke bare for de gamle bestemmelser med forankring i 1800-tallet, men også for nye. Ifølge etablert praksis skal nemlig nye grunnlovsbestemmelser formuleres i samme gammeldage språkform.

Det står imidlertid ingenting i Grunnloven om hvilken språkform nye bestemmelser skal utformes i.

Grunnlovens ortografi har – i motsetning til hva mange tror – ikke stått uendret siden 1814. De som utformet grunnlovsforslag på 1800-tallet, skrev stort sett slik man på det aktuelle tidspunkt var vant til å skrive i juridisk-administrativ og parlamentarisk prosa. De fulgte altså ikke til punkt og prikke den rettskrivning og den grammatikk som forelå i Grunnloven av 1814 (den i mai eller den i november). Grunnlovskonservatisme hva *innholdet* angår, gjorde seg gjeldende alt i 1820-årene, men konservatismen fikk ikke samme krevende *språklige* uttrykk på 1800-tallet som i det neste århundre.

I 1903 ble det imidlertid gjennomført en oppdatering av skrivemåten av en rekke ord i Grunnloven, samtidig som man fjernet noen grammatiske inkonsekvenser som var kommet inn i lovteksten på 1800-tallet. I en del tilfeller hadde 1800-tallets grunnlovsvedtak innført former som var mer moderne enn man fant passende i 1903, og så restituerte man de gamle formene.

Med justeringen i 1903 ble språket i Grunnloven løftet nærmere samtidens ortografi, men loven beholdt noen språktrekk som gjennomgående var fremmede for det alminnelige lovspråket fra samme tid, f.eks. flertallsbøyning av verb. Revisjonen i 1903 var forsiktig; grammatikken og vokabularet i den overleverte teksten ble beholdt.¹

Sammenfatningsvis kan man si at Grunnlovens språk, slik det ble lagt til rette i 1903, og slik det foreligger i vår gjeldende Grunnlov, svarer til skriftspråket i beslektede genre i Norge i siste tredjedel av 1800-tallet. På de fleste punkter er Grunnlovens språk etter justeringen i 1903 i harmoni med den juridisk-administrative og parlamentariske språkpraksis i dette tidsrom.² De som gjennomførte revisjonen i 1903, ville at Grunnloven skulle oppbevare et konservativt språk; loven skulle fremtre i det hevdede skriftspråk – men med en viss åpning for det nye som hadde funnet inngang i edlere stil.

Språkformen i Stortingets grunnlovsutgave fra 1903 har gjennom hele 1900-tallet vært betraktet som normen for utforming av nye grunnlovsbestemmelser, og forslagsstillerne har nesten alle lagt vinn på å følge den normen. Et grunnlovsforslag som i språklig henseende avviker fra 1903-teksten, har på 1900-tallet gjennomgående vært ansett for å være feilaktig utformet.³

¹ Bibelspråket (Det nye testamente) gjennomgikk på samme tid en lignende språklig fornyelse.

² En bredt anlagt beskrivelse av grunnlovsspråket på historisk bakgrunn er å finne i Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning: Om språket i Grunnloven* – utarbeidet på oppdrag av Stortingets presidentskap og utgitt av Stortinget i 2002.

³ I brev til stortingsrepresentantene og partigruppene på Stortinget 28. april 2008 forutsetter imidlertid stortingspresident Thorbjørn Jagland at forslag om nye bestemmelser kan – når forslagsstilleren uttrykkelig ber om det – utformes i moderne språk. Se note 5.

En del språklige feil som var kommet inn i loven siden 1903, ble således rettet da Stortinget i 1914 og 1921 lot utgi nye utgaver av Grunnloven. Så sent som i 2006 vedtok Stortinget enstemmig et grunnlovsforslag om en rekke språklige rettelser i til sammen 15 paragrafer under henvisning til 1903-normen. I 2008 innleveres et grunnlovsforslag med fire rettelser i den gjeldende teksten. Jf. kapitlet "Nasjonalklenodium", s. 3.

Man finner imidlertid neppe tilfeller der et grunnlovsforslag er blitt *avvist* under henvisning til rettskrivningsfeil eller andre formelle språkfeil.⁴

Etter hvert som tiden går, er Grunnlovens språkform blitt mer og mer fremmed for stortingsrepresentanter og andre som utformer forslag om nye bestemmelser eller endringer av gamle. Dette har medført at mange forslag, og dermed også grunnlovsvedtak, har inneholdt språklige feil. Dels har moderne rettskrivning og grammatikk vært brukt i tilfeller der dette strider mot 1903-normen, dels forekommer såkalte hyperkorrekte former, dvs. ord og uttrykk som ser gammeldage ut, men som ikke harmonerer med normen.

Det krav – eller rettere: den sedvane – at grunnlovsforslag skal utformes i henhold til korrekt 1903-norm, har vist seg vanskelig å imøtekomme på en tilfredsstillende måte.

Å gjøre 1903 om igjen

Nå, godt og vel hundre år etterpå, kan det være på tide med en varsom språklig ansiktsløftning *ad modum* 1903.

Følgende språkhistoriske forhold må imidlertid presiseres: Avstanden mellom skriftspråket i 1814 og den alminnelige juridisk-administrative skrivepraksis nitti år etterpå var betydelig mindre enn avstanden

⁴ Henrik Ameln konstaterte i en stortingsdebatt i 1932 at "I gamle dager var det så at selv rettskrivningen skulde være i orden. Man var sterkt i tvil om hvorvidt man kunde benytte forslaget, hvis der for eksempel ikke var benyttet flertallsformer av verbene. Nu er man kommet bort fra det". Presidenten, C. J. Hambro, bekreftet dette ved samme anledning: "Stortinget har nu i en rekke av år avlagt den praksis å avvise forslag på grunn av lett påviselige skrivfeil [sic!], rettskrivningsfeil eller kommafeil." (St.tid. 1932, s. 22 f.) Ved et par anledninger i mellomkrigsårene og i 1948 fremsatte Ameln selv en rekke grunnlovsforslag i delvis modernisert språkform, dvs. en usystematisk blanding av gamle og nye elementer (f.eks. *Stortinget* uten *th*, *riket* med *k*, *utøvende* med *t*, liten forbokstav i fellesnavn – men flertallsbøyning av verb (*de gjelde*), *aa* istf. *å*). Han påpekte generelt om Grunnlovens språk at "Selve sprogdrakten burde kunne undergis en modernisering ved leilighet" (Dokument nr. 20:1 (1948), s. 4. Ameln tenkte seg en gjennomgripende språklig fornyelse, men noe initiativ er ikke blitt tatt siden. De moderne innslagene i Amelns forslag ble ikke kommentert eller brukt som grunnlag for å fraråde at forslagene hans ble vedtatt.

mellom 1903-normen og dagens norske skriftspråk. En lesevant person omkring århundredskiftet var fortløpig med den ortografi og grammatikk han møtte i Grunnloven etter justeringen i 1903. Siden da har språkutviklingen skutt fart, og språket i 1903-utgaven fortøner seg for de fleste av dagens nordmenn som fremmedartet og vanskelig å forsure.

Den språklige fornyelse i nærværende forslag (i det følgende kalt *forslaget*) gjør "1903 om igjen", men hvis den skal bety noen reell lettelse for dagens lesere, kan den ikke utelukkende holde seg til det ortografiske; enkelte morfologiske, syntaktiske og leksikalske justeringer må gjøres.

I forslaget fremstår grunnlovsteksten fortsatt i en lett konservativ, verdig eller høytidelig språklig form. Men vi tar altså hensyn til vår tids lesere ved å fjerne noen av de aldersmerker fra 1800-tallet som overlevde revisjonen i 1903 og senere er beholdt. Jf. nedenfor, s. 4 ff.

Nasjonalklenodium

Grunnloven er ikke bare det øverste rettslige grunnlaget for vårt statsstyre, den spiller også en viktig representativ rolle – den er et klenodium av stor nasjonal symbolverdi.

Det er en utbredt oppfatning at en tekst av slik dignitet skal behandles med respekt og pietet, og det er ikke akseptabelt at den skal inneholde inkonsekvenser og språklige feil.

I 2006 vedtok derfor Stortinget enstemmig et grunnlovsforslag (Dokument nr. 12:8 (2003–2004)) som inneholdt språklige rettelser i 15 paragrafer. Etter at dette forslaget ble vedtatt, fremtrer Grunnloven nå som et språklig mer enhetlig dokument enn før. Det gjenstår bare få avvik fra 1903-normen.

Men det kan nevnes at så sent som i 2007 vedtok Stortinget et grunnlovsforslag (Dokument nr. 12:1 (2003–2004)) med en språklig feil. Preposisjonen *mot* (§ 30) var i farten skrevet slik og ikke *mod*, som ville være riktig grunnlovsspråk. Den feilaktige skrivemåten forekom i forslaget og var bekjentgjort i trykken, så selv om feilen ble oppdaget før stortingsbehandlingen, var det for sent å rette den.

Dermed vedtok Stortinget – med vitende og vilje – forslaget med den feilaktige ordlyden. Og ettersom språklige rettelser etter rådende oppfatning er å betrakte som grunnlovsendringer, må rettelsen *mot* til *mod* vedtas i de former som Grunnloven selv krever for grunnlovsforslag.

At de som utarbeider nye grunnlovsbestemmelser, skal beherske korrekt grunnlovsspråk og mestre alle grammatiske og ortografiske detaljer fra 1800-tallet, er en urealistisk fordring. Stortingets presidentskap har trukket konsekvensen av en slik erkjen-

nelse og i 2008 instituert en ordning med obligatorisk språklig kvalitetssikring av grunnlovsforslag.⁵

Språklige rettelser er å betrakte som grunnlovsforandringer

Den rådende oppfatning i dag er som nevnt at enhver språklig rettelse, selv den mest ubetydelige, er å betrakte som endring av Grunnloven og må behandles i samsvar med Grunnloven § 112.⁶

Slik har det ikke alltid vært. Den språklige justeringen i 1903 ble ikke uttrykkelig vedtatt av Stortinget i noen form, og slett ikke i de spesielle formene som gjelder for grunnlovsendringer.⁷

En del språkfeil ble likeledes rettet da Stortinget i 1914 og 1921 lot utgi nye utgaver av Grunnloven. Det ble oppdaget at det siden 1903 var innkommet noen feilaktige verbformer, og i 1914 og 1921 sørget man for at de korrekte formene kom på plass. Som i 1903 skjedde disse justeringene uten formell grunnlovsendring.⁸

Mindre fremmedartet, mer tilgjengelig

Nærværende forslag går som nevnt ut på å gjøre "1903 om igjen" vel 100 år etter. Grunnlovsteksten løftes nærmere opp mot vår tid ved at det foretas en del endringer i tegnsetting, ortografi, bøyninger, vokabular og unntaksvis syntaks.⁹

Tekstens særegne høytidelige preg er imidlertid ivaretatt, og mange gloser som ikke hører til det dagligdage ordforråd, er bevart. Eksempler er nevnt nedenfor.

⁵ Jf. brev fra stortingspresident Thorbjørn Jagland 28. april 2008 til stortingsrepresentantene og partigruppene. Unntatt fra kravet om slik språkkontroll, skriver presidenten, er "forslag som bare går ut på å oppheve bestemmelser i Grunnloven og **forslag som forslagsstilleren uttrykkelig ønsker fremlagt for Stortinget i moderne språkdrakt**" (uthevet her). Her fremgår det at grunnlovsforslag ikke nødvendigvis må være utformet i konvensjonelt "grunnlovsnorsk" når de fremsettes; de kan like gjerne ha moderne språkdrakt. Dette er nytt. Det er visstnok skjedd bare et par ganger på 1900-tallet (jf. note 4) og aldri på 2000-tallet hittil at grunnlovsforslag er fremsatt i moderne språk. Høsten 2008 blir det imidlertid innlevert noen forslag der teksten foreligger i to språkversjoner, én i konvensjonelt grunnlovsspråk og én i moderne språk.

⁶ I 2004 uttalte Stortingets presidentskap at "også rent språklige endringer i Grunnlovens tekst [krever] fremsettelse av formelt grunnlovsforslag og behandling i samsvar med § 112". Kontroll- og konstitusjonskomiteen har sluttet seg til dette, jf. Innst. S. nr. 74 (2005–2006), s. 4. Jf. Eivind Smith: *Konstitusjonelt demokrati* (2008), s. 96, note 19.

⁷ Jf. Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 38 f.

⁸ Finn-Erik Vinje, *ibid.*, s. 70 f.

⁹ Den tekst som ligger til grunn for forslaget, er Grunnloven slik den kommer til å lyde etter de endringer som treer i kraft 1. oktober 2009.

Det edsformular som kongen ifølge § 9 skal holde seg til når han tiltrer regjeringen, og som stammer fra 1814, er hva språket angår, siden blitt stående praktisk talt urørt (i 1903 ble imidlertid *Constitution* til *Konstitution* og *saa sandt* til *saasandt*). Bortsett fra noen grafiske endringer (bl.a. *at>å*, *Love>lov*¹⁰) er ordlyden i edformularet bevart i nærværende forslag.

Dessuten kan nevnes at det formular som ifølge § 81 skal ledsage kongens lovsanksjoner, er identisk med 1814-versjonen (november). I nærværende forslag er noen ordformer forsiktig modernisert, men formelpreget er bevart.¹¹

Som i 1903 er dessuten en del språklige inkonsekvenser fjernet, slik at lovteksten fremstår som mer enhetlig enn før. I den någjeldende Grunnloven er det eksempelvis henvist til kjønnsnøytralt substantiv ved hjelp av tvillingpronomenet *han eller hun*, men iblant står det med omvendt rekkfølge *hun eller han*, eller også bare *han*. Her gjennomfører forslaget *han eller hun* (*Forbryteren kan velge om han eller hun vil mota kongens nåde* (§ 20)). Det kan i denne sammenheng nevnes at *Varamænd* (§ 58), *Varamand* (§ 65) er avløst av henholdsvis *vararepresentanter* og *vara-representant*.

Under utarbeidelsen av forslaget er det altså fjernet en del av de aldersmerker som gjør teksten vanskelig tilgjengelig for dagens nordmenn. En vesentlig gevinst ved en slik modernisering er at de som heretter skal fremsette grunnlovsforslag, ikke behøver å mestre et skriftspråk med røtter i 1800-tallet.

Ingen substansielle endringer

Det er en klar forutsetning for forslaget at Grunnlovens meningsinnhold ikke på noe punkt skal forskyves; intensjonen er at revisjonen holder seg strengt innenfor rammen for en *språklig-formell* justering.

Om nødvendig kan Stortinget i forbindelse med et eventuelt vedtak om en gjennomgripende språklig justering fastslå uttrykkelig at foreliggende justering utelukkende er av språklig art, og at ingen realitetsendringer er foretatt. For øvrig vil jo enhver tolkning

¹⁰ Tegnet > betyr 'omskrives med; blir til'.

¹¹ En nærmere undersøkelse bringer for dagen at Grunnloven § 81 uten noe formelt vedtak er blitt modernisert på en rekke punkter (ortografisk, morfologisk og leksikalsk) når lover skal utferdiges. I Norsk Lovtidend 1972, s. 266 er ordlyden slik: "Vi OLAV, Norges Konge, gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets vedtak av 15. februar 1972 sålydende: (...) Ti har Vi antatt og bekreftet, liksom Vi herved antar og bekrefter samme som lov under Vår hånd og rikets segl." Her er det en rekke avvik fra Grunnlovens tekst, eksempelvis *Oss* istf. *Os*, *ti* istf. *thi*, *sålydende* istf. *Saalydende*, *antatt* istf. *antaget*, *bekreftet* istf. *bekræftet*, *rikets* istf. *Rigets*. Man kvier seg heller ikke for å bytte ut ord og skriver *vedtak* istf. *Beslutning*. Statsministerens kontor opplyser (august 2008) på min henvendelse at man nå er gått tilbake til å bruke den formel som Grunnloven § 81 anviser – til punkt og prikke.

av lovens paragrafer uansett måtte skje i lys av den juridiske tradisjon.¹²

Det har altså vært retningsgivende for arbeidet med nærværende forslag at den språklige fornyelse ikke skal berøre meningsinnholdet. Hvis en slik risiko anses for å foreligge, avstår vi fra å endre og beholder i stedet ordvalget i den gjeldende Grunnloven. Man kunne eksempelvis overveie å erstatte *pinlig Forhør* (§ 96) med *tortur under forhør*, ettersom *pinlig* i den her tilskittede betydning er helt fremmed i dagens språk. Men siden det kan reises tvil om hvorvidt omskrivningen dekker nøyaktig samme realforhold, har vi valgt å avstå fra å foreslå endring.

Et annet eksempel er *bestandig* i § 101 (*bestandige innskrenkninger*). Uttrykket er bevart i forslaget, selv om ordet i denne adjektivfunksjonen er fremmed eller ukjent i dagens norsk.¹³

Her kan også nevnes at Grunnlovens bruk av modale hjelpeverb som *bør*, *må* og *skal* er blitt stående urørt.

I dagens Grunnlov har alle substantiver i henhold til gammel skriveskikk stor forbokstav. I forslaget har de substantiviske fellesnavnene fått liten forbokstav, i samsvar med moderne norsk.

I den någjeldende Grunnloven står *Kongen* med stor forbokstav overalt, enten det er tale om institusjonen *Kongen i statsråd* eller personen. Det har fra tid til annen vært diskutert om hvorvidt *Kongen* i enkelte paragrafer i den nå gjeldende tekst refererer til *Kongen i statsråd* eller til personen.¹⁴ Nærværende forslag rommer ingen tolkning, men følger simpelthen praksis i den gjeldende tekst – bortsett fra at *kongen* i forslaget har liten forbokstav overalt. Likeledes *dronningen*.

Etter at kvinnelig arvefølge til tronen ble innført i 1990, er *Prins* på mange steder i den gjeldende Grunnloven erstattet av *Prinsesse eller Prins* (men også i omvendt rekkefølge: *Prins eller Prinsesse*). I

¹² Det er normalt språkbruken på tilblivelsestiden for den aktuelle grunnlovsbestemmelsen som må tas som utgangspunkt for tolkningen. Jf. Johs. Andenæs & Arne Fliflet: *Statsforfatningen i Norge* (10. utg. 2006): "Når grunnloven bruker ordet "bør", f.eks. i § 100 om trykkefrihet og i § 105 om ekspropriasjonsersättning, betyr det oftest "skal". Uttrykket "politi" i grl. § 17 har en meget videre betydning enn i dag" (s. 47).

¹³ Dessuten er det spørsmål om hvorvidt *bestandig* (*bestandige innskrenkninger i Næringsfriheten* (§ 91)) her refererer til evigvarende innskrenkninger eller om også *varige* (i motsetning til *midlertidige*) innskrenkninger rammes. Jf. Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave* (2005), s. 437, m. henvisninger.

¹⁴ I den någjeldende Grunnloven står det i § 36 at *Kongen* (stor forbokstav) skal gi samtykke når en arveberettiget prinsesse eller prins skal gifte seg. Etter tradisjonen har det vært vanlig å betrakte ekteskapsinngåelsen som det har vært overlatt til kongen personlig å ta stilling til. Jf. Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave* (2005), s. 206 m. henvisninger.

§ 21, som handler om adgang til å bekle sivile embeder, står imidlertid *Prins* alene: *De kongelige Prinsers maa ei beklæde civile Embeder*, slik ordlyden har vært siden 1814. Kanskje kan man anta at det skyldes en forglemmelse når prinsessene ikke er nevnt i paragrafen,¹⁵ men nærværende forslag lar naturligvis ordlyden være urørt og nøyer seg med en ortografisk fornyelse: *De kongelige prinsers må ikke bekle sivile embeder*.

Språklig justert er også de såkalte "sovende" paragrafer, som altså fortsatt kan sove – om enn i nyere nattdrakt. Det gjelder eksempelvis § 98 om sportler og § 103 om fristed for dem som går konkurs.

Moderat-konservativ variant av dagens skriftnorm

Ettersom Grunnloven skal bevare et lett gammel-dags, verdig preg, velger forslaget en moderat-konservative variant av moderne skriftspråk, dvs. skrivemåter og bøyninger som kan sies å være de dominerende i alminnelig skriftspråk fra 1900-tallet, og som ennå er det.

At teksten bærer et moderat-konservativt preg, fremgår bl.a. av eksempler som *frem*, *fremtiden*, *fremlegge*, *fremsette* og andre sammensetninger med *frem-*), *så fremt*, *deltager* (ikke *deltaker*), *antagelse* og *iakttagelse* (ikke *iakttakelse*), *adskillig* (ikke *atskillig*), *adskilles* (ikke *atskilles*). Forslaget har imidlertid gjennomført en del skrivemåter som er innført gjennom offentlige rettskrivningsreguleringer på 1900-tallet og har vunnet innpass i nær sagt all skriftspråklig praksis, f.eks. *språk*, *etter*, *gjennom*, *mellom*, *nå*, *seg*, *noen*, *gagnlig*. Jf. nedenfor (kapitlet "Ortografi, tegnsetting").

Vokabularet

Siden det her legges til grunn at Grunnloven skal tre frem i en ærverdig drakt, har forslaget beholdt en rekke mer eller mindre alderdommelige gloser fra den någjeldende teksten, idet disse ikke er betraktet som avgjørende anstøtsstener for forståelsen, men nok kan formidle inntrykk av at man står overfor en tekst med røtter i fortiden. Her er noen eksempler nevnt i fleng (med den skrivemåte som er brukt i forslaget):

antagelse (f.eks. *antagelse av en lovbeslutning*), *innvånere*, *hoffstat*, *billige*, *beføyelser*, *beskikke*, *betimelig*, *forbundet til*, *innseende*, *deliberasjon*, *kongestamme*, *landallmuen*, *allmennvesenet*, *regalier*, *overordentlig*, *tarv*, *tilstedes*, *forbryte* (i betydningen 'miste et gode', jf. § 104)

¹⁵ Men se Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave*, s. 153: "Det er ikke uten videre gitt at bestemmelsen kan gis analogisk anvendelse på prinsessene, selv om de er arveberettiget til tronen."

Også en hel del andre tradisjonspregede ord, fortrinnsvis formord eller ord med sammenbindende grammatisk funksjon, er bevart i forslaget: *hvormed* (og andre sammensetninger med *hvor-*), *derom* (og andre sammensetninger med *der*), *hertil* (og andre sammensetninger med *her-*), *hvis* (relativt pronomen), *dog*, *således*, *ei* (f.eks. *eller ei*, *ei heller*), *henregnes*. I frasen *på hinannen følgende* er det alderdommelige pronomenet *hinannen* blitt stående. Relativpronomenet *der* er imidlertid betraktet som så gammeldags at det er sløffet i forslaget (avløst av *som*).

I den formelpregede teksten i § 81 er det begrunnende adverbet *ti* bevart (men ikke lenger skrevet *thi*).

I denne sammenheng kan også nevnes presensformene av de ovenfor nevnte modale hjelpeverb *bør* og *må*, som i Grunnloven kan avvike i betydning fra den alminnelige bruken i moderne norsk (og bety henholdsvis 'skal' og 'ha lov til').

Gamle kulturord og betegnelser for realia, blant dem en rekke ord som refererer til foreldede institusjoner og ordninger, står uantastet, bortsett fra at ordenes ytre drakt (ortografi) justeres. Det gjøres altså intet forsøk på å erstatte slike ord med andre gloser, eventuelt finne mer moderne, selvforklarende alternativer. Grunnloven er et historisk dokument, og den fordrer iblant at leseren skaffer seg innsikt i historiske forhold.

Til denne gruppen føres følgende ord og uttrykk, som altså blir stående, men i modernisert ortografi:

anstalter, *benefisert gods*, *boslodd*, *førstholdende*, *kjøpstad*, *stamhus*, *blandede privilegier*, *fristed*, *overøvrighet*, *politi*, *milde stiftelser*, *kriminal lovbook*, *pinlig forhør*, *rettens betjenter*, *tilendebrakt*, *landsloven*, *landvernet*, *hjelpetropper*, *linjetroppene*, *de lærde skoler*, *dispensasjoner*, *sportler*, *protektorier*, *oppreisninger*, *moratorier*

Mye av dette ordstoffet befinner seg i paragrafer som er helt uten praktisk betydning i dag.

Et knippe foreldede ordstammer, avledninger og sammensetninger som har moderne, lettligjengelige ekvivalenter, er i forslaget erstattet av disse. Eksempler (avløseren står i parentes):

blot (*bare*), relativpronomenet *der* (*som*), *tvende* (*to*), *trende* (*tre*), *Husinkvisitioner* (*husundersøkelser*)¹⁶, *Religionsøvelse* (*religionsutøvelse*), *Ansøgning om Afsked* (*avskjedssøknad*). *Gesandt* (*sendemann*), *offentlig Rolighed* (*offentlig ro*), *Søgnedag* (*hverdag*), *stedse* (*alltid*), *vorde* (*bli*), *ikkun* (*bare*), *ubeføjet* (*uberettiget*), *ubrødelig* (*ubrytelig*), *fornøden* (*nødvendig*), *erlegge* (*betale*), *erakte* (*finne tjenlig*), *erholde* (*få*)

¹⁶ Johs. Andenæs & Arne Fliflet: *Statsforfatningen i Norge* (10. utg. 2006), s. 407f. (kapitlet "Vernet mot vilkårlig husundersøkelse"). Jf. Jon Gisle m.fl.: *Jusleksikon* (2002), s. 128 (oppslagsordet "husundersøkelse").

Noen ord som i tidens løp har fått ny betydning, og som – for noens vedkommende – derfor kan være direkte villedende, er skiftet ut med moderne gloser (i parentes står den form ordene har fått i forslaget):

fallere (*gå konkurs*), *imidlertid* (*i mellomtiden*), *efterlate* (*unnlate*), *fortrinlig Adgang* (*fortrinnsrett*), *forelese* (*opplese*), *udfordres* (*fordres*).¹⁷

Ordet *Undersaat* (§ 92) har i moderne norsk fått et lett komisk anstrøk og er erstattet av (*stats*)*borger*.

I et tilfelle som *forefaldende* 'som foregår' (§ 74) er ordet simpelthen sløffet; *forefaldende* tilfører ikke setningen noe substansielt innhold. [*F*]orefaldende *Forhandlinger* er i § 74 erstattet av *forhandlingene*.

Et ord som *Politi* (§ 17) har i grunnlovsspråket en annen betydning enn i våre dager, men siden det ikke lar seg gjøre å finne en kort, lettligjengelig oversettelse, beholder forslaget dette ordet. (Men lar det få liten forbokstav.)

I § 24 heter det at kongen kan velge og avskjedige folk ved hoffet – *efter eget Godtbefindende*. Slik har det stått siden 1814, og fedrene på Eidsvoll mente naturligvis bare å gi uttrykk for at her skulle kongen stå helt fritt. I moderne språk har (*for*)*godtbefinnende* en biklang av slumpartet, kanskje skjødesløst innfall. En moderne avløser kunne være *godtykke*, men bedre (dvs. mer nøytralt) er å velge det uttrykk som Grunnloven selv bruker annetsteds, nemlig *omdømme* (jf. § 30: *efter sit eget Omdømme*).¹⁸

Ortografi, tegnsetting

Forslaget legger moderne regler til grunn for ortografi og tegnsetting:

moderne staving av fremmedord (*dispensasjoner*, *sivil*, *brevsensur*, *miljø*, *poeng*)

liten forbokstav i fellesnavn

særskrivning i tilfeller som *etter at*, *til stede*, *så snart*, *hvilken som helst*

øy (*høytidelig*) i stedet for *øi*

å (*åpen*, *år*) i stedet for *aa*

infinitivsmærke *å* i stedet for *at*

ks (*straks*) i stedet for *x*

v i stedet for *f* i *av*, *avgjørelse*

t i stedet for *th* i *Stortinget*

moderne fordeling av *e/æ* (*velge*, *fastsettes*, *sete*, *lege*)

moderne fordeling av *nd/nn* (*alminnelig*, *innskrenket*, *bekjenne*, *hennes*) og *ld/ll* (*bifalle*)

moderne fordeling av *k/g*, *p/b*, *d/t* (*språk*, *rike*, *inngrep*, *ekteskap*, *åpen*, *møte*, *uten*)

¹⁷ Se Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 137 f.

¹⁸ *Omdømme* kan i moderne språk forekomme i to betydninger: a) 'skjønn, vurdering(sevne)'; b) 'anseelse'. I moderne dagligspråk er betydning b) dominerende, men Grunnloven holder seg til betydning a).

dobbeltkonsonant i tilfeller som *opp, flagg, fritt, rett, nytt*; majestetstall *Os* (§ 81) er i forslaget erstattet av *Oss*

moderne verbale kortformer: *bli* (ikke *blive*), *dra* (ikke *drage*), *ha* (ikke *have*), *ta* (ikke *tage*), *tar* (ikke *tager*)

Andre, enkeltstående endringer med modernisert ordbilde: *blant* (istf. *blandt*), *hva* (istf. *hvad*), *erhverve* (istf. *erhverve*). Som nevnt ovenfor (i kapitlet "Konserverativ variant av dagens skriftnorm") er det i forslaget dessuten gjennomført skrivemåter som *etter, gjennom, mellom, seg, noen, gagnlig*.

Hva kommateringen angår, er den någjeldende Grunnloven meget ujevn. I forslaget er kommateringen konsekvent gjennomført etter moderne prinsipper.

Morfologi

A-former i substantiver og verb forekommer ikke, de ville ikke harmonere med den høytidelige stil som ellers er gjennomført i Grunnloven. Substantivbøyningen er for øvrig helt og holdent moderne, f.eks. *ganger, tredjedeler, lover, dører, betjenter, statsrådene, menneskerettighetene*.

Moderne enhetsformer i verbubøyningen er gjennomført. Man skjeler altså ikke mellom entall og flertall, slik den någjeldende Grunnloven gjør. I denne kongruerer verbets form med subjektet, slik at det står f.eks. *han har – de have, han kan – de kunne, han skal – de skulle*. I forslaget står det hhv. *har, kan, skal uten hensyn til om subjektet står i entall eller flertall*.

Partisipper som predikativ har ikke flertallsbøyning. Det heter i forslaget eksempelvis *forhandlingene er åpnet* (jf. *Forhandlingene ere aabnede*); *de tjenestemenn som er ansatt* (ikke: *ansatte*).

Adjektiver på *-ig* og *-lig* har i forslaget ingen intetkjønnsform på *-t*; det heter således eksempelvis *et arbeidsdyktig menneske, lovlig ekteskap*.

Adverbsuffikset *-ligen* erstattes av *-lig*: *høytideligen* > *høytidelig*, *offentligen* > *offentlig*, *aarligen* > *årlig*.

Substantivsuffikset *-else* er i tre tilfeller byttet ut der en annen, synonym avledning er dominerende i moderne norsk: *Fraværelse* > *fravær*; *Nærværelse* > *nærvær*; *Sammenkaldelse* > *sammenkalling*; *Gjennomførelse* > *gjennomføring*. Derimot er *-else*-avledning naturligvis bevart ved mange verbstammer der dens posisjon er urokket i moderne norsk (*angivelse, domfellelse, edsavleggelse, iverksettelse, kjennelse, oppdragelse* o.fl.); den er bevart også i følgende tilfeller: *Udførelsen af deres Forretninger* (§ 17) > *utførelsen av deres forretninger*; *Bestyrelsen af den umyndige Konges Opdragelse* (§ 47) > *Bestyrelsen av den umyndige konges oppdragelse*.

Syntaks

Ledd- og setningsbygningen i den gjeldende Grunnloven er gjennomgående bevart i forslaget.

I enkelte tilfeller har imidlertid en omskrivning til en synonym, mindre kansellispråkspreget konstruksjon vært så nærliggende at den er innført i forslaget. Jf. § 39, der det i gjeldende Grunnlov står: *Statsraadet [skal] strax udstede Indkaldelse af Stortinget*. I forslaget er dette omformet til: *Statsrådet [skal] straks sørge for å innkalle Stortinget*.

I noen tilfeller er leddfølgen justert slik at den svarer til moderne språkfølelse og skriftspråkspraksis – eksempelvis:

Valgthingene bestyres paa den Maade, som ved Lov fastsættes (§ 55) > *Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov*;

Den Prinsesse eller Prins, som i de udi § 41 anførte Tilfælde forestaar Regjeringen, skal for Stortinget skriftlig aflægge følgende Ed (§ 44) > *Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig aflægge følgende ed for Stortinget*;

Det skal ligeledes ved Lov bestemmes (§ 63) > *Det skal likeledes bestemmes ved lov*;

hvortil to Trediedele af Stemmerne udfordres (§ 11) > *hvortil fordres to tredjedeler av stemmene*;

de øvrige Tropper, som ikke til Linjetropper kunne henregnes (§ 25) > *de øvrige tropper som ikke kan henregnes til linjetroppene*.

En stivt skriftspråklig objektsgenitiv i § 51 er avløst av en mer moderne konstruksjon: Regler om Mandtalsførselen og om de Stemmeberettigedes Indførsel i Mandtallet fastsættes ved Lov > Regler om manntallsføringen og om innføringen av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.

En klart foreldet konstruksjon som den såkalte konnektive inversjon har så sterk stilvirkning at den er avløst av moderne leddstilling med rekkefølgen subjekt + verbal. Den någjeldende Grunnloven har to tilfeller (i §§ 27 og 112) av konnektiv inversjon.¹⁹

Dobbelt bestemmelse forekommer hverken i den gjeldende Grunnlovstekst eller i forslaget. Jf. den gjeldende Grunnlov § 13: *de tilstedeværende Medlemmer af Statsraadet*; i forslaget er ordlyden denne: *de tilstedeværende medlemmer av statsrådet* (altså ikke dobbelt bestemmelse: *de tilstedeværende medlemmene ...*).

Såkalte attributiv sperring²⁰ forekommer ofte i Grunnloven; uttrykkstypen er alminnelig i 1800-tallets lovspråk og juridisk-administrativ prosa. I alle former for nåtidsnorsk er den trengt kraftig tilbake og erstattet av en analytisk uttrykkstype (helst med relativsetning). Når attributiv sperring forekommer i mo-

¹⁹ Jf. Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 124.

²⁰ *Ibid.*, s. 123.

derne norsk, bærer den ofte preg av gammeldags målføring. Konstruksjonen har imidlertid utvilsomme fortrinn, idet den kan komprimere et kompleks betydningssinnhold og således være en egnet uttrykkstype i lovprosa.

I forslaget er tilfellene med attributiv sperring bare i få tilfeller erstattet av en mer talespråklig, analytisk konstruksjon. Den er f.eks. beholdt i § 19: *på den av Stortinget bestemte og for allmennvesenet nyttigste måte*. En eventuell omskrivning ville her bli vesentlig lengre: *på den måte som er bestemt av Stortinget, og som er den nyttigste for allmennvesenet*.

Et eksempel på omskrivning til mer moderne, talespråksnær uttryksmåte forekommer i § 13, der den gjeldende Grunnloven har: *Alle af Kongen udfærdigede Beslutninger*. I forslaget er dette omskrevet til en forbindelse med relativsetning: *Alle de beslutninger som kongen utferdiger*. Betydningen er ikke berørt under omskrivningen. Forskjellen er stilistisk.

I § 106 forekommer i den gjeldende Grunnlov en variant av attributiv sperring med den aller sterkeste stilvirkning: *Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skal ...* En slik konstruksjon, der et indirekte objekt plasseres seg mellom den foranstilte artikkel og adjektivattributtet, forekommer meget sjelden i moderne skriftspråk og er omskrevet slik i forslaget: *Så vel kjøpesummer som inntekter av det gods som er benefisert geistligheten, skal ...*²¹ De to versjonene uttrykker det samme saksforhold.

Heller ikke følgende omskrivning til mer moderne ordlegging innebærer noen betydningsforskyvning: Kongen [...] paaser, at Religionens offentlige Lærere følge de dem foreskrevne Normer (§ 16) > ... følger de normer som er foreskrevet dem.

Hensikten med omskrivningen er her som i forslaget ellers å gjøre uttryksmåten mer lettilgjengelig for dagens lesere.

Det adjektiviske refleksivpronomen i tredje person flertall er i forslaget *sin*, ikke *deres*: *de stemmeberettigede kan avgi sine stemmesedler*. Denne endringen er konsekvent gjennomført i forslaget. Bruken av *deres* i slike forbindelser er helt fremmed for norsk skriftspråk og har vært det på hele 1900-tallet. 1903-versjonen av Grunnloven opprettholdt *deres*, som har vært grunnlovsnorm siden. Mange språkfeil i nyere bestemmelser har skyldes usikkerhet på dette punkt.

²¹ *Benefisert gods* refererer til jordegods som fra gammel tid var henlagt til geistlige embeter med disposisjonsrett for innehaveren, etter 1809 realisert til beste for geistligheten og opplysningens fremme.

FORSLAG

Det fremmes følgende

for s l a g :

Kongeriket Norges Grunnlov skal lyde:

Kongeriket Norges Grunnlov

gitt av riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder ifølge senere endringer, inklusive de endringer som trer i kraft den 1. oktober 2009.

A

Om statsformen og religionen

§ 1

Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike. Dets regjeringsform er innskrenket og arvelig monarkisk.

§ 2

Alle innvånere i riket har fri religionsutøvelse.

Den evangelisk-lutherske religion forblir statens offentlige religion. De innvånere som bekjenner seg til den, er forpliktet til å oppdra sine barn i samme.

B

Om den utøvende makt, kongen og den kongelige familie

§ 3

Den utøvende makt er hos kongen eller hos dronningen, hvis hun har ervervet kronen etter bestemmelsene i § 6, § 7 eller § 48 i denne Grunnlov. Når den utøvende makt er hos dronningen, har hun alle de rettigheter og plikter som ifølge denne Grunnlov og landets lover innehas av kongen.

§ 4

Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion og håndheve og beskytte den.

§ 5

Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages. Ansvarligheten påligger hans råd.

§ 6

Arvefølgen er lineal, således at bare i lovlig ekteskap født barn av konge eller dronning eller av en som selv er arveberettiget, kan arve, og at den nærmere linje går foran den fjernere og den eldre i linjen foran den yngre.

Blant arveberettigede regnes også den ufødte, som straks inntar sitt tilbørlige sted i arvelinjen når han eller hun fødes til verden.

Dog tilkommer arverett ikke noen som ikke er født i rett nedstigende linje fra den sist regjerende konge eller dronning eller fra dennes bror eller søster, eller selv er dennes bror eller søster.

Når en til Norges krone arveberettiget prins eller prinsesse fødes, skal hans eller hennes navn og fødselstid tilkjennegis førstholdende storting og antegnes i dets protokoll.

For dem som er født tidligere enn året 1971, gjelder dog denne Grunnlovs § 6 således som den ble vedtatt den 18. november 1905. For dem som er født tidligere enn året 1990, gjelder likevel at mann går foran kvinne.

§ 7

Er ingen arveberettiget prins eller prinsesse til, kan kongen foreslå sin etterfølger for Stortinget, som har rett til å bestemme valget hvis kongens forslag ikke bifalles.

§ 8

Kongens myndighetsalder fastsettes ved lov.

Så snart kongen har oppnådd den lovbestemte alder, erklærer han seg offentlig å være myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: "Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitende!"

Er intet storting på den tid samlet, nedlegges eden skriftlig i statsrådet og gjentas høytidelig av kongen på første storting.

§ 10

(Opphevet ved beslutn. 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bo innen riket, og han må ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor riket lenger enn seks måneder ad gangen, med mindre han for sin person vil ha tapt retten til kronen.

Kongen må ikke motta noen annen krone eller regjering uten Stortingets samtykke, hvortil fordres to tredjedeler av stemmene.

§ 12

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere. Dette råd skal bestå av en statsminister og i det minste syv andre medlemmer.

Av statsrådets medlemmer skal over halvdelen bekjenne seg til statens offentlige religion.

Kongen fordeler forretningene blant statsrådets medlemmer således som han finner det tjenlig. Til å ta sete i statsrådet kan kongen ved overordentlige lei-

ligheter foruten statsrådets sedvanlige medlemmer tilkalle andre norske borgere, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid ha sete i statsrådet.

§ 13

Under kongens reiser innen riket kan han overdra styret av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringen i kongens navn og på hans vegne. Det skal ubrytelig etterleve så vel bestemmelsene i denne Grunnlov som de særskilte dermed overensstemmende forskrifter, som kongen meddeler i instruksjon.

Forretningene avgjøres ved stemmegivning, hvorved i tilfelle av stemmelikhet statsministeren eller i dennes fravær det første av de tilstedeværende medlemmer av statsrådet har to stemmer.

Om de saker som statsrådet således avgjør, har det å gi innberetning til kongen.

§ 14

Kongen kan beskikke statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer under utførelsen av deres forretninger utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han eller hun er knyttet til, i den utstrekning vedkommende bestemmer.

§ 15

Enhver som er medlem av statsrådet, har plikt til å innlevere sin avskjedssøknad etter at Stortinget har fattet beslutning om mistillit til vedkommende statsråd alene eller til det samlede statsråd.

Kongen er forpliktet til å innvilge en slik avskjedssøknad.

Når Stortinget har fattet beslutning om mistillit, kan bare de forretninger utføres som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.

§ 16

Kongen anordner all offentlig kirke- og gudstjeneste og alle møter om religionssaker og påser at religionens offentlige lærere følger de normer som er foreskrevet dem.

§ 17

Kongen kan gi og oppheve anordninger som angår handel, toll, næringsveier og politi; dog må de ikke stride mot konstitusjonen og de lover som Stortinget har gitt i samsvar med de etterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79. De gjelder provisorisk til neste Storting.

§ 18

Kongen lar i alminnelighet innkreve de skatter og avgifter som Stortinget pålegger.

§ 19

Kongen våker over at statens eiendommer og regalier anvendes og bestyres på den av Stortinget bestemte og for allmennvesenet nyttigste måte.

§ 20

Kongen har rett til i statsrådet å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge om han eller hun vil motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning finne sted enn fritak for idømt livsstraff, med mindre Stortinget har gitt sitt samtykke til det.

§ 21

Kongen velger og beskikker, etter å ha hørt sitt statsråd, alle sivile, geistlige og militære embetsmenn. Disse skal før beskikkelse finner sted, sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig tilsi konstitusjonen og kongen lydighet og troskap; dog kan de embetsmenn som ikke er norske borgere, ved lov fritas for denne plikt. De kongelige prinser må ikke bekle sivile embeter.

§ 22

Statsministeren og statsrådets øvrige medlemmer samt statssekretærene kan uten foregående dom avskjediges av kongen etter at han har hørt statsrådets betenkning derom. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller ved diplomatiet eller konsulatvesenet, sivile og geistlige overøvrighetspersoner, sjefene for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip. Hvorvidt pensjon bør tilstås de således avskjedigede embetsmenn, avgjøres av det neste storting. I mellomtiden nyter de to tredjedeler av sin tidligere gasje.

Andre embetsmenn kan bare suspenderes av kongen og skal da straks tiltales for domstolene. Men de må ikke avsettes uten etter dom og heller ikke forflyttes mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan uten foregående dom avskjediges når de har nådd en aldersgrense fastsatt ved lov. Det kan bestemmes ved lov at visse embetsmenn, som ikke er dommere, kan utnevnes på åremål.

§ 23

Kongen kan meddele ordener til hvem han ønsker, til belønning for utmerkede fortjenester, og dette må offentlig kunngjøres. Men kongen kan ikke meddele annen rang eller tittel enn den som følger med ethvert embete. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, ei heller medfører den fortrinnsrett til statens embeter. De embetsmenn

som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder likevel ikke statsrådets medlemmer eller statssekretærene.

Ingen personlige eller blandede arvelige privilegier må tilstås noen for ettertiden.

§ 24

Kongen velger og avskjediger etter eget omdømme sin hoffstat og sine hoffbetjenter.

§ 25

Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømakt. Den må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt hjelpetropper imot fiendtlig overfall, må gis adgang til riket uten Stortingets samtykke.

Landvernet og de øvrige tropper som ikke kan henregnes til linjetroppene, må aldri uten Stortingets samtykke brukes utenfor rikets grenser.

§ 26

Kongen har rett til å innkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve forbund, sende og motta sendemenn.

Traktater om saker som er av særlig stor viktighet, og i alle tilfeller traktater hvis iverksettelse etter Grunnloven nødvendiggjør en ny lov eller stortingsbeslutning, blir først bindende når Stortinget har gitt sitt samtykke dertil.

§ 27

Alle statsrådets medlemmer skal, når de ikke har lovlig forfall, være nærværende i statsrådet. Ingen beslutning må tas der når ikke over halvdel av antall medlemmer er til stede.

Et medlem av statsrådet som ikke bekjenner seg til statens offentlige religion, deltar ikke i behandlingen av de saker som angår statskirken.

§ 28

Forestillinger om embetsutnevnelser og andre saker av viktighet skal foredras i statsrådet av det medlem til hvis fag de hører, og sakene skal ekspederes av ham eller henne i overensstemmelse med den beslutning som er tatt i statsrådet. Dog kan egentlige militære kommandosaker, i den utstrekning som kongen bestemmer, unntas fra behandling i statsråd.

§ 29

Forbyr lovlig forfall en statsråd å møte og foredra de saker som hører til hans eller hennes fag, skal disse foredras av en annen statsråd som kongen konstituerer.

Hindres så mange ved lovlig forfall fra å møte at ikke mer enn halvdelen av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal andre menn eller kvinner i nødvendig antall konstitueres til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet føres protokoll over alle de saker som der forhandles. De diplomatiske saker som i statsrådet besluttet hemmeligholdt, innføres i en egen protokoll. På samme måte forholdes med de militære kommandosaker som i statsrådet besluttet hemmeligholdt.

Enhver som har sete i statsrådet, er pliktig til med frimodighet å si sin mening, som kongen er forpliktet til å høre. Men det er denne forbeholdt å fatte beslutning etter sitt eget omdømme.

Finner noe medlem av statsrådet at kongens beslutning er stridende mot statsformen eller rikets lover, er det en plikt å gjøre kraftige motforestillinger samt å tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke slik har tilkjennegitt sin protest, anses å ha vært enig med kongen og er ansvarlig for dette, således som siden bestemmes, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle de beslutninger som kongen utferdiger, skal kontraseres for å være gyldige. I militære kommandosaker kontraseres beslutningene av den som har foredratt sakene, men ellers av statsministeren eller, hvis han eller hun ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.

§ 32

De beslutninger som fattes av regjeringen under kongens fravær, utferdiges i kongens navn og undertegnes av statsrådet.

§ 33

(Opphevet ved beslutn. 12. aug. (24. okt.) 1908.)

§ 34

Kongen gir bestemmelser om titler for dem som er arveberettiget til kronen.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, er han eller hun berettiget til å ta sete i statsrådet, dog uten stemme eller ansvar.

§ 36

En til Norges krone arveberettiget prins eller prinsesse må ikke gifte seg uten kongens tillatelse. Heller ikke må han eller hun motta noen annen krone eller regjering uten kongens og Stortingets samtykke. Til

Stortingets samtykke fordres to tredjedeler av stemmene.

Handler han eller hun i strid med dette, taper vedkommende så vel som etterkommerne retten til Norges trone.

§ 37

De kongelige prinser og prinsesser skal for sine personer ikke stå til ansvar for andre enn kongen eller hvem han forordner til dommer over dem.

§ 38

(Opphevet ved beslutn. 18. nov. 1905.)

§ 39

Dør kongen og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks sørge for å innkalle Stortinget.

§ 40

Inntil Stortinget er forsamlet og har anordnet regjeringen under kongens mindreårighet, forestår statsrådet rikets bestyrelse med iakttagelse av Grunnloven.

§ 41

Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den som er nærmest arveberettiget til tronen, forestå regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt han eller hun har oppnådd den for kongen fastsatte myndighetsalder. I motsatt fall forestår statsrådet rikets bestyrelse.

§ 42

(Opphevet ved beslutn. 18. nov. 1905.)

§ 43

Valget av formyndere som skal bestyre regjeringen for den umyndige konge, skal foretas av Stortinget.

§ 44

Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal avlegge følgende ed for Stortinget: "Jeg lover og sverger å ville forestå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!"

Holdes ikke storting på den tid, nedlegges eden i statsrådet og tilstilles siden neste storting.

Den prins eller prinsesse som en gang har avlagt eden, gjentar den ikke senere.

§ 45

Så snart formyndernes statsstyrelse opphører, skal de overfor kongen og Stortinget avlegge regnskap for den.

§ 46

Unnlater vedkommende i overensstemmelse med § 39 straks å sammenkalle Stortinget, da påligger det Høyesterett som en ubetinget plikt så snart fire uker er forløpt, å foranstalte denne sammenkalling.

§ 47

Bestyrelsen av den umyndige konges oppdragelse bør, hvis begge foreldrene er døde og ingen av dem har etterlatt noen skriftlig bestemmelse derom, fastsettes av Stortinget.

§ 48

Er kongestammen utdødd og ingen tronfølger utkåret, da skal en ny konge eller dronning velges av Stortinget. I mellomtiden forholdes med den utøvende makt etter § 40.

C

Om borgerrett og den lovgivende makt

§ 49

Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget.

§ 50

Stemmeberettigede ved stortingsvalg er de norske borgere, menn eller kvinner, som senest i det år valginget holdes, har fylt 18 år.

I hvilken utstrekning dog norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller foranstående betingelser, er stemmeberettigede, fastsettes ved lov.

Regler om stemmerett for ellers stemmeberettigede personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet, kan fastsettes ved lov.

§ 51

Regler om manntallsføringen og om innføringen av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.

§ 52

(Opphevet ved grlbst. 26. okt. 1954.)

§ 53

Stemmerett tapes

- a) ved domfellelse for straffbare handlinger overensstemmende med hva som bestemmes i lov derom,

- b) ved å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke.

§ 54

Valgtingene holdes hvert fjerde år. De skal være tilendebrakt innen september måneds utgang.

§ 55

Valgtingene bestyres på den måte som ved lov fastsettes. Stridigheter om stemmerett avgjøres av valgstyret, hvis kjennelse kan innankes for Stortinget.

§ 56

(Opphevet ved grlbst. 23. mars 1972.)

§ 57

Det antall stortingsrepresentanter som blir å velge, fastsettes til 169.

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

150 av stortingsrepresentantene blir å velge som distriktsrepresentanter og de øvrige 19 som utjevningsrepresentanter.

Ethvert valgdistrikt skal ha 1 utjevningsmandat.

Det antall stortingsrepresentanter som blir å velge fra hvert valgdistrikt, bestemmes på grunnlag av en beregning av forholdet mellom hvert distrikts antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innvånere samt dets areal, når hver innvåner gir 1 poeng og hver kvadratkilometer gir 1,8 poeng. Beregningen blir å foreta hvert 8. år.

Nærmere bestemmelser om rikets inndeling i valgdistrikter og stortingsmandatenes fordeling på valgdistrikter fastsettes ved lov.

§ 58

Valgtingene avholdes særskilt for hver kommune. På valgtingene stemmes det direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet.

§ 59

Valget av distriktsrepresentanter foregår som forholdstallsvalg, og mandatene fordeles mellom partiene etter nedenstående regler.

De sammenlagte stemmetall for hvert parti innenfor de enkelte valgdistrikter blir å dele med 1,4; 3; 5; 7 og således videre inntil stemmetallet er delt så mange ganger som det antall mandater vedkommende parti kan forventes å få. Det parti som etter det foranstående får den største kvotient, tildeles det første mandat, mens det neste mandat tilfaller det parti som har den nest største kvotient, og således videre inntil alle mandater er fordelt.

Listeforbund er ikke tillatt.

Utjevningsmandatene fordeles mellom de i utjevningsmandatene deltagende partier på grunnlag av forholdet mellom de sammenlagte stemmetall for de enkelte partier i hele riket i det øyemed å oppnå størst mulig forholdsmessighet partiene imellom. Ved en tilsvarende anvendelse for hele riket og for de i utjevningsmandatene deltagende partier av reglene om fordeling av distriktsmandatene angis hvor mange stortingsmandater hvert parti i alt skal ha. Partiene får seg deretter tildelt så mange utjevningsmandater at de til sammen med de allerede tildelte distriktsmandater utgjør et så stort antall stortingsmandater som vedkommende parti etter den foranstående angivelse skal ha. Har et parti allerede ved fordelingen av distriktsmandatene fått et større antall mandater enn hva det etter foranstående angivelse skal ha, skal det foretas ny fordeling av utjevningsmandatene utelukkende mellom de andre partier, således at det bortses fra det stemmetall og de distriktsmandater som det førstnevnte parti har oppnådd.

Intet parti kan tildeles noe utjevningsmandat med mindre det har fått minst 4 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

Nærmere bestemmelser om fordelingen av partiens utjevningsmandater på valgdistriktene fastsettes ved lov.

§ 60

Hvorvidt og under hvilke former de stemmeberettigede kan avgi sine stemmesedler uten personlig fremmøte på valgtingene, bestemmes ved lov.

§ 61

Ingen kan velges til representant uten å være stemmeberettiget.

§ 62

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, statssekretærene og de politiske rådgivere unntatt, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og de tjenestemenn som er ansatt ved diplomatiet eller konsulatvesenet.

Statsrådets medlemmer kan ikke møte som representanter på Stortinget så lenge de har sete i statsrådet. Heller ikke kan statssekretærene møte som representanter så lenge de bekler sine embeter, og de politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

§ 63

Enhver som velges til representant, er pliktig til å motta valget, med mindre

- a) han eller hun er valgt utenfor det valgdistrikt der vedkommende er stemmeberettiget,

- b) han eller hun har møtt som representant på alle storting etter forrige valg,

- c) (opphevet)

- d) han eller hun er medlem av et politisk parti og er valgt på en valgliste som utgår fra et annet parti.

Regler for innen hvilken tid og på hvilken måte den som har rett til å nekte valg, skal gjøre denne rett gjeldende, fastsettes ved lov.

Det skal likeledes bestemmes ved lov innen hvilken tid og på hvilken måte en som velges til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg han eller hun vil motta.

§ 64

De valgte representanter forsynes med fullmakter hvis lovlighet bedømmes av Stortinget.

§ 65

Enhver representant og innkalt vararepresentant får av statskassen godtgjørelse bestemt ved lov for reiseomkostninger til og fra Stortinget og fra Stortinget til sitt hjem og tilbake igjen under ferier av minst 14 dagers varighet.

Dessuten tilkommer det ham eller henne godtgjørelse, bestemt ved lov, for vedkommendes deltagelse i Stortinget.

§ 66

Representantene er på sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der befriet fra personlig heftelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser. Heller ikke kan de utenfor Stortingets forsamlinger trekkes til ansvar for sine ytrede meninger der. Etter den der vedtatte orden er enhver pliktig til å rette seg.

§ 67

De på forannevnte måte valgte representanter utgjør kongeriket Norges Storting.

§ 68

Stortinget trer sammen i alminnelighet den første hverdag i oktober måned hvert år i rikets hovedstad, med mindre kongen på grunn av overordentlige omstendigheter, for eksempel fiendtlig innfall eller smittsom syke, bestemmer en møtested i en annen kjøpstad i riket. En slik bestemmelse må da betimelig bekjentgjøres.

§ 69

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av kongen dersom han finner det nødvendig.

§ 70

(Opphevet ved grlbest. 13. juli 1990 nr. 550.)

§ 71

Stortingets medlemmer fungerer i sammenhengende fire år.

§ 72

(Opphevet ved grlbest. 13. juli 1990 nr. 550.)

§ 73

Stortinget utnevner en president, fem visepresidenter og to sekretærer. Storting kan ikke holdes med mindre minst halvdelen av dets medlemmer er til stede. Grunnlovsforslag kan behandles bare dersom minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer er til stede.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner kongen eller den han beskikker, dets forhandlinger med en tale der han underretter det om rikets tilstand og de forhold som han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot. Ingen deliberasjon må finne sted i kongens nærvær.

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og på linje med dets egne medlemmer, dog uten å avgi stemme, delta i forhandlingene for så vidt disse holdes for åpne dører, men i de saker som forhandles for lukkede dører, bare for så vidt Stortinget måtte tilstede det.

§ 75

Det tilkommer Stortinget

- a) å gi og oppheve lover; å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder, som dog ikke gjelder ut over 31. desember i det nærmest påfølgende år, med mindre de uttrykkelig fornyes av et nytt storting;
- b) å oppta lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med rikets pengevesen;
- d) å bevilge de pengesummer som er nødvendige for å dekke statens utgifter;
- e) å bestemme hvor mye som årlig skal utbetales kongen til hans hoffstat, og fastlegge den kongelige families apanasje, som imidlertid ikke må bestå i faste eiendommer;
- f) å la seg forelegge statsrådets protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;
- g) å la seg meddele de forbund og traktater som kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter;
- h) å kunne fordre enhver til å møte for seg i statssaker, kongen og den kongelige familie unntatt; dog gjelder denne unntagelse ikke for de kongelige prinser og prinsesser for så vidt de måtte bekle embeter;

- i) å revidere midlertidige gasje- og pensjonslister og gjøre de forandringer i dem som Stortinget finner nødvendige;
- j) å utnevne fem revisorer som årlig skal gjennomse statens regnskaper og bekjentgjøre ekstrakter av dem ved trykken; regnskapene skal tilstilles disse revisorer innen seks måneder etter utgangen av det år som Stortingets bevilgninger er gitt for; samt å treffe bestemmelser angående ordningen av desisjonsmyndigheten overfor statens regnskapsbetjenter;
- k) å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å ha innseende med den offentlige forvaltning og alle som virker i dens tjeneste, for å søke å sikre at det ikke øves urett mot den enkelte borger;
- l) å naturalisere fremmede.

§ 76

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget enten av dets egne medlemmer eller av regjeringen ved en statsråd.

Etter at forslaget der er antatt, skal ny deliberasjon finne sted i Stortinget, som enten godkjenner eller forkaster det. I siste tilfelle skal forslaget, med de av Stortinget tilføyde anmerkninger, på ny tas under overveielse av Stortinget, som enten henlegger forslaget eller antar det med de nevnte anmerkninger.

Mellom hver slik deliberasjon må det gå minst tre dager.

§ 77

Når en lovbeslutning to på hinannen følgende ganger er bifalt av Stortinget, sendes det til kongen med anmodning om hans sanksjon.

§ 78

Godtar kongen lovbeslutningen, forsyner han den med sin underskrift, hvorved den blir lov.

Godtar han den ikke, sender han den tilbake til Stortinget med den erklæring at han for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere den. I dette tilfelle må beslutningen ikke mer av det da samlede storting forelegges kongen.

§ 79

Er en lovbeslutning blitt uforandret antatt av to storting, sammensatt etter to på hinannen følgende valg og innbyrdes adskilt ved minst to mellomliggende storting, uten at avvikende lovbeslutning i mellomtiden fra den første til den siste antagelse er fattet av noe storting, og den da forelegges kongen med begjæring om at Hans Majestet ikke vil nekte en lovbeslutning sin sanksjon, som Stortinget etter det modeste overlegg anser for gagnlig, så blir den lov selv

om kongens sanksjon ikke påfølger innen Stortinget adskilles.

§ 80

Stortinget forblir samlet så lenge det finner det nødvendig, og innstiller forhandlingene når det har tilendebrakt sine forretninger.

I overensstemmelse med Stortingets forretningsorden kan forhandlingene gjenopptas, men de opphører senest siste hverdag i september måned.

Innen denne tid meddeler kongen sin resolusjon på de lovbeslutninger som ikke allerede er avgjort, ved enten å stadfeste eller å forkaste dem. Alle de som han ikke uttrykkelig antar, anses for av ham å være forkastet.

§ 81

Alle lover (de i § 79 unntatt) utferdiges i kongens navn, under Norges rikets segl og i følgende uttrykk: "Vi N.N. gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets beslutning, av dato sålydende: (her følger beslutningen). Ti har Vi antatt og bekreftet, likesom Vi her ved antar og bekrefter samme som lov, under Vår hånd og rikets segl."

§ 82

Regjeringen skal meddele Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den fremlegger. Intet medlem av statsrådet må fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

§ 83

Stortinget kan innhente Høyesteretts betenkning om juridiske emner.

§ 84

Stortinget holdes for åpne dører, og dets forhandlinger kunngjøres ved trykken, unntatt i de tilfeller hvor det motsatte bestemmes ved stemmeflertall.

§ 85

Den som adlyder en befaling hvis hensikt er å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør seg derved skyldig i forræderi mot fedrelandet.

D

Om den dømmende makt

§ 86

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot statsrådets, Høyesteretts eller Stortingets medlemmer for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

De nærmere regler for Stortingets påtale etter denne paragraf fastsettes ved lov. Dog kan det ikke settes kortere foreldelsesfrist enn 15 år for adgangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for Riksretten.

Dommere i Riksretten er 6 medlemmer valgt av Stortinget og de 5 etter embetsalder eldste, fast utnevnte medlemmer av Høyesterett, deriblant Høyesteretts justitarius. Stortinget velger medlemmene og stedfortrederne for 6 år. Et medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten. I Riksretten har Høyesteretts justitarius forsetet.

Den som har tatt sete i Riksretten som valgt av Stortinget, uttrer ikke av retten om den tid han eller hun er valgt for, utløper før Riksrettens behandling av saken er tilendebrakt. Heller ikke en høyesterettsdommer som er medlem av Riksretten, uttrer av retten selv om han eller hun fratrer som medlem av Høyesterett.

§ 87

De nærmere forskrifter om sammensetningen av Riksretten og saksbehandlingen fastsettes ved lov.

§ 88

Høyesterett dømmer i siste instans. Dog kan innskrenkninger i adgangen til å få Høyesteretts avgjørelse bestemmes ved lov.

Høyesterett skal bestå av en justitarius og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Opphevet ved grlbest. 17. des. 1920; jf. grlbest. 7. juli 1913.)

§ 90

Høyesteretts dommer kan i intet tilfelle påankes.

§ 91

Ingen kan beskikkes til medlem av Høyesterett før han eller hun er 30 år gammel.

E

Alminnelige bestemmelser

§ 92

Til embeter i staten må utnevnes bare de norske borgere, menn eller kvinner, som taler landets språk, samt

- enten er født i riket av foreldre som på det tidspunkt var norske statsborgere,
- eller er født i utlandet av norske foreldre som på den tid ikke var statsborgere i noe annet land,
- eller heretter oppholder seg i riket i ti år,
- eller blir naturalisert av Stortinget.

Dog kan andre beskikkes til lærere ved Universitetet og de lærde skoler, til leger og til konsulere på fremmede steder.

§ 93

For å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels flertall samtykke i at en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til, på et saklig begrenset område skal ha rett til å utøve beføyelser som etter denne Grunnlov ellers tilligger statens myndigheter, dog ikke beføyelse til å forandre denne Grunnlov. Når Stortinget skal gi sitt samtykke, bør, som ved behandling av grunnlovsforslag, minst to tredjedeler av dets medlemmer være til stede.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke ved deltagelse i en internasjonal sammenslutning hvis beslutninger bare har rent folkerettslig virkning for Norge.

§ 94

En ny alminnelig sivil og kriminal lovbok skal sørges utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da blir statens någjeldende lover i kraft, for så vidt de ikke strider mot denne Grunnlov eller de provisoriske anordninger som i mellomtiden måtte bli gitt.

De nåværende permanente skatter vedblir likeledes til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjoner, protektorier, moratorier eller oppreisninger må bevilges etter at den nye alminnelige lov er satt i kraft.

§ 96

Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Pinlig forhør må ikke finne sted.

§ 97

Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

§ 98

Med sportler som betales til rettens betjenter, bør ingen avgifter til statskassen være forbundet.

§ 99

Ingen må fengslig anholdes uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som loven foreskriver. For uberettiget arrest eller ulovlig opphold står vedkommende den fengslede til ansvar.

Regjeringen er ikke berettiget til anvendelse av militær makt mot statens borgere, uten etter de i lovgivningen bestemte former, med mindre noen for-

samling måtte forstyrre den offentlige ro og den ikke øyeblikkelig adskilles etter at de artikler i landsloven som angår opprør, tre ganger er opplest for den av den sivile øvrighet.

§ 100

Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk uten i anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

§ 101

Nye og bestandige innskrenkninger i næringsfriheten må ikke tilstedes noen for fremtiden.

§ 102

Husundersøkelser må ikke finne sted unntatt i kriminelle tilfeller.

§ 103

Fristed innrømmes ikke dem som heretter går konkurs.

§ 104

Jord og boslodd kan ikke forbrytes.

§ 105

Fordrer statens tarv at noen må avgi sin rørlige eller urørlige eiendom til offentlig bruk, så bør han eller hun ha full erstatning av statskassen.

§ 106

Så vel kjøpesummer som inntekter av det gods som er benefisert geistligheten, skal bare anvendes til geistlighetens beste og til opplysningens fremme.

Milde stiftelsers eiendommer skal bare anvendes til gagn for disse.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikke oppheves. De nærmere betingelser for hvordan den skal bestå til støtte for staten og til gagn for landallmuen, fastsettes av det første eller annet følgende storting.

§ 108

Ingen grevskaper, baronier, stamhus og fideikommisser må for ettertiden opprettes.

§ 109

Enhver statens borger er i alminnelighet like forpliktet til i en viss tid å verne om sitt fedreland, uten hensyn til fødsel eller formue.

Anvendelsen av denne grunnsetning og de innskrenkninger den bør undergå, bestemmes ved lov.

§ 110

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan skaffe seg utkomme ved sitt arbeid.

Nærmere bestemmelser om ansattes medbestemmelsesrett på sin arbeidsplass fastsettes ved lov.

§ 110 a

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 110 b

Enhver har rett til et miljø som sikrer sunnhet, og til en natur hvis produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en lang-

siktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.

For å ivareta denne rett i henhold til foregående ledd er borgerne berettiget til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen.

Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.

§ 110 c

Det påligger statens myndigheter å respektere og sikre menneskerettighetene.

Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av traktater herom fastsettes ved lov.

§ 111

Det norske flaggs form og farger bestemmes ved lov.

§ 112

Viser erfaring at noen del av denne kongeriket Norges Grunnlov bør forandres, skal forslag derom fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres ved trykken. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte forandring bør finne sted eller ei. Dog må en slik forandring aldri motsi denne Grunnlovs prinsipper, men bare angå slike modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke forandrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget bør være enige i en slik forandring.

En således vedtatt grunnlovsbestemmelse underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes kongen til kunngjøring ved trykken som gjeldende bestemmelse i kongeriket Norges Grunnlov.

15. september 2008

Carl I. Hagen

Finn-Erik Vinje

Vedtatt til fremsettelse

30. september 2008

Carl I. Hagen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 17

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Alvhild Hedstein og Anne Margrethe Larsen

Dokument nr. 12:17 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Alvhild Hedstein og Anne Margrethe Larsen om ny § 100d i Grunnloven (om rett til asyl).

Til Stortinget

BAKGRUNN

Retten til å søke tilflukt i et annet land er internasjonalt anerkjent. I 1948 vedtok FNs generalforsamling Verdenserklæringen om menneskerettigheter. Artikkel 14 lyder:

"Enhver har rett til i andre land å søke og ta imot asyl mot forfølgelse."

("Everyone has the right to seek and to enjoy in other countries asylum from persecution").

Økt globalisering har ført til at flere mennesker lettere kan bevege seg på tvers av landegrensene, og flere søker asyl enn da menneskerettighetserklæringen ble vedtatt.

Asyl betegnes som et fristed for personer som har behov for beskyttelse mot forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning. Det er konvensjonen om flyktnings rettslige stilling av 28. juli 1951 (flyktningkonvensjonen) med tilleggsprotokoll fra 1967 som er den mest sentrale internasjonale avtalen om beskyttelse mot forfølgelse og overgrep. Konvensjonen inneholder bestemmelser om hvem som anses som flyktning, hvilke rettigheter en flyktning har, og hvilke forpliktelser statene har til å ta imot flyktninger. En av de mest sentrale bestemmelsene er retten til ikke å bli returnert til områder hvor vedkommendes liv eller sikkerhet er i fare, jf.

konvensjonens artikkel 33 (non refoulement-prinsippet).

For at en asylsøker skal ha et krav på beskyttelse etter flyktningkonvensjonen, må risikoen for forfølgelse skyldes en av forfølgelsesgrunnene i flyktningkonvensjonens artikkel 1A (2); rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning. Personer som ikke oppfyller vilkårene i flyktningkonvensjonen kan likevel ha rett til vern mot utsendelse etter andre menneskerettskonvensjoner. De mest sentrale bestemmelsene i denne sammenheng er den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 3, FNs konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff artikkel 3 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 7.

Disse bestemmelsene er reflektert i lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) av 15. mai 2008 nr 35 § 28:

§ 28 Oppholdstillatelse for utlendinger som trenger beskyttelse (asyl)

En utlending som er i riket eller på norsk grense, skal etter søknad anerkjennes som flyktning dersom utlendingen

- har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, og er ute av stand til, eller på grunn av slik frykt er uvillig til, å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse, jf. flyktningkonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1 A og protokoll 31. januar 1967, eller
- uten å falle inn under bokstav a likevel står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. En utlending som anerkjennes som flyktning etter første ledd, har rett til oppholdstillatelse (asyl).

Forslagsstillerne mener at de som har krav på oppholdstillatelse på bakgrunn av internasjonale konvensjoner, bør få en grunnlovsfestet rett til asyl. Forslagsstillerne ser på retten til å søke asyl, og å få asyl dersom man faktisk risikerer forfølgelse, som en menneskerett som bør lovfestes på et høyere konstitusjonelt nivå enn dagens utlendingslov.

Forslagsalternativ nr. 1, som gir et pregnant uttrykk for hovedtanken, tar utgangspunkt i den historisk viktige bestemmelsen i fortalen (preambelen) til den franske konstitusjonen av 1946, som handler om menneskerettigheter som er "særlig nødvendige i vår tid", mens alternativ 2 gjengir en forenklet versjon av hovedbestemmelsen i den nye utlendingsloven.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I Grunnloven gjøres følgende endringer:

Alternativ 1 A – Grunnloven § 100 d (ny) skal lyde:

Den som blir forfulgt på grunn av sin innsats til forsvar for frihet, har rett til asyl i Norge, dersom tilfredsstillende beskyttelse ikke kan sikres i et annet land.

Alternativ 1 B – Grunnloven § 100 d (ny) skal lyde:

Den, der bliver forfulgt paa Grund af sin Indsats til Forsvar for Frihed, har Ret til Asyl i Norge, dersom tilfredsstillende Beskyttelse ikke kan sikres i et andet Land.

Alternativ 2 A – Grunnloven § 100 d (ny) skal lyde:

Enhver som har en begrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, sosial tilhørighet eller politisk oppfatning, og som ikke kan påberope seg sitt hjemlands beskyttelse eller på grunn av slik frykt er uvillig til å påberope seg denne, har rett til asyl i Norge, dersom tilfredsstillende beskyttelse ikke kan sikres i et annet land.

Alternativ 2 B – Grunnloven § 100 d (ny) skal lyde:

Enhver, der har en begrunnet Frygt for Forfølgelse paa Grund af Race, Religion, Nationalitet, social Tilhørighed eller politisk Opfatning, og som ikke kan paaberaabe sig sit Hjemlands Beskyttelse, eller paa Grund af sliig Frygt er uvillig til at paaberaabe sig denne, har Ret til Asyl i Norge, dersom tilfredsstillende Beskyttelse ikke kan sikres i et andet Land.

Alternativ 3 A – Grunnloven § 100 d (ny) skal lyde:

Enhver som har en begrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, sosial tilhørighet eller politisk oppfatning, og som ikke kan, eller på grunn av slik frykt er uvillig til, å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse, har rett til asyl i Norge, dersom tilfredsstillende beskyttelse ikke kan sikres i et annet land. Det samme gjelder den som står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff i hjemlandet.

Alternativ 3 B – Grunnloven § 100 d (ny) skal lyde:

Enhver, der har en begrunnet Frygt for Forfølgelse paa Grund af Race, Religion, Nationalitet, social Tilhørighed eller politisk Opfatning, og som ikke kan paaberaabe sig sit Hjemlands Beskyttelse, eller paa Grund af sliig Frygt er uvillig til at paaberaabe sig denne, har Ret til Asyl i Norge, dersom tilfredsstillende Beskyttelse ikke kan sikres i et andet Land. Det samme gjælder den, der staar i reel Fare for at blive udsat for Livsstraf, Tortur eller anden umenneskelig eller nedværdiggende Behandling eller Straf i Hjemlandet.

Alternativ 4–6 – Grunnloven § 100 c (ny) skal lyde:

[Som alternativ 1, 2 eller 3]

Alternativ 7–9 – Grunnloven § 100 b (ny) skal lyde:

[Som alternativ 1, 2 eller 3]

Alternativ 10–12 – Grunnloven § 100 a (ny) skal lyde:

[Som alternativ 1, 2 eller 3]

30. september 2008

Alvhild Hedstein

Anne Margrethe Larsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 18

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Vera Lysklætt og Odd Einar Dørum

Dokument nr. 12:18 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Vera Lysklætt og Odd Einar Dørum om ny § 100b og ny § 100c i Grunnloven (om privatlivets fred og personopplysninger)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Vern om en privat sfære er grunnleggende i et liberalt demokrati. Frihet forutsetter at hvert menneske vernes mot utilbørlige inngrep i privatlivet, og mot registrering og overvåking som ikke fremtrer som strengt nødvendig. Demokrati forutsetter at det i siste instans er borgerne som kontrollerer staten, ikke staten som kontrollerer borgerne.

Personvernbegrepet er sammensatt og rommer mange ulike interesser og verdier. Personvern innebærer først og fremst beskyttelse av hjem og privat sfære. Men personvern gjelder også i stor grad beskyttelse mot utilbørlig elektronisk behandling og bruk av personopplysninger. Forslagsstillerne mener at det i vår tid er sterkt behov for omsider å etablere grunnlovsbeskyttelse for begge disse sidene av personvernet.

Både medieutviklingen og utviklingen i det offentlige virksamhet, derunder i forbindelse med bekjempelsen av terror, har gjort vernet for privatsfæren stadig mer prekær. Ved behandlingen av den nye § 100 i Grunnloven om ytringsfrihet mv. i september 2004 anmodet Stortinget om å få spørsmålet om grunnlovsfesting av vern for privatlivet utredet. Det er på høy tid at spørsmålet nå bringes ut av dødvanne.

I de siste 25 årene har det vært et vedvarende, økende press for å gjøre det enklere å samle, bruke og

oppbevare personopplysninger. Den teknologiske utviklingen gjør personopplysninger både mer tilgjengelig og mer utsatt for misbruk. Vi legger stadig fra oss flere elektroniske spor og personlige kjennetegn blant annet via telekommunikasjon, betalingsformidling og ved å bruke personnummeret vårt. Det store tilfanget av nye nettmedier gjør også at vi i mye større grad enn tidligere legger fra oss elektroniske spor. Mengden av disse enkeltsporene kan danne et mønster, og dagens teknologi gjør det svært enkelt å finne og misbruke informasjon om andre.

I de fleste moderne konstitusjoner finner vi bestemmelser om vern om privatsfæren, og bestemmelser om beskyttelse av personopplysninger er på vei inn. Det er viktig at disse verdier også i Norge bringes opp på samme nivå i hierarkiet av rettsregler som bl.a. bestemmelsene om ytrings- og informasjonsfrihet. Dette kan bare skje gjennom grunnlovsfesting.

Personvernet reguleres i dag av blant annet straffelovens bestemmelse om ærekrenkelse og privatlivets rett til fred. Til dette kommer bestemmelsene i personopplysningsloven, helseregisterloven, lov om elektronisk kommunikasjon og loven om Schengen informasjonssystem (SIS).

Ifølge The Privacy and Human Rights Report for 2007 preges Norge av systematisk mangel på personvern sikring. Forslagsstillerne finner det bekymringsfullt at dagens grunnlov i denne relasjon ikke er tilpasset den teknologiske utviklingen og at personvernet ikke er godt nok ivarettatt.

Til tross for at personvern er regulert i en rekke lover, mener forslagsstillerne at personvernet i dag ikke har den rettslige tyngden som slike grunnleggende rettigheter fortjener og som bare en grunnlovsfesting vil kunne gi.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I – Privatlivets fred

Alternativ 1 A:

Ny § 100 b skal lyde:

Enhver har rett til respekt for privatliv og hjem.

Alternativ 1 B:

Ny § 100 b skal lyde:

Enhver har Ret til Respekt for Privatliv og Hjem.

Alternativ 2:

Ny § 100 a:

Som alternativ 1 A eller 1 B.

II – Personopplysninger

Alternativ 1 A:

Ny § 100 c skal lyde:

Enhver har rett til beskyttelse av personopplysninger om seg selv, til innsyn i slike opplysninger og

til om nødvendig å kunne korrigere innholdet. Slike opplysninger kan bare benyttes i samsvar med uttrykkelig angitte formål og på grunnlag av lov eller informert samtykke fra den opplysningene gjelder. De skal slettes når formålet ikke lenger er til stede.

Alternativ 1 B:

Ny § 100 c skal lyde:

Enhver har Ret til Beskyttelse af Personopplysninger om sig selv, til Indsyn i saadanne Oplysninger og til om nødvendig at kunne korrigere Indholdet. Saadanne Oplysninger kunne bare benyttes i Overensstemmelse med udtrykkelig angivne Formaal og paa Grundlag af Lov eller informert Samtykke fra den, Oplysningerne gjælde. De skulle slettes, naar Formaalet ikke længer er tilstede.

Alternativ 2:

Ny § 100 b:

Som alternativ 1 A eller 1 B.

Alternativ 3:

Ny § 100 a:

Som alternativ 1 A eller 1 B.

30. september 2008

Vera Lysslætt

Odd Einar Dørum

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 19

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Odd Einar Dørum og Gunvald Ludvigsen

Dokument nr. 12:19 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Odd Einar Dørum og Gunvald Ludvigsen om ny § 100a i Grunnloven (om likhet for loven og om grunnleggende rettssikkerhetsgarantier)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Det er ingen generell bestemmelse i Grunnloven om borgernes likhet for loven, om kravet om saklige og upersonlige avgjørelser og om grunnleggende krav til rettssikkerheten i prosessen i forvaltningen og ved domstolene. Enkelte bestemmelser springer ut av en likhetstankegang, andre har prosessuell betydning (for eksempel §§ 88, 96 og 99). Men i motsetning til det som gjelder i mange andre land, gir ikke den norske grunnloven generelle bestemmelser om forsvarlig forvaltning og om rettssikkerhetsgarantier.

Både i forvaltningsretten og i reglene om domstolsprosessen gir lovgivningen regler som skal sikre at møtet med forvaltningen og eventuelt rettergangen er betryggende og rettferdig. Reglene skal sikre at den enkelte behandles med verdighet og bidra til at resultatet blir mest mulig riktig. Det er prinsipielt viktig å grunnlovsfeste kjernen i disse kravene, både for å sikre den høyere motstandskraft mot politisk endring og gi en den synlige retning for utviklingen i lovgivningen som grunnlovsfesting kan gi. I gitte situasjoner, for eksempel når lovgivningen måtte ha oversett viktige krav eller kommet etter utviklingen i våre forventninger til samfunnet, vil slike grunnlovsbestemmelser også kunne få direkte anvendelse ved domstolene.

Forslagsstillerne ønsker å styrke borgernes rettigheter ved å grunnlovsfeste at alle er like for loven og at alle som opptrer på vegne av det offentlige, derfor

skal opptre saklig og upartisk. Forslagsstillerne ser dette som så sentralt i det norske retts- og forvaltningssystemet at det bør kodifiseres i Grunnloven. Det samme gjelder retten til uten ugrunnet opphold å få sin sak endelig avgjort av en domstol eller et annet uavhengig organ.

Disse rettighetene er så sentrale at de snarest må grunnlovsfestes, uavhengig av hva som ellers skjer i arbeidet med en mer generell modernisering av Grunnloven.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

§ 100 a Ny skal lyde:

Alternativ 1:

Alle er like for loven. Alle som opptrer på vegne av det offentlige, skal opptre saklig og upartisk. Enhver har rett til å få sin sak behandlet uten ugrunnet opphold og til å få sine rettigheter eller plikter endelig fastsatt av en domstol eller et annet uavhengig organ.

Nærmere bestemmelser om retten til å bli hørt, til å få begrunnelse for avgjørelser som går en imot, og til å søke å få dem endret, gis ved lov.

Alternativ 2:

Alle ere lige for Loven. Alle, der optræde paa Vegne af det Offentlige, skulle optræde saglig og upartisk. Enhver har Ret til at faa sin Sag behandlet uden ubegrundet Ophold og til at faa sine Rettigheder eller Pligter endelig fastsatte af en Domstol eller et andet uafhængigt Organ.

Nærmere Bestemmelser om Retten til at blive hørt, til at faa Begrundelse for Afgjørelser der gaar en imod, og til at søge at faa dem ændrede, gives ved Lov.

30. september 2008

Odd Einar Dørum

Gunnvald Ludvigsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 20

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Alvhild Hedstein og Gunvald Ludvigsen

Dokument nr. 12:20 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Alvhild Hedstein og Gunvald Ludvigsen om endringer i Grunnloven §§ 4 og 16 (om forholdet stat/kirke)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Avtalen om ny organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke innebærer flere grunnlovsforslag, og åpner også for partienes primære grunnlovsforslag. Forslagsstillerne ønsker å fremme forslag om å oppheve § 4 og fremme Venstres primære forslag til ny § 16.

Dette begrunnes i Venstres prinsipielle syn på skillet mellom stat og kirke, der § 4 om Kongens be-
kjennelsesplikt og eksisterende § 16 om Kongens rolle som Kirkens overhode, følgelig ikke har noen plass. Det er ikke forenlig med en stat som skal være nøytral med hensyn til tro og livssyn at statens overhode har en grunnlovsfestet rolle i et trossamfunn.

Forslaget innebærer at nåværende § 16 oppheves og erstattes med første og siste setning i forlikspartnernes forslag, slik at de spesielle henvisningene til Den norske kirke tas bort. Det ligger i det at Den norske kirke ansees som et ordinært trossamfunn, og som sådan får støtte på linje med andre.

Under henvisning til dette fremmes forslaget.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 4 oppheves.

§ 16 skal lyde:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religions-
øvelse. Alle Tros- og Livssynssamfund skal under-
støttes paa lige Linje.

30. september 2008

Alvhild Hedstein

Gunvald Ludvigsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 21

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Berit Brørby, Carl I. Hagen, Steinar Gullvåg, Sonja Mandt-Bartholsen, Marianne Aasen, Tore Hagebakken, Eirin Faldet, Arne L. Haugen, Anne Marit Bjørnflaten, Sigrun Eng, Bendiks H. Arnesen, Inger Løite og Eirin Kristin Sund

Dokument nr. 12:21 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Berit Brørby, Carl I. Hagen, Steinar Gullvåg, Sonja Mandt-Bartholsen, Marianne Aasen, Tore Hagebakken, Eirin Faldet, Arne L. Haugen, Anne Marit Bjørnflaten, Sigrun Eng, Bendiks H. Arnesen, Inger Løite og Eirin Kristin Sund om endring av § 71 i Grunnloven om rett til å nedlegge sitt verv som stortingsrepresentant på visse vilkår

Til Stortinget

BAKGRUNN

Grunnloven gir som utgangspunkt plikt til å motta valg (se § 63) og til å fungere som medlem av Stortinget i hele valgperioden (se § 71). Representantene har altså ikke adgang til å legge ned sitt mandat, og Stortinget har heller ikke adgang til å fritta fra pliktene som representant. Unntak gjelder som utgangspunkt bare i tilfelle sykdom og andre presserende, personlige grunner.

Likevel har det vokst frem en viss praksis for å fritta fra plikten. Stortinget har i helt spesielle tilfelle gitt langvarig permisjon til representanter som ønsker å kunne tiltre stillinger som formelt ikke er forenlige med stortingsvervet (se § 62) før valgperioden løper ut (for eksempel som ambassadør). Det er også eksempler på at en representant har fått anledning til å tiltre stillinger som det har vært ansett for å være av nasjonal interesse for Norge at vedkommende bekler. Til dette kommer situasjoner hvor den personlige belastning ved å utføre vervet som stortingsrepresentant blir uforholdsmessig stor; i slike tilfeller har det vært innvilget langvarige velferdspermisjoner.

Den praksis som har vokst frem, beveger seg på kanten av Grunnlovens system. Dette gir i seg selv en

viktig grunn til å "rydde opp" gjennom grunnlovsendring. Men også for den enkelte vil det være å foretrekke at representantene i unntakstilfelle fikk en mulighet til å bli fritatt fra sitt mandat. Dette vil kunne skje uten at utgangspunktet om plikt til å motta valget og til å fungere valgperioden ut, blir vesentlig svekket.

I de fleste land i Europa er det en viss mulighet til å bli fritatt fra vervet som medlem av parlamentet. I Norge er det ikke aktuelt å åpne for fritak etter eget forgodtbefinnende, slik som i enkelte andre land. Men en mer begrenset endring som uttrykkelig åpner for at Stortinget selv etter søknad kan vedta fritak for resten av perioden, vil være en stadfesting av den praksis som har utviklet seg og en måte å bringe denne delen av Grunnloven i takt med den tiden vi lever i.

Forslag i samsvar med dette fremmes i tre alternativer. Forutsetningen må i alle tilfelle være at unntaksadgangen skal være snever. Hovedregelen må altså fortsatt være at den som stiller til valg, ikke bare har plikt til, men også er innstilt på å utøve vervet. Fritak forutsetter dessuten at representanten selv søker om dette; forslaget åpner altså ikke for at Stortinget på eget initiativ kan kvitte seg med en "brysom" kollega.

Alternativ 1 fremstår som det mest liberale, siden det ikke foreslår nærmere kriterier verken i Grunnloven selv eller i Stortingets forretningsorden.

Alternativ 2 er vesentlig mer restriktivt, idet det begrenser fritaksadgangen til å gjelde i tilfelle fritak med rimelighet kan hevdes å være av "nasjonal interesse". Dette stemmer til en viss grad med den praksis som har utviklet seg, men omfanget vil være avhengig av tolkning som lett kan bli lemfeldig stilt opp imot de sterkt varierende behov. Selv tungtveiende velferdsgrunner for den enkelte ville for eksempel vanskelig kunne sies å oppfylle kravet.

På denne bakgrunn fremtrer alternativ 3 som det beste. Forutsetningen er her at fritak bare kan gis etter at nærmere kriterier er formulert i Forretningsordenen, og bare når disse kriteriene er tilfredsstillende. Det har en egenverdi at Stortinget åpent diskuterer og formulerer bestemte kriterier for fritak i generell form. Uansett legger forslagsstillerne til grunn at fritakskriteriene skal formuleres og praktiseres restriktivt.

Forslagene om identiske endringer i § 70 (alternativ 4–6) er foreslått fordi det i saken om investitur og oppløsningsrett er foreslått å endre paragrafens nummer fra 71 til 70.

Forslagene fremmes både i moderne norsk språkdrakt og i 1903-språk (etter "oversettelse" av Finn-Erik Vinje). Dette gir Stortinget mulighet til å velge mellom et skritt i retning av språklig modernisering og vedtak i tradisjonelt, men mer utilgjengelig språk.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Alternativ 1 A:

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Stortinget kan likevel fritta en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden.

Alternativ 1 B:

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Storthinget kan dog fritage en Repræsentant, der selv ansøger om dette, for Pligten til at fungere som Medlem af Storthinget i den resterende Del af Valgperioden.

Alternativ 2 A:

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Stortinget kan likevel fritta en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som

medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden for i stedet å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Alternativ 2 B:

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Storthinget kan dog fritage en Repræsentant, der selv ansøger om Dette, for Pligten til at fungere som Medlem af Storthinget i den resterende Del af Valgperioden, for isteden at udføre andre Opgaver af national Interesse.

Alternativ 3 A:

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Etter nærmere bestemmelser i den i § 66 nevnte orden, kan Storthinget likevel fritta en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden.

Alternativ 3 B:

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Efter nærmere Bestemmelser i den i § 66 nevnte Orden kan Storthinget dog fritage en Repræsentant, der selv ansøger om dette, for Pligten til at fungere som Medlem af Storthinget i den resterende Del af Valgperioden.

Alternativ 4:

§ 70 nytt annet ledd:

Som alternativ 1 A eller 1 B.

Alternativ 5:

§ 70 nytt annet ledd:

Som alternativ 2 A eller 2 B.

Alternativ 6:

§ 70 nytt annet ledd:

Som alternativ 3 A eller 3 B.

30. september 2008

Berit Brørby
Sonja Mandt-Bartholsen
Eirin Faldet
Sigrun Eng

Carl I. Hagen
Marianne Aasen
Arne L. Haugen
Bendiks H. Arnesen
Eirin Kristin Sund

Steinar Gullvåg
Tore Hagebakken
Anne Marit Bjørnflaten
Inger Løite

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 22

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Laila Dāvøy, Line Henriette Holten Hjemdal og Dagfinn Høybråten

Dokument nr. 12:22 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Laila Dāvøy, Line Henriette Holten Hjemdal og Dagfinn Høybråten om ny § 95 a i Grunnloven (Vern av liv)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Respekten for liv og menneskeverd er et av de grunnleggende prinsipper i vår kulturarv og preger vårt samfunn både gjennom lovgivning og etiske normer.

Retten til liv, frihet og personlig sikkerhet er fastslått i Verdenserklæringen for menneskerettighetene av 10. desember 1948 (art. 3). Retten til liv er videre slått fast i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (art. 2), FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (art. 6) og FNs barnekonvensjon (art. 6) som alle er ratifisert av Norge og er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven.

Vern om menneskelivet og personlig frihet er så grunnleggende prinsipper at de også bør komme til uttrykk i Grunnloven. Retten til liv og retten til frihet er to av grunnpilarene i vår vestlige kulturkrets. Etter denne tradisjon er det et mål for ethvert samfunn å trygge det enkelte menneskes liv og gi det mulighet for livsutfoldelse.

Hensikten med en grunnlovsbestemmelse er å understreke at den grunnleggende respekt for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn.

Menneskeverdet er ikke avhengig av det enkelte menneskets egenskaper og mulighet for livsutfoldelse. Alle mennesker har samme verdi.

Menneskeverdet er ikke betinget av kjønn, rase, utseende, alder, seksuell legning, helse eller funksjonsdyktighet. Mennesket oppnår ikke sin egenarte-

de verdi i kraft av en bestemt utrustning eller som følge av bestemte prestasjoner. Retten til liv er den mest grunnleggende av alle menneskerettigheter.

Retten til "personlig Frihed" er av vesentlig betydning for den enkeltes selvforståelse og trivsel. I et demokrati tilhører den grunnprinsippene. Den korresponderer med en utbredt oppfatning i det norske samfunn. Ved å ha denne rett i Grunnloven vil en motvirke eventuelle forsøk på å legge totalitære bånd på mennesket og frata det selvbestemmelsesretten på følsomme livsområder.

Den medisinske utvikling har ført til en situasjon hvor mennesker i større grad enn tidligere kan velge mellom liv og død. Vi står overfor nye problemstillinger både ved livets begynnelse og avslutning og trenger en sterkere bevisstgjøring av de etiske vurderinger i disse sammenhenger. Dette aktualiserer et klart grunnlovmessig utgangspunkt når lovgivning på til dels nye områder skal utformes.

Flere problemstillinger reiser seg omkring svangerskapsavbrudd og fosterdiagnostikk. Stadig flere sykdommer og misdannelser kan diagnostiseres allerede på fosterstadiet. Vi står derfor ikke lenger bare overfor spørsmål om svangerskapsavbrudd av hensyn til andre enn fosteret, for eksempel moren, men i økende grad spørsmål som svangerskapsavbrudd som innebærer kvalitative vurderinger av menneskeverdet.

Vi viser her til debatten om "sorteringssamfunnet" og de sterke reaksjonene på at det nå er mulig ved hjelp av ulike former for fosterdiagnostikk selektivt å fjerne fostre med for eksempel uønsket kjønn, eller med funksjonshemninger som Downs' syndrom.

Utviklingen innen bio- og genforskning reiser ytterligere spørsmål om vern av fosteret, bruk av fostervev mv. Den raske utvikling innen moderne repro-

duksjonsteknologi for å avhjelpe barnløshet reiser også spesielle etiske spørsmål.

Den medisinske utvikling har også ført til at en ved livets avslutning oftere enn før står overfor vanskelige etiske avveininger. Hvor lenge skal den medisinske behandling fortsette eller kunstig liv opprettholdes? Det har i stor utstrekning vært overlatt til legene å vurdere og ta standpunkt i disse spørsmål. Det er imidlertid også et samfunnsansvar å sørge for en gjennomdrøfting av disse spørsmål. Det er rimelig å grunnlovsfeste at retten til liv gjelder til en naturlig død.

Som en konsekvens av det menneskesyn vi har gitt uttrykk for, mener vi at menneskelivet er ukrenkelig fra begynnelse til slutt. Retten til liv og legemlig integritet må omfatte hele livsspennet fra den første begynnelse ved befruktning til døden inntreffer.

Hvordan menneskeverdet og vern av livet skal utformes og hvilke nødssituasjoner som skal kunne begrunne unntak fra det prinsipielle utgangspunkt, må

avklares i forbindelse med lovgivningsarbeidet på de enkelte felter.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Ny § 95 a skal lyde:

Menneskeværdet skal være ukrænkeligt. Enhver har Ret til Liv og legemlig Integritet fra Undfangelse til naturlig Død.

Enhver Borger har Ret til personlig Frihed og Livsudfoldelse inden de Grænser, som følge af Lov og Ret.

Nærmere Bestemmelser om Borgernes Frihed og Ret og deres Retsvern gives ved Lov.

30. september 2008

Åse Gunhild Woie Duesund

Laila Dåvøy

Line Henriette Holten Hjemdal

Dagfinn Høybråten

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 23

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen

Dokument nr. 12:23 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen om å endre § 59 (Valgordningen) i Grunnloven slik at tallet 4 i femte ledd erstattes av tallet 5

Til Stortinget

BAKGRUNN

Siden systemet med utjevningsordningen i valglovgivningen ble vedtatt innført i Grunnloven 10. mai. 1988 har den såkalte sperregrensen ligget fast på 4 prosent. Slik forslagsstilleren ser det bør nå Stortinget vurdere om denne grensen er forsvarlig eller om den bør heves til 5 prosent.

I det meste av tiden siden det nye systemet ble innført har Norge hatt mindretallsregjeringer, og små partier har fått en langt større makt og betydning enn velgeroppslutningen skulle tilsi. Forslagsstilleren har ingen problemer med å se at det kanskje verste eksempel på stor makt til et lite parti var perioden 1985–1989 da Fremskrittspartiet med to mandater satt i såkalt vippeposisjon.

Ved valget i 2005 fikk fire partier grupper fra 10 til 15 medlemmer takket være utjevningssystemet, og i meningsmålinger er det enkelte partier som har en

oppslutning rundt 4 prosent som er sperregrensen for deltagelse i fordelingen av utjevningsmandater.

Slik forslagsstilleren ser det kan det også i fremtiden ble problemer med dannelse av regjeringer og at små partier kan få for stor makt i forhold til oppslutningen fra folket i valg.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Alternativ 1:

§ 59 femte ledd skal lyde:

Intet Parti kan tildeles nogen Udjævningsrepræsentant medmindre det har faaet mindst 5 Procent af det samlede Stemmetal for det hele Rige.

Alternativ 2:

§ 59 femte ledd skal lyde:

Intet parti kan tildeles noe utjevningsmandat med mindre det har fått minst 5 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

30. september 2008

Carl I. Hagen

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 24

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra fra Rune J. Skjælaaen, Anna Ceselie Brustad Moe og Kari Mette Prestrud

Dokument nr. 12:24 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Rune J. Skjælaaen, Anna Ceselie Brustad Moe og Kari Mette Prestrud om endring av Grunnloven § 93 (rådgivende folkeavstemning)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Ved folkeavstemningene i 1972 og 1994 var det motstridende oppfatninger av hvordan Stortinget skulle forholde seg til resultatet av folkeavstemningene. Ved fremtidige folkeavstemninger vil diskusjonen igjen aktualiseres. Dersom resultatet av en folkeavstemning står i kontrast til hva flertallet av Stortingets medlemmer står for, kan regelverket fortsatt være potensielt kriseskapende. Dette kan best hindres ved at Stortingets konstitusjonelle enekompetanse tydeliggjøres for å motvirke en beslutningskrise.

Konstitusjonelt er avgjørelsesmyndigheten tillagt Stortinget gjennom Grunnloven § 93. Landsomfattende folkeavstemninger har ingen skriftlig hjemmel, men har vært avholdt seks ganger i kongeriket Norge siden 1905.

Det foreslås grunnlovsfestet i § 93 at folkeavstemning er obligatorisk og rådgivende, slik at Stortinget er bundet til å be om velgernes/folkets råd før enhver suverenitetsavståelse.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 93 første ledd tredje punktum skal lyde:

Inden Stortinget træffer sin Afgjørelse, skal det lade afholde en raadgivende Folkeafstemning om Sagen.

29. september 2008

Rune J. Skjælaaen

Anna Ceselie Brustad Moe

Kari Mette Prestrud

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Grunnlovsforslag nr. 25

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Inger S. Enger, Trygve Slagsvold Vedum, Per Olaf Lundteigen, Anna Ceselie Brustad Moe og Kari Mette Prestrud

Dokument nr. 12:25 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Inger S. Enger, Trygve Slagsvold Vedum, Per Olaf Lundteigen, Anna Ceselie Brustad Moe og Kari Mette Prestrud om endringer i Grunnloven §§ 21, 22 og 27 med sikte på ny organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer med dette forslag om grunnlovsendringer på bakgrunn av Stortingets behandling av St.meld. nr. 17 (2007–2008) Staten og Den norske kirke, jf. Innst. S. nr. 287 (2007–2008) fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

Utnevning av biskoper og proster, demokratireform

Forslagsstillerne mener utnevning av biskoper i kirkelig statsråd berører selve kjernen i statskirkeordningen. I henhold til Grunnloven § 21 skal alle embetsstillinger i Kirken utnevnes i kirkelig statsråd. I dag gjelder dette kun biskoper og proster.

Forslagsstillerne vil, med henvisning til Senterpartiets primærstandpunkt, jf. Innst. S. nr. 287 (2007–2008), fremme forslag til endringer av Grunnloven i tråd med dette.

Grunnlovens bestemmelser om utnevning av biskoper i kirkelig statsråd er viktig for å sikre et mangfold i bispekollegiet og på den måten avspeile den mangfoldige folkekirka. Gjennom nominasjonsprosessen gis de valgte kirkelige organer mulighet til å fremme sine kandidater og stemme over disse. Forslagsstillerne viser til den demokratiprosess som er satt i gang for å øke legitimiteten til de valgte organer i Kirken. Selv om dette vil bedre det som i dag opp-

fattes som et demokratisk underskudd i Kirken, vil ikke dette erstatte betydningen av at Kirkens øverste ledere fortsatt bør utnevnes i kirkelig statsråd.

Forslagsstillerne vil understreke at kirkelig statsråd er et kirkelig organ. Følgelig er derfor utnevning av kirkelige ledere i kirkelig statsråd en myndighet og funksjon *innenfor* Kirken.

Forslagsstillerne viser til den forsøksordningen som er gjennomført i tre bispedømmer, og mener denne prosedyren balanserer hensynet til Kirkens innflytelse over utvelgelse av egne ledere, og Kongens (kirkelig statsråd) ansvar for å ivareta majoriteten av kirkemedlemmenes interesser.

Forslagsstillerne mener videre det er aktuelt å omgjøre stillingen som prost fra embetsstilling til tjenestemannsstilling, slik at proster ansettes på lavere kirkelig nivå.

Forslagsstillerne viser til Dokument nr. 12:10 (2007–2008) om endringer i Grunnloven §§ 2, 4, 12, 16, 21, 22 og 27 med sikte på ny organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke, og vil uttrykke at disse grunnlovsforslagene bør behandles parallelt da dette grunnlovsforslaget tar hensyn til Dokument nr. 12:10 (2007–2008), og vil fungere som en sikkerhetsventil i tilfelle demokratireformene i Kirken ikke fungerer i tråd med hensikten.

Som en konsekvens av forslaget om at Kongen fortsatt skal utnevne biskoper i Den norske kirke, ønsker forslagsstillerne å sikre at denne myndigheten skal tillegges kun de medlemmer av regjeringen som er medlemmer i Den norske kirke. En slik bestemmelse balanserer hensynet til trosfrihet og færre bindinger på sammensetningen av regjeringen enn dagens bestemmelser. Samtidig vil en opprettholdelse av kirkelig statsråd sikre at det øverste kirkestyret fortsatt skal bestå kun av medlemmer av Den norske kirke.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 21 annet til femte punktum skal lyde:

Kongen vælger og beskikker Biskoper i Den norske Kirke. Kongen vælger blandt de tre Kandidater, der i kirkeligt Valg have faaet flest Stemmer. Embedsmænd skulle, før Beskikkelse finder Sted, sværge eller, hvis de ved Lov ere fritagne for Edsaflægelse, høitideligen tilsige Konstitutionen og Kongen Lydighed og Troskab; dog kunne de Embedsmænd der ei ere norske Borgere, ved Lov fritages for denne Pligt. De kongelige Prinser maa ei beklæde civile Embeder.

§ 22 første ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Statsraadets Kontorer eller ved Diplomatiet eller Konsulatvæsenet, civile Overøvrigheds-Personer, Biskoper i Den norske Kirke, Regimenters og andre militære Korpseres Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe.

§ 27 annet ledd skal lyde:

Kun de Medlemmer af Statsraadet der bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion, deltage i Behandlingen af Sager, som angaa Den norske Kirke.

30. september 2008

Inger S. Enger

Trygve Slagsvold Vedum

Per Olaf Lundteigen

Anna Ceselie Brustad Moe

Kari Mette Prestrud

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

Kongeriget Norges Grundlov^{*)}

A

Om Statsformen og Religionen

§ 1

Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige. Dets Regjeringsform er indskrænket og arvelig monarkisk.

§ 2

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse.

Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme.

B

Om den udøvende Magt, Kongen og den kongelige Familie

§ 3

Den udøvende Magt er hos Kongen, eller hos Dronningen hvis hun har erhvervet Kronen efter Reglerne i § 6 eller § 7 eller § 48 i denne Grundlov. Naar den udøvende Magt saaledes er hos Dronningen, har hun alle de Rettigheder og Pligter som ifølge denne Grundlov og Landets Love indehaves af Kongen.

§ 4

Kongen skal stedse bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion, haandhæve og beskytte den.

§ 5

Kongens Person er hellig; han kan ikke lastes, eller anklages. Ansvarligheden paaligger hans Raad.

§ 6

Arvefølgen er lineal, saaledes at kun i lovligt Ægteskab født Barn af Dronning eller Konge, eller af en som selv er arveberettiget, kan arve, og at den nærmere Linje gaar foran den fjernere og den ældre i Linjen foran den yngre.

Blandt Arveberettigede regnes ogsaa den Ufødte, der strax indtager sit tilbørlige Sted i Arvelinjen, naar hun eller han fødes til Verden.

Dog tilkommer Arveret ikke nogen som ikke er født i ret nedstigende Linje fra den sidst regjerende Dronning eller Konge eller dennes Søster eller Broder, eller selv er dennes Søster eller Broder.

Naar en til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins fødes, skal hendes eller hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førstholdende Storting og antegnes i dets Protokol.

For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1971, gjælder dog denne Grundlovs § 6 saaledes som den blev vedtagen den 18de November 1905. For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1990 gjælder ligevel at Mand gaar foran Kvinde.

§ 7

Er ingen arveberettiget Prinsesse eller Prins til, kan Kongen foreslaa sin Efterfølger for Stortinget, der har Ret til at bestemme Valget, hvis Kongens Forslag ikke bifaldes.

§ 8

Kongens Myndighetsalder fastsættes ved Lov. Saasnart Kongen har opnaaet den lovbestemte Alder, erklærer han sig offentligen at være myndig.

§ 9

Saasnart Kongen, som myndig, tiltræder Regjeringen, aflægger han for Stortinget følgende Ed: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»

Er intet Storting paa den Tid samlet, nedlægges Eden skriftlig i Statsraadet, og gjentages høitideligen af Kongen paa første Storting.

§ 10

(Opphevet ved beslutn. 14 mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bo inden Riget og maa ikke uden Stortingets Samtykke opholde sig udenfor Riget længere end sex Maaneder ad Gangen, medmindre han for sin Person vil have tabt Ret til Kronen.

Kongen maa ikke modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Stortingets Samtykke, hvortil to Trediedele af Stemmerne udfordres.

^{*)} Endringer som trer i kraft 1. oktober 2009, se side 98.

§ 12

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer.

Af Statsraadets Medlemmer skulle over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion.

Kongen fordeler Forretningerne iblandt Statsraadets Medlemmer saaledes, som han det for tjenligt eragter. Til at tage Sæde i Statsraadet kan Kongen ved overordentlige Leiligheder, foruden Statsraadets sædvanlige Medlemmer, tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Stortinget.

Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 13

Under Kongens Reiser inden Riget kan han overdrage Rigets Bestyrelse til Statsraadet. Dette skal føre Regjeringen i Kongens Navn og paa hans Vegne. Det skal ubrødelig efterleve, saavel denne Grundlovs Bestemmelser, som de særskilte dermed overensstemmende Forskrifter, som Kongen i Instruktion meddeler.

Forretningerne afgjøres ved Stemmegivning, hvorved, i Tilfælde at Stemmerne ere lige, Statsministeren eller, i dennes Fraværelse, det første af de tilstedeværende Medlemmer af Statsraadet har tvende Stemmer.

Om de Sager, som Statsraadet saaledes afgjør, har det at give Indberetning til Kongen.

§ 14

Kongen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Statsraadet, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning Vedkommende bestemmer.

§ 15

Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til at indlevere sin Ansøgning om Afsked, efter at Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid til vedkommende Statsraad alene eller til det samlede Statsraad.

Kongen er forbunden at indvilge slig Ansøgning om Afsked.

Naar Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid, kunne bare de Forretninger udføres, som ere nødvendige for en forsvarlig Embedsførsel.

§ 16

Kongen anordner al offentlig Kirke- og Gudstjeneste, alle Møder og Forsamlinger om Religionsager, og paaser, at Religionens offentlige Lærere følge de dem foreskrevne Normer.

§ 17

Kongen kan give og ophæve Anordninger, der angaa Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog maa de ikke stride mod Konstitutionen og de (saaledes som efterfølgende §§ 77, 78 og 79 bestemme) af Stortinget givne Love. De gjælde provisorisk til næste Storting.*)

§ 18

Kongen lader i Almindelighed indkræve de Skatter, og Afgifter, som Stortinget paalægger.

§ 19

Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den af Stortinget bestemte og for Almenvæsenet nyttigste Maade.

§ 20

Kongen har Ret til i Statsraadet at benaade Forbrydere, efterat Dom er falden. Forbryderen har Valget, om han vil modtage Kongens Naade, eller underkaste sig den ham tildømte Straf.

I de Sager som af Stortinget foranstaltes anlagte for Rigsretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted, medmindre Stortinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 21

Kongen vælger og beskikker, efter at have hørt sit Statsraad, alle civile, geistlige og militære Embedsmænd. Disse skulle, før Beskikkelse finder Sted, sværge eller, hvis de ved Lov ere fritagne for Edsaflæggelse, høitideligen tilsige Konstitutionen og Kongen Lydighed og Troskab; dog kunne de Embedsmænd der ei ere norske Borgere, ved Lov fritages for denne Pligt. De kongelige Prinser maa ei beklæde civile Embeder.

§ 22

Statsministeren og de øvrige Statsraadets Medlemmer samt Statssekretærene kunne, uden foregaaende Dom, afskediges af Kongen, efterat han derom har hørt Statsraadets Betænkning. Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Statsraadets Kontorer eller ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet, civile og geistlige Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe. Hvorvidt Pension bør tilstaaes de saaledes afskedigede Embedsmænd, afgjøres af det næste Storting. Imidlertid nyde de to Trediedele af deres forhen havde Gage.

*) Endres ved grlbest. 30. mars 2007 nr. 365 (i kraft 1. okt. 2009).

Andre Embedsmænd kunne ikkun suspenderes af Kongen, og skulle da strax tiltales for Domstolene, men de maa ei, uden efter Dom, afsættes, ei heller, mod deres Vilje, forflyttes.

Alle Embedsmænd kunne, uden foregaaende Dom, afskediges, naar de have naaet en ved Lov fastsat Aldersgrænse. Det kan bestemmes ved Lov at visse Embedsmænd, der ei ere Dommere, kunne udnævnes paa Aaremaal.

§ 23

Kongen kan meddele Ordener til hvem han for godt befinder, til Belønning for udmærkede Fortjenester, der offentligen maa kundgjøres; men ei anden Rang og Titel, end den, ethvert Embede medfører. Ordenen fritager Ingen for Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, ei heller medfører den fortrinlig Adgang til Statens Embeder. Embedsmænd, som i Naade afskediges, beholde deres havte Embeders Titel og Rang. Dette gjælder dog ikke Statsraadets Medlemmer eller Statssekretærene.

Ingen personlige, eller blandede, arvelige Forretigheder maa tilstaaes Nogen for Eftertiden.

§ 24

Kongen vælger og afskediger, efter eget Godtbefindende, sin Hofstat og sine Hofbetjente.

§ 25

Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forøges eller formindskes, uden Storthingets Samtykke. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen Hjælpetropper imod fiendtligt Overfald, maa inddrages i Riget uden Storthingets Samtykke.

Landeværnet og de øvrige Tropper, som ikke til Linjetropper kunne henregnes, maa aldrig, uden Storthingets Samtykke, bruges udenfor Rigets Grænser.

§ 26

Kongen har Ret til at sammenkalde Tropper, begynde Krig til Landets Forsvar og slutte Fred, indgaa og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter.

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 27

Alle Statsraadets Medlemmer skulle, naar de ikke have lovligt Forfald, være nærværende i Statsraadet,

og maa ingen Beslutning tages der, naar ikke over det halve Antal Medlemmer ere tilstede.

Medlem af Statsraadet, der ikke bekjender sig til Statens offentlige Religion, deltager ikke i Behandlingen af Sager, som angaa Statskirken.

§ 28

Forestillinger om Embeders Besættelse og andre Sager af Vigtighed skulle foredrages i Statsraadet af det Medlem, til hvis Fag de høre, og Sagerne af ham expederes overensstemmende med den, i Statsraadet, fattede Beslutning. Dog kunne egentlige militære Kommando-Sager i saadan Udstrækning, som Kongen bestemmer, undtages fra Behandling i Statsraad.

§ 29

Forbyder lovligt Forfald en Statsraad at møde og foredrage de Sager som henhøre under hans Fag, skulle disse foredrages af en anden Statsraad, som Kongen dertil konstituerer.

Hindres saa mange ved lovligt Forfald fra at møde, at ikke flere end Halvparten af det bestemte Antal Medlemmer ere tilstede, skulle andre Mænd eller Kvinder i fornødent Antal konstitueres til at tage Sæde i Statsraadet.

§ 30

I Statsraadet føres Protokol over alle de Sager, som der forhandles. De diplomatiske Sager, som i Statsraadet beslutes hemmeligholdte, indføres i en egen Protokol. Paa samme Maade forholdes med de militære Kommando-Sager, som i Statsraadet beslutes hemmeligholdte.

Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til med Frimodighed at sige sin Mening, hvilken Kongen er forbunden at høre. Men det er denne forbeholdt at fatte Beslutning efter sit eget Omdømme.

Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mot Statsformen eller Rigets Love, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af Storthinget sættes under Tiltale for Rigsretten.

§ 31

Alle af Kongen udfærdigede Beslutninger skulle, for at blive gyldige, kontrasieres. I militære Kommando-Sager kontrasieres Beslutningerne af den, som har foredraget Sagerne, men ellers af Statsministeren eller, om han ikke har været tilstede, af det første af Statsraadets tilstedeværende Medlemmer.

§ 32

De Beslutninger, som tages af Regjeringen under Kongens Fraværelse, udfærdiges i Kongens Navn og undertegnes af Statsraadet.

§ 33

(Opphevet ved beslutn. 12 aug (24 okt) 1908.)

§ 34

Kongen giver Bestemmelser om Titler for dem som til Kronen ere arveberettigede.

§ 35

Saasnart Tronarvingen har fyldt sit 18de Aar, er hun eller han berettiget til at tage Sæde i Statsraadet, dog uden Stemme eller Ansvar.

§ 36

En til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins maa ei gifte sig uden Kongens Tilladelse. Ei heller maa hun eller han modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Kongens og Stortingets Samtykke; til Stortingets Samtykke udfordres to Trediede af Stemmerne.

Handler hun eller han herimod, taber Vedkommende saavel som Efterkommerne Retten til Norges Trone.

§ 37

De kongelige Prinser og Prinsesser skulle, for deres Personer, ikke svare for Andre end Kongen, eller hvem han, til Dommer over dem, forordner.

§ 38

(Opphevet ved beslutn. 18 nov 1905.)

§ 39

Dør Kongen og Tronfølgeren endnu er umyndig, skal Statsraadet strax udstede Indkaldelse af Stortinget.

§ 40

Indtil Stortinget er forsamlet og har anordnet Regjeringen under Kongens Mindreaarighed, forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse, med Iagttagelse af Grundloven.

§ 41

Er Kongen fraværende fra Riget uden at være i Feldt, eller er han saa syg, at han ikke kan varetage Regjeringen, skal den til Tronen nærmest Arveberettigede, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, forestaa Regjeringen som Kongemagtens midlertidige Udøver. I modsat Fald forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse.

§ 42

(Opphevet ved beslutn. 18 nov 1905.)

§ 43

Valget af Formyndere, som skulle bestyre Regjeringen for den umyndige Konge, skal foretages af Stortinget.

§ 44

Den Prinsesse eller Prins, som i de udi § 41 anførte Tilfælde forestaar Regjeringen, skal for Stortinget skriftlig aflægge følgende Ed: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!».

Holdes ei Stortinget paa den Tid, nedlægges Eden i Statsraadet, og tilstilles siden næste Storting.

Den Prinsesse eller Prins, som een Gang har aflagt Eden, gjentager den ikke senere.

§ 45

Saasnart deres Statsstyrelse ophører, skulle de aflægge Kongen og Stortinget Regnskab for samme.

§ 46

Efterlade Vedkommende, i Overensstemmelse med § 39, strax at sammenkalde Stortinget, da paa ligger det Høiesteret, som en ubetinget Pligt, saasnart fire Uger ere forløbne, at foranstalte denne Sammenkaldelse.

§ 47

Bestyrelsen af den umyndige Konges Opdragelse bør, hvis begge Forældrene ere døde, og ingen af dem derom har efterladt nogen skriftlig Bestemmelse, fastsættes af Stortinget.

§ 48

Er Kongestammen uddød, og ingen Tronfølger udkaaret, da skal en ny Dronning eller Konge vælges af Stortinget. Imidlertid forholdes med den udøvede Magt efter 40de §.

C

Om Borgerret og den lovgivende Magt

§ 49

Folket udøver den lovgivende Magt ved Stortinget, der bestaar af to Afdelinger, et Lagthing og et Odelsting.*)

§ 50

Stemmeberettigede ved Storthingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar.

*) Endres ved grlbest. 30. mars 2007 nr. 365 (i kraft 1. okt. 2009).

I hvilken Udstrækning dog norske Borgere, som paa Valgdagen ere bosatte udenfor Riget men opfyldte foranstaaende Betingelser, ere stemmeberettigede, fastsættes ved Lov.

Regler om Stemmeret for ellers stemmeberettigede Personer som paa Valgdagen aabenbart lide af alvorlig sjælelig Svækkelse eller ned-sat Bevidsthed, kunne fastsættes ved Lov.

§ 51

Regler om Mandtalsførselen og om de Stemmeberettigedes Indførsel i Mandtallet fastsættes ved lov.

§ 52

(Opphevet ved grlbest. 26 okt 1954.)

§ 53

Stemmeret tabes:

- a. ved Domfældelse for strafbare Handlinger overensstemmende med, hvad derom i Lov bestemmes;
- b. ved at gaa i fremmed Magts Tjeneste uden Regjeringens Samtykke.

§ 54

Valgthingene holdes hvert fjerde Aar. De skulle være tilendebragte inden September Maanedes Udgang.

§ 55

Valgthingene bestyres paa den Maade, som ved Lov fastsættes. Stridigheder om Stemmeret afgjøres af Valgstyret, hvis Kjendelse kan indankes for Stortinget.

§ 56

(Opphevet ved grlbest. 23 mars 1972.)

§ 57

Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge, bestemmes til 169.

Riget inddeles i 19 Valgdistrikter.

150 af Storthingsrepræsentanterne blive at vælge som Distriktsrepræsentanter og de øvrige 19 som Udjævningsrepræsentanter.

Ethvert Valgdistrikt skal have 1 Udjævningsmandat.

Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge fra hvert Valgdistrikt, bestemmes paa Grundlag af en Beregning af Forholdet mellem hvert Distrikts Antal Indvaanere samt Areal, og det hele Riges Antal Indvaanere samt Areal, naar hver Indvaaner giver 1 Point og hver Kvadratkilometer giver 1,8 Point. Beregningen bliver at foretage hvert ottende Aar.

Nærmere Bestemmelser om Rigets Inddeling i Valgdistrikter og Storthingsmandaternes Fordeling paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.

§ 58

Valgthingene afholdes særskilt for hver Kommune. Paa Valgthingene stemmes der direkte paa Storthingsrepræsentanter med Varamænd for det hele Valgdistrikt.

§ 59

Valget af Distriktsrepræsentanter foregaar som Forholdstalsvalg, og Mandaterne fordeles mellem Partierne efter nedenstaaende Regler.

De sammenlagte Stemmetal for hvert Parti inden de enkelte Valgdistrikter blive at dele med 1,4; 3; 5 og 7 og saaledes videre indtil Stemmetalet er delt saa mange Gange som det Antal Mandater vedkommende Parti kan forventes at faa. Det Parti, der efter det Foranstaaende faar den største Kvotient, tildeles det første Mandat, medens det næste Mandat tilfalder det Parti, der har den næst største Kvotient, og saaledes videre, indtil alle Mandater ere fordelede.

Listeforbund er ikke tilladt.

Udjævningsmandaterne fordeles mellem de i Udjævning deltagende Partier paa Grundlag af Forholdet mellem de sammenlagte Stemmetal for de enkelte Partier i det hele Rige i det Øiemed at opnaa størst mulig Forholdsmessighed Partierne imellem. Ved en tilsvarende Anvendelse for det hele Rige og for de i Udjævningen deltagende Partier af Reglerne om Fordelingen af Distriktsmandaterne angives, hvor mange Storthingsmandater hvert Parti ialt skal have. Partierne faar sig derefter tildelt saa mange Udjævningsmandater, at de tilsammen med de allerede tildelede Distriktsmandater udgjøre et saa stort Antal Storthingsmandater som vedkommende Parti efter den foranstaaende Angivelse skal have. Har et Parti allerede ved Fordelingen af Distriktsmandaterne faaet et større Antal Mandater, end hvad det efter foranstaaende Angivelse skal have, skal der foretages ny Fordeling af Udjævningsmandaterne udelukkende mellem de øvrige Partier, saaledes at der bortsees fra det Stemmetal og de Distriktsmandater, som det først nævnte Parti har opnaaet.

Intet Parti kan tildeles noget Udjævningsmandat medmindre det har faaet mindst 4 Procent af det samlede Stemmetal for det hele Rige.

Nærmere Bestemmelser om Fordelingen af Partiernes Udjævningsmandater paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.

§ 60

Hvorvidt og under hvilke Former de Stemmeberettigede kunne afgive deres Stemmesedler uden per-

sonligt Fremmøde paa Valgthingene bestemmes ved Lov.

§ 61

Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være Stemmeberettiget.

§ 62

De Tjenestemænd, der ere ansatte ved Statsraadets Kontorer, Statssekretærerne og de politiske Raadgivere dog undtagne, kunne ikke vælges til Repræsentanter. Det samme gjælder Høiesterets Medlemmer, og Tjenestemænd, der ere ansatte ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet.

Statsraadets Medlemmer kunne ikke møde paa Stortinget som Repræsentanter, saalænge de have Sæde i Statsraadet. Ei heller kunne Statssekretærerne møde som Repræsentanter, saalænge de beklæde deres Embeder, og de politiske Raadgivere ved Statsraadets Kontorer kunne ikke møde paa Stortinget, saalænge de indehave deres Stillinger.

§ 63

Enhver, som vælges til Repræsentant, er pligtig til at modtage Valget, medmindre:

- a. Han er valgt udenfor det Valgdistrikt, indenfor hvilket han er stemmeberettiget.
- b. Han har mødt som Repræsentant paa alle Storting efter forrige Valg.
- c. (Opphevet ved grlbest. 3. mars 2006 nr. 270.)
- d. Han er Medlem af et politisk Parti, og han er valgt paa en Valgliste der ikke udgaar fra dette Parti.

Regler for inden hvilken Tid og paa hvilken Maade den som har Ret til at negte Valg, skal gjøre denne Ret gjældende, fastsættes ved Lov.

Det skal ligeledes ved Lov bestemmes, inden hvilken Tid og paa hvilken Maade En, som vælges til Repræsentant for to eller flere Valgdistrikter, skal afgive Erklæring om, hvilket Valg han vil modtage.

§ 64

De valgte Repræsentanter forsynes med Fuldmagter, hvis Lovlighed bedømmes af Stortinget.

§ 65

Enhver Repræsentant og indkaldt Varamand erholder af Statskassen Godtgjørelse bestemt ved Lov for Reiseomkostninger til og fra Stortinget og fra Stortinget til sit Hjem og tilbage igjen under Ferier af mindst 14 Dages Varighed.

Desuden tilkommer han Godtgjørelse ligeledes bestemt ved Lov for Deltagelse i Stortinget.

§ 66

Repræsentanterne ere paa deres Reise til og fra Stortinget, samt under deres Ophold der, befriede fra personlig Heftelse, medmindre de gribes i offentlige Forbrydelser, ei heller kunne de udenfor Stortingets Forsamlinger drages til Ansvar for deres der ytrede Meninger. Efter den der vedtagne Orden er Enhver pligtig at rette sig.

§ 67

De paa forestaaende Maade valgte Repræsentanter udgjøre Kongeriget Norges Storting.

§ 68

Stortinget sammentræder i Almindelighed den første Søndag i Oktober Maaned hvert Aar i Rigets Hovedstad, medmindre Kongen paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald eller smitsom Syge, dertil bestemmer en anden Kjøbstad i Riget. Saadan Bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres.

§ 69

Naar Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkaldes af Kongen dersom han finder det fornødent.

§ 70

(Opphevet ved grlbest. 13 juli 1990 nr. 550.)

§ 71

Stortingets Medlemmer fungere som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar.

§ 72

(Opphevet ved grlbest. 13 juli 1990 nr. 550.)

§ 73

Stortinget udvælger blandt sine Medlemmer en Fjerdepart, som udgjør Lagthinget; de øvrige tre Fjerdeparter danne Odelstinget. Udvalget sker paa første Storting, der sammentræder efter nyt Valg, hvorefter Lagthinget forbliver uforandret paa alle efter samme Valg sammensatte Storting, uden forsaavidt Afgang, der maatte indtræffe blandt dets Medlemmer, ved særskilt Udvalg bliver at erstatte.

Hvert Thing holder sine Forsamlinger særskilt og udnævner sin egen Præsident og Sekretær. Intet af Thingene kan holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.^{*)}

^{*)} Endres ved grlbest. 30. mars 2007 nr. 365 (i kraft 1. okt. 2009).

§ 74

Saasnart Storthinget har konstitueret sig, aabner Kongen eller den, han dertil beskikker, dets Forhandlinger med en Tale, hvori han underretter det om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han især ønsker at henlede Storthingets Opmærksomhed. Ingen Deliberation maa finde Sted i Kongens Nærværelse.

Naar Storthingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne Ret til at møde i Storthinget samt i begge dets Afdelinger og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af vedkommende Thing maatte tilstedes.*)

§ 75

Det tilkommer Storthinget:

- a. at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31te December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes;
- b. at aabne Laan paa Rigets Kredit;
- c. at føre Opsyn over Rigets Pengevæsen;
- d. at bevilge de til Statsudgifterne fornødne Pengesummer;
- e. at bestemme, hvor meget aarlig skal udbetales Kongen til hans Hofstat, og at fastsætte den kongelige Families Apanage, som dog ikke maa bestaa i faste Eiendomme;
- f. at lade sig forelægge Statsraadets Protokoller og alle offentlige Indberetninger og Papirer;
- g. at lade sig meddele de Forbund og Traktater, som Kongen paa Statens Vegne har indgaaet med fremmede Magter;
- h. at kunne fordre Enhver til at møde for sig i Stats-sager, Kongen og den kongelige Familie undtagen; dog gjælder denne Undtagelse ikke for de kongelige Prinser, forsaavidt de maatte beklæde Embeder;
- i. at revidere midlertidige Gage- og Pensionslister og deri gjøre de Forandringer, det finder fornødne;
- k. at udnævne fem Revisorer, der aarlig skulle gjen-nemse Statens Regnskaber og bekjendtgjøre Extrakter af samme ved Trykken, hvilke Regnskaber derfor skulle tilstilles disse Revisorer inden sex Maaneder efter Udgangen af det Aar, for hvilket Storthingets Bevilgninger ere givne, samt at træffe Bestemmelser angaaende Ordningen af Decisions-myndigheden overfor Statens Regnskabsbetjente;
- l. at udnævne en Person, der ikke er Medlem af Storthinget, til, paa en Maade som er nærmere

- bestemt i Lov, at have Indseende med den offentlige Forvaltning og alle som virke i dens Tjeneste, for at søge at sikre at der ikke øves Uret mod den enkelte Borger;
- m. at naturalisere Fremmede.

§ 76

Enhver Lov skal først foreslaaes paa Odelstthinget, enten af dets egne Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad.

Er Forslaget der antaget, sendes det til Lagthinget, som enten bifalder eller forkaster det, og, i sidste Tilfælde, sender det tilbage med tilføjede Anmærkninger. Disse tages i Overveielse af Odelstthinget, som enten henlægger Lovforslaget, eller atter sender det til Lagthinget med eller uden Forandring.

Naar et Forslag fra Odelstthinget to Gange har været Lagthinget forelagt, og anden Gang derfra er blevet tilbagesendt med Afslag, træder hele Storthinget sammen, og med to Trediedele af dets Stemmer afgjøres da Forslaget.

Imellem enhver saadan Deliberation maa, i det mindste, tre Dage hengaa.*)

§ 77

Naar en af Odelstthinget foreslaaet Lovbeslutning er bifaldt af Lagthinget eller af det samlede Storthing, sendes den til Kongen med Anmodning om at erholde hans Sanktion.*)

§ 78

Billiger Kongen Lovbeslutningen, forsyner han den med sin Underskrift, hvorved den vorder Lov.

Billiger han den ikke, sender han den tilbage til Odelstthinget med den Erklæring, at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere den. Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da samlede Storthing forelægges Kongen.*)

§ 79

Er en Lovbeslutning bleven uforandret antagen af to Storthing, sammensatte efter to forskjellige paa hinanden følgende Valg og indbyrdes adskilte ved mindst to mellemliggende Storthing, uden at afvigende Lovbeslutning i Mellemtiden fra den første til den sidste Antagelse af noget Storthing er bleven fattet, og den da forelægges Kongen, med Begjæring, at Hans Majestæt ikke vil negte en Lovbeslutning sin Sanktion, som Storthinget efter det modneste Overlæg anser for gavnlig, saa vorder den Lov, om end Kongens Sanktion ikke paafølger inden Storthinget adskilles.

*) Endres ved grlbest. 30. mars 2007 nr. 365 (i kraft 1. okt. 2009).

§ 80

Storthinget forbliver samlet saalænge det finder det fornødent og indstiller Forhandlingerne naar det har tilendebragt sine Forretninger.

I Overensstemmelse med Regler i den af Storthinget vedtagne Orden, kan Forhandlingerne gjenoptages, men de ophøre senest sidste Søndag i September Maaned.

Inden denne Tid meddeler Kongen sin Resolution paa de ikke allerede forinden afgjorte Lovbeslutninger (jfr. §§ 77–79), ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som han ikke udtrykkeligen antager, ansees som af ham forkastede.

§ 81

Alle Love (de i § 79 undtagne) udfærdiges i Kongens Navn, under Norges Riges Segl, og i følgende Udtryk: «Vi N.N. gjøre vitterligt: at Os er bleven forelagt Storthingets Beslutning, af Dato saalydende: (her følger Beslutningen). Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte samme som Lov, under Vor Haand og Rigets Segl.»

§ 82

Regjeringen skal meddele Storthinget alle de Oplysninger, der ere nødvendige for Behandlingen af de Sager, den fremlægger. Intet Medlem af Statsraadet maa fremlægge urigtige eller vildledende Oplysninger for Storthinget eller dets Organer.

§ 83

Storthinget kan indhente Høiesterets Betænkning over juridiske Gjenstande.

§ 84

Storthinget holdes for aabne Døre, og dets Forhandlinger kundgjøres ved Trykken, undtagen i de Tilfælde, hvor det modsatte besluttes ved Stemmerlighed.

§ 85

Den der adlyder en Befaling, hvis Hensigt er at forstyrre Storthingets Frihed og Sikkerhed, gjør sig derved skyldig i Forræderi mod Fædrelandet.

D*Om den dømmende Magt*

§ 86

Rigsretten dømmer i første og sidste Instans i de Sager, som Storthinget anlægger mod Statsraadets, Høiesterets eller Storthingets Medlemmer for strafbart eller andet retstridigt Forhold, naar de have brudt deres konstitutionelle Pligter.

De nærmere Regler om Storthingets Paatale efter denne Paragraf fastsættes ved Lov. Dog kan der ikke sættes kortere Forældelsesfrist end 15 Aar for Adgangen til at gjøre Ansvar gjældende ved Tiltale for Rigsretten.

Dommere i Rigsretten ere 6 Medlemmer valgte af Storthinget og de 5 efter Embedsalder ældste, fast udnævnte Medlemmer af Høiesteret, deriblandt Høiesterets Formand. Storthinget vælger Medlemmerne og Stedfortrædere for 6 Aar. Et Medlem af Statsraadet eller Storthinget kan ikke vælges til Medlem af Rigsretten. I Rigsretten har Høiesterets Formand Forsædet.

Den der har taget Sæde i Rigsretten som valgt af Storthinget, udtræder ikke af Retten, om den Tid, for hvilken han er valgt, udløber før Rigsrettens Behandling af Sagen er tilendebragt. Heller ikke en Høiesteretsdommer, som er Medlem af Rigsretten, udtræder af Retten, selvom han fratræder som Medlem af Høiesteret.

§ 87

De nærmere Forskrifter om Sættelsen af Rigsretten og Sagsbehandlingen fastsættes ved Lov.

§ 88

Høiesteret dømmer i sidste Instans. Dog kunne Indskrænkninger i Adgangen til at erholde Høiesterets Afgjørelse bestemmes ved Lov.

Høiesteret skal bestaa af en Formand og mindst fire andre Medlemmer.

§ 89

(Ophevet ved grlbest. 17 des 1920; jfr. grlbest. 7 juli 1913.)

§ 90

Høiesterets Domme kunne i intet Tilfælde paaankes.

§ 91

Ingen kan beskikkes til Medlem af Høiesteret, førend han er 30 Aar gammel.

E*Almindelige Bestemmelser*

§ 92

Til Embeder i Staten maa alene udnævnes de norske Borgere, Mænd eller Kvinder, som tale Landets Sprog, samt

- a. enten ere fødte i Riget af Forældre, der da vare Statens Undersaatter;

- b. eller ere fødte i fremmede Lande af norske Forældre, som paa den Tid ikke vare en anden Stats Undersaatter;
- c. eller som herefter opholde sig i Riget i ti Aar;
- d. eller som af Stortinget vorde naturaliserede.

Dog kunne Andre beskikkes til Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Konsuler paa fremmede Steder.

§ 93

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbejde kan Stortinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et saglig begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Stortinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraf gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge.

§ 94

En ny almindelig civil og kriminal Lovbog skal foranstaltes udgivet paa første eller, om dette ikke er muligt, paa andet ordentlige Storting. Imidlertid blive Statens nu gjældende Love i Kraft, forsaavidt de ei stride imod denne Grundlov eller de provisoriske Anordninger, som imidlertid maatte udgives.

De nuværende permanente Skatter vedblive ligeledes til næste Storting.

§ 95

Ingen Dispensationer, Protektorier, Moratorier eller Opreisninger maa bevilges, efterat den nye almindelige Lov er sat i Kraft.

§ 96

Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom. Pinligt Forhør maa ikke finde Sted.

§ 97

Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.

§ 98

Med Sportler, som erlægges til Rettens Betjente, bør ingen Afgifter til Statskassen være forbunde.

§ 99

Ingen maa fængslig anholdes, uden i lovbestemt Tilfælde og paa den ved Lovene foreskrevne Maade.

For ubeføiet Arrest, eller ulovligt Ophold, staa Vedkommende den Fængslede til Ansvar.

Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former, medmindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed og den ikke øieblikkelig adskilles, efterat de Artikler i Landsloven, som angaa Oprør, ere den tredje Gange lydelig forelæste af den civile Øvrighed.

§ 100

Ytringsfrihed bør finde Sted.

Ingen kan holdes retslig ansvarlig for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse. Det retslige Ansvar bør være foreskrevet i Lov.

Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilken som helst anden Gjenstand ere Enhver tilladte. Der kan kun sættes slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.

Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ikke benyttes, medmindre det er nødvendigt for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevcensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter.

Enhver har Ret til Indsyn i Statens og Kommunernes Akter og til at følge Forhandlingerne i Retsmøder og folkevalgte Organer. Det kan i Lov fastsættes Begrænsninger i denne Ret ud fra Hensyn til Personvern og af andre tungtveiende Grunde.

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale.

§ 101

Nye og bestandige Indskrænkninger i Næringsfriheden bør ikke tilstedes Nogen for Fremtiden.

§ 102

Hus-Inkquisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde.

§ 103

Fristed tilstedes ikke dem, som herefter fallere.

§ 104

Jord og Boslod kan i intet Tilfælde forbyrdes.

§ 105

Fordrer Statens Tarv, at Nogen maa afgive sin rørilige eller urørlige Eiendom til offentlig Brug, saa bør han have fuld Erstatning af Statskassen.

§ 106

Saa vel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden benefice-rede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme. Milde Stiftelsers Eiendomme skulle blot anvendes til disses Gavn.

§ 107

Odels- og Aasædesretten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den, til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen, skal vedblive, fastsættes af det første eller andet følgende Storthing.

§ 108

Ingen Grevskaaber, Baronier, Stamhuse og Fideikommisser, maa for Eftertiden oprettes.

§ 109

Enhver Statens Borger er i Almindelighed lige forpligtet, i en vis Tid at værne om sit Fædreland, uden Hensyn til Fødsel eller Formue.

Denne Grundsætnings Anvendelse, og de Indskrænkninger den bør undergaa, bestemmes ved Lov.

§ 110

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at ethvert arbejdsdygtigt Menneske kan skaffe sig Udkomme ved sit Arbejde.

Nærmere Bestemmelser om Ansattes Medbestemmelsesret paa deres Arbejdsplads, fastsættes ved Lov.

§ 110 a

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.

§ 110 b

Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsæвне og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsigtig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.

For at ivaretage deres Ret i Henhold til foregaaende Led, ere Borgerne berettigede til Kundskab om

Naturmilieuets Tilstand og om Virkningerne af planlagte og iværksatte Indgreb i Naturen.

Statens Myndigheder give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger.

§ 110 c

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne.

Nærmere Bestemmelser om Gennemførelsen af Traktater herom fastsættes ved Lov.

§ 111

Det norske Flags Form og Farver bestemmes ved Lov.

§ 112

Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes paa første, andet eller tredie Storthing efter et nyt Valg og kundgjøres ved Trykken. Men det tilkommer først det første, andet eller tredie Storthing efter næste Valg at bestemme, om den foreslaede Forandring bør finde Sted eller ei. Dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre denne Konstitutions Aand, og bør to Trediedele af Storthinget være enige i saadan Forandring.

En saaledes vedtagen Grundlovsbestemmelse underskrives af Storthingets Præsident og Sekretær og sendes Kongen til Kundgjørelse ved Trykken som gjældende Bestemmelse i Kongeriget Norges Grundlov.

Disse endringene trer i kraft 1. oktober 2009

§ 17 første punktum skal lyde:

Kongen kan give og ophæve Anordninger, der angaa Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog maa de ikke stride mot Konstitutionen og de (saaledes som efterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79 bestemme) af Storthinget givne Love.

§ 49 skal lyde:

Folket udøver den lovgivende Magt ved Storthinget.

§ 73 skal lyde:

Storthinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storthing kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag be-

handles, medmindre mindst to Trediedele af Storthingets Medlemmer ere tilstede.

§ 74 annet ledd skal lyde:

Naar Storthingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne Ret til at møde i Storthinget og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af Storthinget maatte tilstedes.

§ 76 skal lyde:

Enhver Lov skal først foreslaaes paa Storthinget, enten af dets egne Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad.

Efter at Forslaget der er antaget, skal ny Deliberation finde Sted i Storthinget, som enten bifalder eller forkaster det. I sidste Tilfælde skal Forslaget, med de

af Storthinget tilføjede Anmerkninger, på ny tages i Overveielse af Storthinget, som enten henlægger Forslaget eller antager det med de nævnte Anmerkninger.

Imellem enhver saadan Deliberation maa, i det mindste, tre Dage hengaa.

§ 77 skal lyde:

Naar en Lovbeslutning to paa hinanden følgende Gange er bifaldt af Storthinget, sendes den til Kongen med Anmodning om at erholde hans Sanktion.

§ 78 annet ledd skal lyde:

Billiger han den ikke, sender han den tilbage til Storthinget med den Erklæring, at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere den. Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da samlede Storthing forelægges Kongen.

241 491

Trykk: A/S O. Fredr. Arnesen - 2008